

ERICH MARIA
REMARQUE

Postaja na
obzorju

Erich Maria Remarque

*POSTAJA
NA
OBZORJU*

NASLOV IZVORNICA: Erich Maria Remarque

Station am Horizont

PRIJEVOD: Božena Bahun

I

Kai se iznenadio pomislivši da je sada već jednu godinu opet kod kuće, u kraju u kojemu je proveo mladost, i među ljudima s kojima je odrastao. Uvijek ih je ponovno nalazio onakvima kakve je napustio; groficu Ghest koja je osobito voljela limunovo pecivo i romantičnu glazbu, sijedog gospodina Croya, sestre Holgersen. Samo mlada Barbara više nije bila dijete kao nekada.

Još se uvijek sjedilo na terasi ispred gospodske kuće. Vrata prema glazbenoj sobi otvarala su se jer je bio poseban ugođaj uz glazbu osjetiti prostor s jesenskim impresijama. Park s lišćem koje polako vene za to je pružao dobru siluetu. Kasnije bi se večera to ugodnije razvila; prigušene parafraze o prolaznosti pobuđuju apetit.

Mirno i postojano, blizu tla, proticao je život, ovladan ugođajem godišnjih doba i zaštićen od dnevnih događanja; bilo je važnije misliti na sjetvu i žetvu nego na srce. Jedan je živio kao drugi, bez velike razlike; predugo su se ljudi poznavali da bi mogli još mnogo toga dati, i zato su se najradije sretali na srednjoj razini zdrave prakse. Nikome nije postalo nepodnošljivo to što se život beskrajno ponavljao u kratkim razmacima, i nitko nije slutio kako neprestano zajedništvo potkupljuje i kako umjesto blage napetosti potiče brbljavu pustoš.

Vjetar je šumio u dugim naletima kroz vrhove platana i ponekad bi nadglasavao glazbu. Iza drveća stajala je zakašnjela sijavica.

Kai je postao nemiran; odjednom je osjetio da minute i sekunde njegova života tonu bez povratka, dok on tu sjedi napola prisutan; bez prestanka je negdje proticala nečujno struja vremena, tajnovito i bojažljivo u svojem nezaustavljivu, sjenovitu tijeku, bez prestanka kao neumoljivo iskrvarenje.

Više to nije mogao podnijeti; isprikom se oprostio i uputio do štala kako bi uzeo konja i kroz ledine odjahao svojoj kući.

U toploj polutami koja je vonjala po stelji i životinjsku dahu ležala je među konjima Frute, njegova plava doga. Poskočila je kada je čula njegov korak i pojurila sačekati ga lajući i uzbuđeno.

Vani se njezin lavež pretvorio u veselo cviljenje. Kai je osluškivao. U izrezu vrata stajala je mlada Barbara i doviknula:

»Želim s Vama jedan komad jahati, Kai, večer je za to. Iza ledine je čak još nevrijeme.«

Naslonila se na pregradu i gledala ga. Njezino je lice bilo tamom

prostorije zasjenjeno, usta i čelo su se činili naznačenim samo u obrisima, zamaglena bljedolikost i tama od neobične čari. Slabo svjetlo prozora zrcalilo se u njenim očima.

Kai je vidio kako nešto u njoj teži za nečim, o čemu još ni slutila nije. Slijedila ga je jer je mislila da želi jahati; no radilo se o nečem drugom.

Između tijela životinja koje su bile blizu jedna drugoj, između glatke kože konja i sjajne kose tijesno pripijena psa, između tapkanja i tihog rzanja i zveckanja lanaca uzeo je prodorno njezine ruke:

»Barbara, uvijek kada me nije bilo i kad bih se vratio Vi ste narasli, i bilo je lijepo ponovno Vas naći. Ne smijete nikada otići, vjerujte mi, Vi pripadate ovamo, u tu gospodsku kuću sa svojim lipama i platanama, psima i konjima. Nikada se ne bi trebalo otići ili se nikada ne bi smjelo vratiti; jer ionako se nikada ne nađe natrag i ostaje se u razdoru. Ali Vi, Barbara pripadate ovamo, u tišinu, kako bi živjeli sami sebe i činili jednostavne stvari života.«

Njezine su ruke podrhtavale u njegovim. Nije odgovorila. Među njima je rasla šutnja koja se zgusnula do očekivanja.

Razbio ga je prije no što je postalo značajno:

»Osedlat ćemo Vašu kobilu, Barbara.«

Jahali su jedno kraj drugoga. Iza parka su se prostirala polja i oranice, između toga selo; onda je počinjala ledina s brezama, grmljem borovice i kamenim spomenicima. Na obzorju je stajalo nevrijeme. Zamršene žile sijavica u tome su zatreperile. Konji su uzdizali glave. Vjetar koji je vrebao ispred šume napao je večer.

»Ali ponovno želite otići, Kai?«

»Ne znam, možda.« Kai se naglo sagnuo i ponovno uspravio. »Možda, Barbara.«

Jahali su brže. Put je vodio uzbrdo. Odozgora se prostirao pogled u daljinu. Obuzdali su životinje. Sjene su okružile brežuljak i šćućurile se između šipražja i kamenja. Iza njih je plivala ledina u lagano pogrbljenoj tami.

Sijavica se pojačala. U svojem bezbojnom sjaju selo na obzorju je svaki put bilo istrgnuto iz noći kao vizija. Sasvim je svjetlost, sasvim jasno pokazivala redove krovova i niski, svijetli toranj, razbuktavala se i gasila kao da se strovalila u bezdan. Pogled kratak sekundu nalikovao je opsjeni daljine, nestvarnoj prikazi u snu, jer se grom nije umiješao u mijenu svjetlosti i tame.

Željeznički se nasip urezivao ravnom crtom kroz zemljište. Tračnice

su preko toga prolazile kao jako, sjajno obećanje, postajale su srebrnije, zagasitije i miješale su se daleko iza u svijetleću ljubičastu točku.

»*Odlaze u beskraj*«, mislio je Kai. Ispod njega su se ritmički njihala leđa konja, daleko i dugačko protezale su se tračnice, noć je bila propuhana vjetrovima i munjama. Doviknuo je Barbari:

»Jahat ćemo lagano, u ovo vrijeme mora doći vlak.«

Podrhtaj se kotrljao kroz zemlju i tutnjajući se podzemno približavao. Odjednom su žice na željezničkom nasipu zvučale metalno i pjevale visoko ponad tutnjave koja je postajala sve jača; lanac signalnih lampi prolazio je zasjavši poput užeta zastalih munja kroz ravnicu, nečujno se digla prečka signalnog stupa, reflektori su se uzdigli nad tračnice, teglili su obilje blijedog svjetla pred sobom, i dugim, jače svijetlećim vagonima *Expres* je prosiktao kraj promatrača, jedan pogled u prozor, ljudi, jedan lik koji se oslanjao na staklo, žena, muškarac? gotovo, već su se šareno njihala završna svjetla vlaka preko ledine, i tutnjajuće su tračnice postajale tiše.

Kai je čučao u sedlu, čvrsto uzdižući pesnice. Svijetli otok je projurio kao komet kroz krajolik, dolazeći iz nepoznatoga i nestajući u nepoznatome, ljudi u njemu, udruženi prije nekoliko sati, razilazeći se nakon nekoliko sati, tovar sudbine koji u osvijetljenim kabinama puca kroz tamu, vrtlog tajni meo je za njima i postajao je fantastično vabljenje, preko rubova ravnice, iz oblaka i sjeni, iz zemlje i noći činilo se kao da odjekuju glasovi, zamršeni i nejasni, more, udari valova u more, koji su se lelujali i zvali.

Prvi je grom gruvao preko ledine. Kai se uspravio. Osmjehivao se Barbari i primio je njezine uzde:

»Barbara, bili ste u pravu, želim ponovno otići. Putovat ću, odmah otputovati. Zbogom, zahvaljujem Vam najljepšu sekundu.«

Ispustio je uzde i htio je odjahati. No djevojčino ga je lice još zadržavalo, još je trebalo nešto reći, nešto određeno i važno, no nije htjelo proizaći iz riječi, nije se dalo uhvatiti od traženih pojmova, pod njima je iskliznulo i nestalo u vrtlogu slika. Žurno i skoro žestoko zagrabio je u približnost, viknuo onamo:

»Vratit ću se!«

No to još nije bilo to, ali vrijeme je požurivalo, oživjelo, kao da svaka minuta propušta jedan život, konj se okrenuo i topnuo, zaražen jahačevim nemirom.

Tada je mlada Barbara podigla glavu i napravila pokret. Kai je

razumio. Okrenuo je ponovno konjski vrat, htio je više, dojahati do djevojke, znao je, ležala bi tiho na njegovim prsima, no znao je također: »Ne« je bilo još jače, obuzdavanje je bilo dublje, u tu krv se nije smio ubaciti nemir, nije se htio osloboditi, pritisnuo je čvrsto konja jedan trenutak prije naleta vala na drugu stranu, mahnuo je i galopirao, a da ne odvrati pogled, niz obronak, prema svojoj kući. Pred njim je letjela doga kroz želje kao plava lisica.

Kai je ujahao u dvorište, doveo konja do štale, počeo ga sam trljati, no uskoro je prestao, dao slugi četke i marame i otišao gore prema svojim sobama.

Tamo su stajali gospodareći i snažno metalom okovani veliki kovčezi, oguljeni na uglovima, oguljeni i ogrebeni sa strane, ali šareno oblijepljeni, posijani ceduljicama i hotelskim markicama, svaka cedulja jedna postaja, bijeg kao galeb zabljesnutog dana, sjećanje. Na rubu, na pola prelijepjeno, karakteristična cedulja od Mena Housea, palme, pustinja, piramide, Nila sivog poput škrljevca, vojna glazba ispred blagavaone Shephardovih, golf igrališta Grand hotela Heluan, zalasci sunca iza Assuana, Katarakt hotel, vožnja s polaganim Dahabvehm u nebo boje žada; tamo hotelska marka Galle Facea, plaža Colomba, gdje su valovi izricali skoro do prozora, gdje su u arapskom salonu u kojem bruji ventilator dvadesetoro nečujnih, u bijelo odjevenih Indijaca iza stupova samo čekali da usamljenom gostu donesu soda-vodu i zelene cigare; Grand hotel Gardone sa svojom kičastom slikom Laga di Garde, vožnje motorom kroz prskajuću pjenu valova i kroz sunce, Maud i popodneva San Vigilia; smeđa potvrda za prtljagu željeznice preko Anda, vlakovi koji su se penjali preko obronaka Kordiljera, na jednoj postaji indijansko dijete, dirljivo bespomoćno u udovima, uska glava, gledajući iz višestruko prevelikog ponča, potresnim očima stogodišnjaka; carinska slova Buena, Ria, noći ispod tropskog mjeseca, propuhane pasatom, jedna Amerikanka i crnac brodske klape; hotel Medan, Palače hotel, Grand Orient hotel, hotel Buitenzorg, javanska visoravan, brončane djevojke, i kroz cijelu noć zvonjava tisuću gamelanga; svaka je cedulja bila prošlost, svaka je cedulja sada postala sadašnjost, vabeći poziv života; ti glomazni kovčezi, drvo i mesing i koža, debeli, uglati i nezgrapni, noću u jednom dvorištu usred ledine; bili su radio-odašiljači svijeta, antene postojanja, i iz njenih šarenih izbljedjelih cedulja uzdizala se melodija tuđine.

Kai je dovukao kupe kovčeg, otvorio brave, lijeno su zijevali prema

njemu prazni otvori i nažderali se rubljem, odijelima i drugim stvarima.

Dovršio je u jednom potezu pakiranje i odnio kovčuge odmah do garaže. Onda se vratio i preobukao za put. Točno je znao, da je bilo nerazumno to što je činio, i da bi bilo bolje u miru posložiti stvari i krenuti jedan sat ili dan kasnije; ali nije htio taj ležerni, nabujani, opojni osjećaj obuzdati razumom i promišljanjem, nerazumno mu se prepustio; i produbljivao ga je tako da je samog sebe, svoje pokrete, svoje riječi, svoje misli ubacivao u vrtlog.

Još dok je jeo nekoliko zalogaja dao je upravitelju upute, potpisao neke papire i otišao ponovno prijeko do garaže, navukao automobilsko odijelo otporno na prašinu, zviždnuo psu koji je jednim skokom bio kraj njega, pritisnuo starter i pustio da se auto u maloj brzini vuče preko dvorišta. Tada je zavijanje motora preraslo u brujanje, truba je dugo i divlje vikala preko polja, farovi su opipavali put, i auto je krenuo prema jugu.

Popodne prvoga dana Kai je sreo Cigane. Naborana starica koja ja zaostala za trupom kako bi prosila po selima, skoro mu je dospjela pod kotače. Pljujući od straha proklela je kotače i prijetila im svojim mršavim pesnicama. No kad je ugledala Frute kako kunja na stražnjem sjedalu, stresla se i htjela je pobjeći.

Kai ju pozove. Oklijevajući se vratila. Ponudio joj je da sjedne u auto i da se vozi s njim dokle hoće. Počela je razgovarati s psom; onda kimnula i ušla.

Kai je staricu pustio iz auta kod njenih zaprega i htjede krenuti dalje. Spriječen je od muškarca stasita rasta koji je izgledao kao pametan, taman seljak. S mnogo gesti ga je molio da ostane još jedan sat, u blizini se logorovalo. Drukčije neće moći, morat će prihvatiti ako ne želi uvrijediti staricu.

Kai je pristao. Zaprege su skrenule u šumski put i dospjele do čistine uokvirene i zaštićene šumom. Tu su se skupila kola, zapaljena je vatra i preko nje obješen veliki bakreni lonac. Starica je sjela ispred njega i počela miješati kuhačom i pri tome ubacivati začine i meso. Juha je imala strani i jako začinjen okus kao da je zakuhana alkoholom. Kai se raspitao; starica se smješkala:

»Ne, samo začini.«

Primila mu je ruku i htjela iz nje proricati. Nešto je brbljala žurno i naučeno; onda je pomnije pogledala i šutjela. Kai nije ništa pitao već je izvadio cigarete i podijelio ih. Djevojke su se žustro bacile na njih; njihovi

su prsti grabali i rovali po kutiji; na jednoj se ruci svijetlucao ahat. Bila je jako krhka u zglobu i duga u udovima.

Kai je tražio lice. Djevojka je izdržala njegov pogled. No polako je pocrvenjela i postajala tamnija i mekša kada se krv digla pod tenom boje maslina.

Nešto joj je rekao; ona je tresla glavom. Nije ga razumjela. Tako su se gledali, razdvojeni svakodnevicom jezika, na nov i neobičan način koji u riječima nije mogao naći razumijevanje i kraj.

Kai vidje da je starica to primijetila i da je htjela nešto reći. Preduhitri je nabacivši beznačajne prazne riječi, pitanje o njenim osobnim prilikama. Odmah ih je prihvatila reagirajući profesionalno i lamentirala, usred toga se prekinula, žmirkala postrance stisnutim očima i smijala se. Frute je izabrala komadiće mesa iz kotla. Kai je krenuo.

U Munchenu si je nabavio triptike i vizu.

U Kochelu je padala kiša. U Walchensee su bauljale kašaste pahulje prema vjetrobranskom staklu. Dva kilometra dalje ležao je snijeg. Pred Zirlbergom je cesta pod snijegom bila zaleđena. Kotači su se okretali bez pomicanja. Kai nije imao kod sebe lance za snijeg. Uzeo je remene od kovčega i omotao ih oko kotača. Bili su poderani nekoliko stotina metara dalje. Začvorio ih je, upleo u njih žicu i jelovo šiblje i ponovno pokušao. Kod posljednjega oštrog uspona auto se otkliznuo natraške i samo se s mukom mogao zadržati. Morao se vratiti i kupiti lance za snijeg.

Iako je znao da je to jedini izlaz kako bi nastavio dalje, suprotno logici deprimiralo ga je kada je morao okrenuti auto. Najradije bi bio još jednom riskirao i popeo se na uzvisinu.

Auto je s lancima za snijeg zvrčao uzbrdo u jednom potezu. Nebo je postalo jasno. Stajalo je jako plavo ponad brda. Kai dosad, zapravo, nije imao određeni cilj; sada je odlučio otputovati na rivijeru.

Sljedećeg prijepodneva ostavio je Alpe za sobom i jurio kroz bijelu prašinu talijanskih cesta. Čas desno, čas lijevo, čas prijeko, čas duboko ispod njega proticala je brza željeznica. U velikim je serpentinama cesta vodila nizbrdo prema Pontedecimo. Kasno poslije podne bio je u Ženevi. Odmah je produžio za Monte Carlo.

U hotelu se okupao u gorućoj japanskoj kupki s uljem eukaliptusa i istrljao se alkoholom mentola. Osvježen, raspakirao je svoj smoking i obukao se.

U kasinu su mu ispisali zelenu uglatu kartu za Cercle prive, a on je bacio površan pogled u velike salone. Osrednji engleski poslovni ljudi rvali su se tamo s nastanjenim Rusima i prastarim Amerikankama za mjesta i riskirali su minimalne uloge. Između je sjedio mondeni svijet drugog reda, pomiješan sa koketama i u cijelom svijetu, neizbježnim starim Engleskinjama.

»Kako mora da je dobro živjeti u Engleskoj«, mislio je Kai, »sve njezine stare djevice su eksponirane na rivijeru i u Egipat.«

U salonima prives upravo je završavala serija Baccarata. Nije bilo naročito zanimljivo. Napustio je kasino i ležerno šetao niz aveniju Monte Carlo. Iza pošte svijetlile su dvije ulazne lampe u luci. Pokriveni su plivali jedrenjaci, motorne jahte u redu jedna pokraj druge. Automobili su dahtali uzbrdo. Desno su bili svjetli prozori Sporting Cluba.

Kai je ušao i predstavio se. Dolje je sreo poznanike. Vladalo je napeto raspoloženje; jedan je Rus izgubio četvrt milijuna franaka u Bacu; na jednom stolu Tren te et quarante je šest puta za redom izašao Noir; upravo je ponovno počinjao niz i oduševljeno se bacalo na polja.

Stojeći, nekoliko je puta poentirao. Pred njim je sjedio Balkanac upalih sljepoočica. Prsti su mu bili puni prstenja različitih stilova; no svo je kamenje bilo smaragdno. Pored njega je stajala kutijica izrađena u japanskom laku, napola lakirano u crveno, a napola u crno. Unutra se nalazio mali pauk. Prije svakog uloga protresao je kutiju, i ovisno o tome nalazi li se pauk na crvenoj ili crnoj polovici, stavio je Rouge ili Noir.

»Koju maskotu imate Vi?« pitao je Kaia automobilski tvorničar Bird.

»Čemu maskota?« pitao je Kai natrag.

»Onda ne smijete igrati«, odvrati Bird ozbiljno.

»Nitko ovdje ne počinje ove sezone kup bez maskote. Vidite tamo prijeko crvenokosu Amerikanku. Kravlje zvono koje obuhvaća lijevom rukom i čvrsto drži, teži najmanje jedan kilogram. Vidjet ćete da ga neće ispustiti niti jedne minute. To je njezina maskota.«

»Kakva sreća što ne misli da prije svake igre time mora zvoniti«, odvrati Kai.

»Ne rugajte se. Muškarac nasuprot je Brazilac i uzgaja, čini mi se, plantažnu kavu. Pored njega vidite ležati malu kornjaču. Donio ju je sobom. Navodno, na žalost, ne podnosi ovdašnju hranu. Zato taj muškarac svakoga dana daje dovoziti posebnu salatu za nju iz Nice. Svaku igraču marku stavlja na oklop životinje prije no što igra. Na taj je način malo prije zaradio dvjestotisuća franaka. Serija sa šest puta Noir

je bila prisutna. Prije sedmoga uloga kornjača je pala na pod zbog pokreta ruke susjednog igrača. Muškarac je odmah prestao igrati i otišao. Od tog trenutka pobjeđivao je Rouge. Prije sat vremena je kornjača ponovno stigla; vjerojatno je oslobođena grijeha. No dođite prijeko na rulet. Desno sjedi princ Fiola. Izborio je da se od dvanaest sati na dalje za tim stolom može igrati vrlo visoko:«

Kai je našao mjesto i pridružio se. Bio je slabo zainteresiran. No Fiola je počeo tjerati igru, tako da uskoro nije bilo uloga ispod tisuću franaka. Pojavio se Brazilac, donio je svoju kornjaču i stavio ponajprije nekoliko brojeva a cheval. Nakon toga je favorizirao Noir. Sada se igralo brže. Glas krupjea postao je življi, grabio je svoje stereotipne setove odmjereniije, a udarci su slijedili u kraćim razmacima. Kai je bez misli gledao na veliki broš jedne Amerikanke koji je bio izrađen iz indijanskog zlata i u vrijednosti mogao biti nadmašen samo njezinim neukusom. Iza njega je bila vožnja od četrnaest sati, u njegovim je ušima još uvijek odzvanjalo umišljeno brujanje motora, jednolično, raspjevano i uspavljujuće.

Tek nakon nekog vremena primijetio je da su bili izgubljeni svi njegovi ulozi. Izvadio je novčanice i gurnuo ih na polja. Prekrasan osjećaj dvostrukog postojanja nije ga napuštao i dovodio ga je u neobično raspoloženje. Lagano i bestežinski osjećao se ovdje za ruletnim stolom, pred sobom ljudi kojih je sav život bio usredotočen u štedljivim pokretima ruku, samo povremeno se trznula vjeđa, treperila obrva, podigla se ruka sa svojeg stvarnog polja djelovanja, sa stola, i prošla preko sljepoočice, čela, kose, jedno je oko kratko i vrlo sjajno pogledalo uvis.

Preko svega toga i iza njega stajalo je nježno, monotono šumljenje, pred kojim se činilo da ornamentalna drvena prevlaka zidova postaje tanja, transparentnija, Kai vidje čudesno s tim pomiješano, kako lete brda i šume, suncem obasjane uzvisine, doline, večernje crvenilo na obroncima, ceste i putevi, koji su u vjetru sati danas ostali iza njega, ali istodobno je zamijetio svaku pojedinost igre i dalje je poentirao.

Bilo je skoro pomalo božanski, to stanje prostiranja preko dviju sfera, to postojanje tu i istodobno negdje drugdje, pomirljivo je podsjećalo na bol ponekih trenutaka u kojima se osjetila nesvjestica čovječnosti; da je uvijek samo jedno u isto vrijeme bilo prisutno i da se nije moglo biti na svim frontama postojanja istovremeno.

Igraće markice i novčanice su se gomilale ispred Kaia. Selile su se od

Brazilca k njemu. Princ Fiola ga je promatrao i sada je deponirao na isti broj paketić novčanica. Skoro svi drugi su stavljali za Kaiem; naslućivali su seriju s pouzdanim instinktom habita salona igara. Samo je Brazilac čučao zajedljivo pored svoje kornjače, jače i glasnije nego inače udarao galalitne ploče prema oklopu životinje.

Kai se ironično obratio Birdu:

»Čini se da mi je ukazano veliko povjerenje.«

Bird je imao oči na već zavrtjeljoj ploči:

»Molim Vas, ne gledajte prije no što se kuglica ne učvrsti.«

Kai se smijao:

»Ali Bird?«, i okrene se.

Istoga trenutka kuglica skoči u pretinac sedmice i ostade unutra ležati.

Kai je pobijedio.

Bird je sjao.

»Sada morate prestati.« No onda je pokazao sve nijanse čuđenja, jer je Kai još jednom gurnuo visoki iznos na sedmicu.

Gledalo ga se začuđeno, zbog toga što je počinio tako veliku pogrešku; jer kada je jedna serija bila potegnuta do kraja, nitko više nije ponavljao stavljanje, već je počinjao poantirati novu. Nitko osim Kaia nije stavljaio na sedmicu. Gledao je daškom lukavosti uokolo i mislio: ne postoji razlika između njih i kruga oko grofice Ghest. Uvijek čine samo ono ispravno, to je odvratno.

Kai je izgubio. Interes za igru mu je prošao; ustao je kako bi popužio cigaretu i pogledao psa kojeg je ostavio u autu.

Princ Fiola ga je slijedio i predstavio mu se. Odlučili su ići do terasa kasina; tamo je, navodno, svirala kreolska klapa.

Noć je stajala vani kao crno staklo. Ali iza hotela de Paris morski zrak koji je puhao pretvarao je staklo u crne svilene zastave, mekane, južne zastave.

Ispred poštanskog zdanja stajao je Kaiov auto, blato ispod blatobrana, osovina prljava, zaprašena i stradala od vožnje preko planina i lokalnih cesta. Vidno se isticao od ulaštenih limuzina koje su parkirale u dugom nizu, sjajeći se od laka i nikla, jedini niski sportski auto, prljav i prekrasan.

Fiola je pokazivao prema njemu.

»To je moj auto«, reče Kai.

»Danas ste stigli?« upita Fiola.

Kai je kimnuo.

»Prije tri sata.«

Skoro su prošli kada se na stražnjem sjedalu nešto pomaknulo. Pojavila se glava, i žalobni je lavež postao glasan. Kai se smijao:

»Frute!«

U jednom je skoku doga bila vani i dogibala se.

»Idemo proći kraj Cafe de Paris, pas još treba večeru.«

Izabrao je među hladnim kotletima koji su još ostali najbolje komade i bdio nad njima da ih Frute dobije. Nakon što si je polizala žvale pokazao je prema autu. Poslušno je odgegala, ali prije no što se popela na sjedalo pokušala je blefirati. Trgnula se kao da je čula zvižduk i u velikim se skokovima vratila. Ipak, čini se da joj je u posljednjem trenutku proradila savjest, ostala je oklijevajući komadić udaljena od Kaia, glavu koso i prkosno u stranu. Prijetio joj je prstima; prijekorno je odvratila lavežom, još neko se vrijeme inatila a onda se rezignirano vratila.

Na terasi se plesalo ispod otvorena neba. Kvadratna površina je za to bila oslobođena između stolova. Glazba se iza ograde muzičkog kioska skoro uopće nije mogla vidjeti; činilo se kao da paviljon sam od sebe odzvanja. Nebo je bilo puno zvijezdi.

Čulo se more. Motorni je čamac usjekao pjenastu brazdu u vodu. Daleko iza, udaljeno od ostalih, stajalo je jedro, jako oštro osvijetljeno iz broda dopirućim svjetlom. Djelovalo je neprirodno na tamnoj površini, tvrdo izrezano iz noći, stajalo je bezbrižno kao samosvijetljujuća magnezijaska vapnena stijena.

Kreoli su imali zgodan način improviziranja, iza kojega se rutina potpuno sakrila. Melodije njihovih tanga su bile vrlo melankolične. Uz njih se dalo dobro plesati.

Fiola je pripremao svoj martini. Pri tome se prekine i reče Kaiu:

»Pogledajte samo kako ova žena drži glavu, kakva linija od sljepoočica preko obraza prema bradi. Prekasno, već je otišla.«

Nakon nekog ju je vremena muzika opet doplavila. Bila je zamotana u brokat i nije se moglo dobro razlikovati je li nosila haljinu ili samo neobično spretno nabrano platno.

Bokovi su počinjali usko i vrlo visoko; u zglobu je svjetlucao refleks. Glavu je malo zabacila, ramena su bila gola i imala puno poleta preko ruku sve do šaka. Ništa nije bilo potpuno vidljivo; to je ženi davalo čaroliju.

Oskudno svjetlo sprečavalo je razočarenje kroz jasne obrise. Ta u sumraku lebdeća, glazbom prohujala žena u taj je čas bila prekrasna.

»Kako je sretan čovjek kada ga asocijacije slabo muče i kada posjeduje fantaziju spremnu na skok.«, reče Kai. »Onda se iz takvih trenutaka može napraviti skoro nešto romantično. Koliko je tome bolje nego muškarcu koji s tim brokatnim bićem pleše. On zna jede li rado Hors d'oeuvres, kojem vinu daje prednost i o čemu najradije priča. Za njega je žena, možda voljena žena, za nas je ...«, pogledao je Fiolinu čašu. »Vidim da ste već popili svoj martini, zato taj izraz mogu preciznije oblikovati: za nas je simbol odličnog raspoloženja. To je skoro najviše što se može zahtijevati.«

Fiola je razmišljao.

»Moguće je. Ti susreti na periferiji su od posebne gracioznosti. Zašto mislite da svaki korak bliže razočarava?«

»Ne razočarava. Samo manje daje. On obvezuje, razjašnjava, stvara veze, on, izrazivši se ekstremno, oduzima čar.«

»To je teorija.«

»Svakako«, dopustio je Kai, »bilo bi jako glupo po tome živjeti. Ionako je glupost htjeti živjeti prema načelima, čak i prema nepogrešivim. Teorija je medicina; čovjek je uzima kada ju treba, i po mogućnosti u sofistički optočenim dozama.«

»To je udobno.«

»Sve što je udobno već ima tu prednost: biti udobno. I još jednu drugu: biti lakše pri ruci. Zašto sve ne koristiti kao predigru za vlastito postojanje?«

»Za taj nazor postoji izvrstan izraz: nemoralno«, reče Fiola i malo se naceri. »Osim toga nije logičan, a to je dobro. Naprednome logika sjedi u vršcima prstiju. Generacije su na to ponosne. Ali ona paralizira osjećaj, ako se time ne razumijevaju sentimenti, već taj vitak, vrlo aktivan začetak duše, koji je srodan kralježnici mačke, savitljiv, gibljiv, uvijek spreman na skok. Logika stvara tako raskošnu standardnu situaciju nadmoći, da svaka slutnja nestaje o tome da su i s one strane vrijedna područja. Tako bitno ostaje izolirano i slobodno od profesora i bankjera. Fiola je dodao podrugljivo: »Od vrijednih i poslovnih.«

Kai je izvadio cigarete.

»Nemojmo si razpropovijedati raspoloženje.«

»Mislim da ga solidno potkrjepljujemo.«

»To je još gore. Trebalo bi nešto učiniti.«

Kreoli su sada pjevali uz svoja bendža i saksofone. Između obrisa onih koji su sjedili opet se približavao profil žene koja je plesala.

»U pravu ste«, reče Fiola, »trebalo bi nešto učiniti.« Trebalo bi čak nešto posebno učiniti, kada čovjek vidi kako ova žena pleše. Osmjehivao se Kaiu sjajnim zubima. »Hoćemo li pokušati dići ruletnu banku?«

»Dogovoreno.«

Krenuli su.

»Čini mi se da smo vrlo odlučni«, reče Fiola vrlo radosno.

»Jako. Imamo dobru podlogu.«

»Želim reći da je čak i moral na našoj strani.«

»To pažljivije ćemo stavljati.«

Ispred ulaza je Fiola bacio igraću markicu preko svoje glave na ulicu.

»Žrtva za Merkura.«

»Ne, za Veneru.« Kai je upozorio na koketu sa sto franaka, koja je iznenađeno podigla neočekivanu dobit i dobacivala poljupce rukom.

»To sigurno znači sreću.«

Neko su vrijeme promatrali rulete. Kai je prvi stavljao. Fiola je radio bilješke. Igra je bila visoka i jaka, nije se više šalila i nije više bila razonoda, već je zaokupljala sve živce. Fluid je stajao u prostoriji.

Banka je imala nekoliko tako velikih udaraca na Zero da je Balkanac razbio kutiju s paukom i odustao. Na njegovo je mjesto došla korpulentna belgijska dama. Sjedila je kao kvočka na jastucima s kojima je obložila stolicu i veslala masnim, lijenim pokretima ruku preko stola.

Kai je opipavao rulet. Tri je puta izašao s Rouge, pokušao je sa cjelokupnom dobiti Impair, pobijedio je, osigurao si prvu Douzaine, privukao je s utrostručenom sumom još i blok četvorki i onda postavio ukupni iznos na sedmicu. To su bili svi novci koje je nosio uza se.

Napetost ga je igre sada koncentrirala tako jako da ništa više za njega nije postojalo osim zelene ploče stola koja se činila nabreklo do popucalosti. Poput vrtloga je u njoj zujala ploča s brojevima i ostavljala bez daha sve dok se, kao munja, nije oslobodila brojki, postala prodorna i velika, požderala kuglicu, teturala, nestala i kao normalno polje stajala mirno: sedmica. Kai je pobijedio.

Već opuštenome palo mu je na um da se situacija ponavlja kao prije sat vremena. Kao da je vrijeme vratilo kotač unatrag i kao da mu nudi još jednom šansu. Tad ga je ulovio trenutak i povukao ga sobom, učinio je isto što i prije i stavio još jednom na sedmicu.

Fiola koji je već sve izgubio napravio je preklinjujuću gestu. Čak je i krupje oklijevao. Kai je usprkos tomu ostavio ulog. Izgubio je i ponovno stavio. Tri su puta grablje krupjea povukle natrag maksimalni ulog u blagajne banke. Nakon nekoliko je daljnih pokušaja mjesto ispred Kaia bilo prazno. Banka je nadoknadila svoj gubitak.

Kai je htio ustati. Tad je ispod ruke koja se već upirala osjetio ponovno žetone; neprimjetno su mu bili podmetnuti. Tek sada je vidio da je jedna žena već dugo kraj njega sjedila i igrala, zaprepastio se; ona mu je primaknula markice, ali je nije poznavao. Rekla je jako tiho i prodorno:

»Morate uložiti u slijedeću igru.«

Kai je oklijevao nekoliko sekunda. Igra više nije bila lanac pojedinačnih uloga koji se mogao po volji prekinuti, to je postala samostalna moć koja je vlastitim prisiljavajućim zakonom ovladala cijelim stolom. Skoro zbijeno je visio preko situacije i razrješavao svaki drugi pojam. Cijeli je prostor bio stopljen u blok očekivanja i naslućivanja, prodrhtan temperaturom napetosti.

Možda bi svi koji su tu sjedili i koji su se sada osjećali ukovanima u jednu frontu, razumjeli Kaia i ne bi ga sprečavali da je uzeo tuđe žetone i da je njima igrao dalje; jer stvarni igrač poznaje nestalnu čaroliju koja prati seriju i koja joj prethodi i zna da propušteni ulog sve uništava i da se ne da nadoknaditi.

Svatko je u toj strastvenoj skupini igrača osjećao da je slijedila odluka, da pred Kaiem stoji serija, i svatko je bio spreman ulagati s njim. Nisu primijetili da je Kai bio bez novca za ulaganje, inače bi svojem poznaniku već bili pomogli. Mogao im se i sam obratiti, ali je igra tekla tako brzo da je u tom slučaju morao propustiti najmanje jedan ulog. A upravo je o tom ulogu ovisilo; propustiti ga, bila bi pogreška, a ponovni početak nakon toga apsurdni pokušaj imitacije bez stila. Bila je sljedeća igra, samo sljedeća igra koja je zapovjednički zahtijevala Kaiov ulog.

Krupje je već vodio njegov ulog i pogledavao prema njemu. Kai vidje da Fiola shvaća njegov položaj i užurbano piše na posjetnici kako bi je pružio na drugu stranu, osjećao je srodnu krv tamo prijeko i tu pokraj sebe, u posljednjem je trenutku gurnuo žetone nepoznate žene na Rouge i odmah dobio isplaćeno dvostruko.

Vratio je ulog s kratkim hvala i popločio Impair, Rouge i dvije brojke. Brojke su izašle.

Trostruka je serija oduzela Belgijanki sve marke. Smijala se ljutito i otišla. Kornjača se pojavila s brdom novčanica i gusto ispisanim notesom,

maskota i sustav, što je tu još moglo krenuti naopako.

Ali je krenulo. Kai je prisilio banku natrag. Žena pokraj njega razumjela je njegove namjere i zajedno s njim krenula u napad. Fiola je kupio na svoje posjetnice novac i također je ponovno počeo. No banka je još isplatila pod pokrićem, budući je Brazilac jako izgubio.

U sobi se nalazio još jedan ruletni stol. Fiola je ustao, istodobno je i tamo položio. Kai je slijedio. Kratko vrijeme nakon toga nestala je kornjača. Ali je zato došao Bird i petljao s drugima protiv banke.

Vijest o super duelu brzo se proširila. Ostale sale su opustjele. Stajalo se, djelomice još u ruci držeći novine iz čitaonice, u više redova oko stolova. Jedan se krupje preračunao, nečuven događaj.

Groznica se širila poput sugestije. Sve je više ljudi stavljalo svoje uloge i sudjelovalo u bitci. Uza svu se energiju igralo obazrivo. Mjesta s dvostrukim i trostrukim novcem bila su uvijek najjače popunjena.

Polako je banka postajala slabija. Dobila je, doduše, nekoliko dobrih igara, no u prosjeku se morala predavati i načeti rezerve.

Konačno su Fiola i Kai išli do krajnosti. Skupili su se s maksimalnim ulozima na nekolicini polja koja su bila odmah poplavljena od drugih igrača. Kup je uspio za jednim stolom. Trebao je toliko isplatiti da zaliha nije bila dostatna. Krupje je morao moliti za stanku.

Bacili su se vrlo animirano na dva ruleta. Raspoloženje je bilo tako zaneseno bratski, da se činilo kako je kuglica pod tim utjecajem. Već sljedeći je ulog pokazao maksimum en plein s tako jakim obvezama da se i tu moralo prekinuti i ići po novce. Kao udaranje valova u obalu naticao je odjednom razgovor. Sporting Club je za sljedeća tri dana imao svoju senzaciju: cijela sala banke bila je dignuta u zrak.

Kai je napustio klub izvrsno raspoložen; bilo mu je kao da je sretno završio težak posao. To što se unutra još gestikuliralo i micalo nije se više njega ticalo.

Osjećao je lakoću udova, koja je graničila s obijesti. Nije mu bilo tako važno što je zaradio novce, čak ni nije znao je li sav novac pospremio; no osjećao je da je taj dan, koji se sada u strukturi pokazao pogledu kao strma spirala, bio dobar i da mu je dao gipkost i lakoću tisuću saveznika.

Išao je ravno prema svojem autu koji je tu stajao kao prijatelj, nisko uskladišten na svojim kotačima, markantno uobličen u liniju sportskog tipa.

Na hladnjaku se okorilo blato. Kai je mrvio komade blata i trljao ih bez misli, među prstima. Primijetio je da je naslaga nikla bila siva, uzeo

je maramicu i istrljao malu površinu do sjaja. Pri tome ga je iznenadila njegova budna savjest, bacio je maramu i upalio motor. Htio je do La Turbie, popeti se uz Grande Corniche, kako bi pod tim dojmom završio dan.

Frute je progurala glavu pod njegovu ruku i sprečavala ga u upravljanju. Polako i u razmacima okretao je auto. Avenija de Monte Carlo bila je izumrla; samo je jedan jedini lik dolazio iz pravca bulevara de la Condamine. Jedna mala toka, ispod nje malo šminkom razmazano lice i umorna usta.

Kaiu se učini da prepoznaje kokotu koja je podigla Fiolin čip. Približila se, stala neodlučno i smješkala se. Tako je stajala, uska i neznatna pred pozadinom prazne ulice i odostraga stršećeg planinskoga masiva, sićušni komad živahnosti ispred redova lampi i šutnje, i smješkajući se jadni, profesionalni smiješak, nesigurno poput životinje koja ne zna što donosi sljedeći trenutak.

Taj je smiješak dirnuo Kaia; u njemu je bilo više od samoga jada, tragika, o kojoj mala kokota sama ništa nije ni slutila. Za nju samu nije bila tragika, bila je biće otupjelo u amalgamu nestalih osjećaja, bilo je samo tragično za drugoga, koji je gledao iza u čovječnost, iza nje, ne u njoj.

Kai je otvorio vrata.

»Želim se malo voziti uokolo. Bi li Vas veselilo sudjelovati?«

Nije se začudila, njezin ju je poziv naviknuo na čudnovatosti. Kimnula je i ušla bez riječi; već će se dovoljno rano pokazati što slijedi.

Vozili su se oko rondela ispred kasina, skrenuli u aveniju de Spelughes, ostavili Mirabeau s desne strane i krenuli na prvu uzvisinu. Motor je usisavao tiho srčuci kroz rasplinjač zračnu struju, i tempo se pojačavao. Lijevo je rastao zid stijene strmo i ravno, prema desno se počeo pomicati krajolik; ponekad je visio daleko preko ograde niskoga kamenog okvira poput svjetlom okićena jedra, onda je opet nestajala i samo se nebo vidjelo.

Kai je upalio svjetla i pustio da uska zraka svjetla tragača koso padne na stranu. Na stotinu metara ispred cesta je bila uvučena u goli, sablasno kotrljajući život, u kojem su stršale palme, postajale velike, crne, snažne i odmah iza nestajale u viru.

Poput hajkačkog psa tragač je pratio auto, poput svijetla, oštra prsta, svjetlosna igla, osvijetlio je nepoznato, vilu sa bijelim zidovima, jedno iscereno razgranato drvo, krhotine stijena, vrtne putove, koji su se

u tijesnom krugu izreza činili nevjerojatno visokim, kao da vise u zraku i vode do zvijezda.

Prostirala se panorama noći. Obalna se linija vinula u veličanstvenom luku od Bordighere do Cap d'Antibesa. Duboko ispod široke stjenovite grbe Monte Carla i Monaca, uskladišteni u bujicu poput leđa bizona na kojem su se igrale krijesnice. More tiho i u dugim udisajima šumeći, sa svjetlucajućom pjenom u daljini. Vjetar je imao blagi okus soli.

Na obroncima se nekoliko puta podiglo svjetlo i dopuhalo, postajući širim: svjetla jednoga drugog auta, prepoznatljiva dugo prije susreta, kako klize uz vrtove i putove. Najčešće su skretali i otklizili uz donju cestu kraj mora. No, jednom su ostali izmjenično na uzvisini i nakon podizanja i spuštanja završili sa odjednom žarećim očima na stjenovitu putu, spustili se i prozujali pomirljivo kao velika limuzina. Stropno svjetlo iznutra pokazivalo je staru ženu potpuno samu; nosila je prebačeno krzno i imala je ramena kao mlada djevojka.

Kai se okrenuo u visini La Turbie. Tijekom cijele vožnje djevojka se pokraj njega nije ni pomakla. Nije niti znao što bi s njom razgovarao. Kada je kazino ponovno bilo na vidiku, pitao je:

»Kamo Vas mogu odvesti?«

Sjene njezina lica postale su pravilne, brada i čelo čak zategnuti.

»*Zapravo je zgodna*«, mislio je Kai i čekao odgovor.

Promatrala ga je neko vrijeme i rekla smireno:

»Kamo god želite.« Jedan tren kasnije tek je shvatila što je Kai zapravo pitao. Zbunjeno i žurno je pridodala: »Do bulevara de la Condamine.« Lice joj se ponovno smrklo. Stisnula se u kut sjedala, imala je ruku već na držaču vrata, kao da ne može više gubiti vrijeme.

Kaiove su misli cijelo vrijeme klizile preko nje. Potaknut svojim raspoloženjem htio je nekoga razveseliti i poveo ju je sa sobom. Promaklo mu je da je tijekom vožnje iz kokote za kratko vrijeme postala žena.

Nakon što je auto prošao pokraj Sporting kluba Kaiu je pao na um prizor s Fiolinim igračim markama. Uzeo je torbicu, koja je stajala među njima, napunio je markama, škljocnuo zatvarač, zaustavio auto i rekao:

»Danas ste mi donijeli sreću, sada će i sutra tako biti.«

Jedan je tren čekala prije no što je uzela torbicu, i on osjeti odjednom da bi mogla otići bez nje. Uzela ju je umornim pokretom, ta za nju je to bilo znatan iznos. Navika, nikad ne odbijati novce, je pobijedila. Napustila ga je bez naročita zahvaljivanja.

Kai je prekasno spoznao ne samo da je počinio grešku, već da je bio i sirov. Osjetio je želju djevojci reći nešto ljubazno, da bi je sutra vrlo rado ponovno htio vidjeti, da je danas tek stigao i da je sada premoren. No što bi to pomoglo, samo bi ga odvuklo, a i možda ga ne bi više razumjela.

Tako je čekao dok se nije spustila avenijom de Monte Carlo, jedan mali lik pred praznom pozadinom ulice.

Iz Sporting kluba su dopirali koraci društva koje se razilazilo. Jedna je dama išla poprijeko preko ulice. Kandelaber je sipao žuto svjetlo preko njena lica. Bila je to žena koja je Kaiu pomogla sa žetonima. Bila je sama i ušla je u jednu limuzinu a da se nije okrenula.

Kai je odjednom bio jako umoran.

II

Spavao je do kasnog poslijepodneva. Frute ga je probudila popriličnim tuljenjem; zahtijevala je da ju izvede van. Na večernju su se promenadu oboje odvezli prijeko do Nice. No Frute je imala neobičan dan; na promenadi des Anglais je počela divljati i bezobzirno se gurala među šetačima, kako bi jednoga tako žestoko pozdravila, da su ljudi koji su stajali uokolo napravili pažnje vrijedan luk oko tog para.

Muškarac je zastao i pustio pogled da luta. Sreo se s Kaiovim očima i požurio prema njemu.

»Kakvo iznenađenje! Ne možete biti dugo ovdje; sigurno bih vidio Vas i Frute.«

»Od jučer, Lieven. Danas sam prvi puta u Nici.«

Lieven je tapšao glavu doge.

»Znate li još, kako ste mi htjeli pokloniti Frute pri Vašem odlasku iz Soerabaja? Tada je još bila mlada; postala je vrlo stasita.«

»Danas je više ne bih poklanjao. Koliko je vremena prošlo otkako se nismo vidjeli?«

»Dvije godine.«

»Dvije godine. Vrijeme ide naprijed poput lošeg sata. Mislim da bi mogla biti dva mjeseca.«

»Je li ležalo toliko između?«

»Tako malo. Živio sam godinu dana prilično tiho. Napola iz promišljanja, napola iz sentimentalnosti.«

»Stara bolest. Groznica nastanjenosti. Dobije se, isto kao malariju,

u određenim razmacima ponovno. Ja to običavam u zadnje vrijeme izliječiti posjetom Kinsleyju. On je oženjen, voli punjene guske i ozbiljnu lektiru. To zastraši za jednu godinu. Kako dugo želite ostati?»

Kai je slegnuo ramenima.

»Ne znam.«

»Onda smo se sreli u pravo vrijeme. Sutra putujem u Moncu. Želite li sa mnom?»

»Je li utrka?»

»Jedna manja, bez sportskog značaja. No za mene važna. Prije nekoliko sam godina kupio dio dionica jedne automobilske tvornice. Sada se moj odnos do te mjere učvrstio da mogu surađivati. Konstruirali smo dobar, novi tip koji je jako brz. Treba ga isprobati. Na sutrašnju samo utrku prijavili jedan auto kako bi diskretno provjerili kako se drži kod duljih opterećenja. Treniramo na dulje staze, želim kod Velike nagrade Europe učiniti iznenađujući kup. Auto se zato neće ni u potpunosti opteretiti. Ne želimo pobjedu za sada, samo ispitivanje. Zanima li Vas?»

»Da. Ići ću s Vama.«

Zajedno su jeli i naložili da im se servira na otvorenome. Bilo je zgodno sjediti tako mirno i mrviti na zajedničkim godinama poput djece nad kolačićima.

Brončane figure ispred Ambasadora nosile su svijetleće kugle u rukama. Iza hotela Negresco penjao se mjesec. Neukusni Jetee-paviljon u moru postao je podnošljiviji kada je električno svjetlo iz njegovih prozora strujalo u vodu. Na promenadi su automobili jurili u više redova jedan kraj drugoga poput vojske. Šumljenje bujice miješalo se sa zujanjem motora.

Lieven je došao po Kaia. Imao je šofera uza se, koji je trebao ostati u Monci kako bi podupirao monteru. Vozili su se umjerenim tempom. Gesta je bila pretrpana autobusima u kojima su muškarci s megafonima davali zemljopisna objašnjenja obrazovanom srednjem sloju.

Cesta je napravila luk i spuštajući se iza toga prelazila u nepregledni zavoj.

Oštar signal dolazio je odostraga.

Lieven je upozoravajući podigao ruku, ali se ipak maknuo u stranu, kako bi drugom autu omogućio prolaz.

Jedan je dvosjed približio svoj hladnjak i pokušavao se punom brzinom pretjecati. Vozačica je prekasno vidjela da će je dvostruki zavoj pritisnuti. Usprkos tome je pokušavala doći brzo ispred Lievenova auta.

Tada je začula trubu, iza zavoja iz suprotnog smjera, nadolazećeg auta i tako se zbunila, da je prerano skrenula. Iako je Lieven kočio, razmak je bio prekratak, dvosjed je okrznuo njegov auto, odlomio jedan blatobran i toliko ga zavitlao, da je morao čvrsto upravljati u suprotnom smjeru kako se ne bi otklizao.

Oba su auta stajala upletena jedan o drugi. Lieven je pustio alarm da pišti. Kai je iskočio i trčao iza zavoja kako bi zaustavljao nadolazeće automobile.

U dvosjedu je sjedila dama. Sama je upravljala. Blijedo je gledala prema Lievenu. Slegnuo je ramenima.

»Nesreća.«

»Bila je moja krivnja«, odgovorila je brzo.

»Kod automobila se ne može govoriti o krivnji.«, bio je njegov odgovor. »Bio je to nezgodan slučaj. Nadam se, da ćemo Vaš auto moći osposobiti.«

Vozač je razvinuo blatobrane. Lieven je pažljivo povukao svoj auto natrag, uspio ga osloboditi i revidirati.

»Samo ta sitnica na blatobranu, bagatela; ovo drugo je netaknuto.«

Odvezao je auto na pregledno mjesto i vratio se s Kaiem, kako bi pregledao dvosjed. Dama je izašla i stajala bespomoćno ispred poklopca motora. Lieven je upalio motor i osluškivao ga. Bio je u redu.

»Mislim da se možete voziti«, reče značajno, stavi u jednu brzinu i pusti pedalu kvačila. Nešto je škripalo, no auto je ostao na mjestu. Ozareno reče Lieven: »Možda je kvar na pogonu kotača«, i počne redom mijenjati brzine. Auto nije reagirao.

Vozač je izbacio jastuke sa sjedala i daske sa poda i dizalicom podigao stražnju os, tako da su kotači lebdjeli iznad zemlje. Nisu se okretali kada je motor radio. Lieven kimne mladoj dami.

»Već nađeno. Ili je lom stražnje osi ili kvar na diferencijalu. To se može popraviti samo u radionici.«

»Možda je samo klin iskočio.«, reče Kai smirujući. »Predlažem da auto damo detaljno pregledati u slijedećem mjestu. Do tamo ga možemo lako vući.«

»Vući sa zadovoljstvom«, smijao se Lieven, »ali za to nam treba uže.«

»Možemo li ostaviti auto i nekoga poslati po njega?«, pitala je mlada dama.

»Onda više ne bi bilo potrebno. Na tom nepreglednom mjestu će ga sljedeći autobus smrskati, naročito ako njime upravlja Talijan trkačkih

ambicija. A njih svi imaju. Lako ćemo nabaviti uže.«

Zaustavio je nekoliko osobnih kola koja su prolazila. Uže, klimanje glavom sa žaljenjem. Prepriječio se sljedećem omnibusu koji se jureći približavao. Jato putnika znatiželjno je gledalo van.

Kai je pregovarao s vodičem i doista isposlovao uže. Dao je muškarcu svoju adresu i obećao poslati natrag na depo. No vodič je pokazao smisao za struku. Ostavio je omnibus i putnike na cjedilu, zavukao se pod defektan auto i dovikivao objašnjenja između kotača. Kolega s megafonom ga je dozivao. Samo se još dublje podvukao pod auto. Rezignirano je megafon počeo opisivati okolicu. Konačno se vodiča uspjelo izvući nježnom silom. No trebalo mu je tek napuniti ruke cigaretama prije nego što je odustao i prisjetio se svoje obveze.

Lievenov je vozač uže čvrsto omotao između automobila i sjeo u dvosjed, kako bi njime upravljao.

Doznalo se, da se gospođica Maud Philby htjela voziti u Ženevu.

»To je naš put«, reče Lieven, »usput ćemo stati kod jedne radionice.«

Sjedili su u troje jedan kraj drugoga. Auto je krenuo. Lieven je doviknuo prema otraga:

»Rade li kočnice?«

»Da!«

»Onda možemo, usprkos prikolice, brže voziti«, reče smireno i započne razgovor.

Dvadeset kilometara iza, svijetlila je tabla radionice. Ugurali su auto i razmontirali os. Nakon sat vremena došao je vozač i javio kako je hitan popravak beskoristan; bilo je potrebno pribaviti rezervne dijelove. Za tri dana auto će biti u redu.

Lieven je upitno pogledao Maud Philby. Ona je kimnula:

»Ostaviti ću auto ovdje. Ako me možete odvesti do Ž.«

Rekao je pristojno:

»Rado. Mi se vozimo preko. Imate daljnji cilj?«

»Ženeva je dovoljna. Tamo me očekuju.«

»Hoćemo li krenuti?«

Vrijeme je požurivalo. Lieven je vozio brzo. Povjetarac je puhao sa mora. Voda je bila jako plava. Nebo i more su Amerikanki davali dobru pozadinu. Lice je djelovalo poput reljefa. Bilo je virtuozno našminkano.

Kai je Lievenu prepustio razgovor. Strankinja je pripadala tipu žena koje se na prvi pogled ne mogu lako kvalificirati. Osim toga je bila Amerikanka, a to je izvanredno otežavalo. Kao Europljanku se moglo

smatrati da je otmjena demi-mondenka; kao Amerikanka je isto tako mogla biti žena burzovnog mešetara koji boluje na jetru.

Po svemu je sudeći bila egzaltirana, postavljala zahtjeve i imala vlastito, američko shvaćanje, mijenjajući pristojnost i viteštvo.

U Ženevi se oprostila. Kai i Lieven su vozili dalje u smjeru Milana.

»Zgodna osoba«, reče Lieven.

»U razgovoru je oprezna.«

»Dakle, sama je ovdje i vjerojatno neudana. Toj je neprilici dala tako malo značaja da se može dogoditi: to joj nije ništa neobično i tome pridaje malo značaja.«

»Kada bi bili u pravu, Kai, onda bi prilika bila dosta povoljna.«

»Suprotno, samo kad bi tu imala muža, prilika bi bila dobra.«

»Meni se učinila čisto pristojnom«, reče Lieven razmišljajući, »mislim također da bi bila ugodna za krajnju raspravu.«

»Vi ste praktičan čovjek«, hvalio ga je Kai, »korisno je početi strast odostraga i stvoriti potrebna osiguranja, prije no što vlak osjećaja dođe na nizbrdicu. To je fantastično praktično.«

Lieven se poravnao.

»Dug život.«

Kai je smijući se odbio:

»Znam, znam. Vas je naučio, kod svih stvari osjećaja prije odrediti granice, zato što uzroci za katastrofe nigdje ne mogu biti beznačajniji. Ali to nije imponirajuće, samo je pažljivo.«

»Za zadatak stopostotno ocijeniti postojanje, ima to, što Vi zovete oprez, korisnije ime: to je znanje, nadmoćno, predvidivo znanje.«

»Vaše se znanje pomalo rigorozno ophodi početnim stanicama. Imate izvrsne poglede o kraju; nadam se da imate slične nepogrešive metode za početak. Ovo danas je, zapravo, bio oskudan plijen.«

Lieven je žmirkao:

»Zaboravljate dvosjed koji treba popraviti. To je, tako reći, nebeski poklon. Stvar u nastavku leži tako jednostavno, da bi mogla biti školski primjer, projekt za vježbanje za početnike. Skoro da želi odustati od toga i prepustiti je Hollsteinu.«

»Muškarac koji danas za nas vozi utrku?«

»Muškarac koji danas za nas vozi utrku. Dvadeseti tri godine star, izvrstan za volanom, a inače idealist; sklonosti koje puno obećavaju, lovački pas na prvom polju, dobar u trku, ali loš u lovu.«

»Zaključujem da ste unutar tih dviju godina koliko se nismo vidjeli

postali čak velikodušni. Ta dotacija.«

»Još nije konačna, a osim toga možete vidjeti da moja velikodušnost ostaje uparena s razumom, samo se prostire na prostore koji su za mene još sumnjivi.«

»Rijetko ćete se uz takav stav trebati žaliti na kajanje.«

»To je Vaša svrha. Tako je egoistična, da skoro opet dotiče široku poljanu plemenite čovječnosti; da bi i druge poštedjeli.«

Zrak je postao zagasit. Grmlje na cesti djelovalo je poput gipsanih otisaka, jako napudranih od prašine. Svjetlo je visila magla kamenca između neba i zemlje i vukla u širokim, bijelim parama preko polja. Auto na auto je jurio uzduž staze. Bio je to glavni pravac prema Monci.

Sunce je treperilo kroz oblake prašine. Time je postajalo još neprozirnije. Niz automobila se nekoliko kilometara prije staze zatvorio u lanac, koji se tek kod parkirališta ponovno razbio.

Tribine su bile zauzete, i iz njih je proizlazilo nestrpljivo očekivanje, koje puni prostori uvijek proizvode, bilo kazališta ili trkalištima, lagana groznica, koja svakoga ulovi, koji upadne u to. Zastave su praskale, reklamni baloni su visjeli u zraku, a nevidljivi motori su tutnjajući radili za probu.

Lieven je bio začuđen. Prokrčio je s Kaiem put do skladišta rezervnim dijelovima, kako bi potražio štand svoje tvornice: pronašli su ga u uzbuđenju. Monteri su stajali u jednoj maloj skupini i revno vijećali. Jedan se mladi čovjek brzo približavao Lievenu. Imao je povezanu desnu ruku.

»Ali Hollstein, čemu povez?«, rekao je Lieven i upoznao ga s Kaiom.

»Malo sam prikliještio ruku.«

»Ali s tim povezom ne možete voziti! Što ćemo sad?« Lieven je promatrao čvrsto bandažiranu ruku. »Kako je do toga došlo?«

»Htio sam danas u podne još jednom provjeriti podmazivanje auta i zato sam podigao stražnje kotače. Mora da sam koso podmetnuo podizač auta; jer dok sam uljio, auto se otklizao i jedan mi je kotač pao na ruku.«

»I?«

»Prignječenje, nije jako srašno. Vozit ću.«

Lieven je ljutito tresao glavom. Hollstein se potišteno smješkao.

»Ići će, vjerujte mi! Uglavnom ću upravljati desnom rukom. Jako dobro mogu voziti lijevom i uopće ne trebam desnu ruku. Osim toga za kočenje i mijenjanje brzina smo iskovali kuku. Remenima ću je privezati na podlakticu. To je onda skoro poput ruke.«

Donio je kuku i demonstrirao kako si želi pomoći. Bojažljivo i pun nade pogledao je Lievena. Onda se obratio za potporu Kaiu.

»Morat ćete priznati da je jednostavno. Na tako glatkoj stazi se ništa ne može dogoditi.«

Lieven se dvoumio između smijeha i srdžbe.

»Vašoj kuki, toj genijalnoj kuki svaka čast! To je vrlo korisno otkriće, i može biti, da ćemo kasnije jednom trebati automobile za tu kuku. Zasada ćemo na to još pričekati. Ne možete voziti; imenovanje se povlači.«

Hollstein je napravio očajno lice. Uzeo je još jednom kuku i rekao:

»Želim Vam objasniti na autu, tamo je puno lakše i razumljivije. Maloprije sam već vozio probnu vožnju.«

Već je sjedio u sjedalu i naložio da mu se zakopčaju remeni. Lieven ga je primio za ruku.

»Vi ste dijete, Hollstein. Kada auto treba voziti stopedeset kilometara na sat, onda su Vam na sjevernoj strani zavoja u uskoj petlji potrebne ne samo dvije, nego skoro tri ruke, kako bi ga održali na stazi i kako ne bi bili prebačeni preko ruba. Ta stvar tu je šteta, Vi tu ništa ne možete, ide Vam u korist što želite voziti; ali Vi nećete voziti. To bi bila nevjerojatna lakoumnost. Idem povući prijavu.« Kolegijalno je uzeo povezanu ruku i prešao preko nje. »Nadam se da će uskoro ozdraviti«, kimnuo je Hollsteinu i otišao s Kaiom. Hollstein je buljio za njima.

Kai i Lieven su se probijali kroz gomilu. Staza je bila zatvorena. Prva je utrka trebala svaki čas početi.

»Zašto se ljutite, Lieven,« reče Kai, »dečko ostavlja dobar dojam.«

»On i jest dobar«, odgovori Lieven, »jedan od najboljih muških vozača, koje smo mogli dobiti, mlad, nasrtljiv, doduše još neoprezan, mora voziti strogo prema uputama.«

Tuljenje poput urlajuće granate dolazilo je bliže. Prvi su auti fućkali preko staze. Lieven je bacio pogled za njima.

»Bilo bi mi jako važno da je Hollstein vozio, jer smo htjeli promatrati auto. Pesch, direktor naše tvornice, već sjedi sa štopericom na tribini. Još ništa ne zna. Danas u jutro je bio ovdje i telefonirao mi, da je sve u redu, da mogu doći. U međuvremenu je bio u Milanu i nije više dolazio na štand. Htio je sa tribine mjeriti vrijeme, dok sam ja htio mjeriti iza Lesmo-zavoja. Na taj smo način htjeli spriječiti da auto vozi pune runde. Naime, već smo kod treninga postali znatiželjni, preznažljivi.«

Ponovno je bučeći prohujao snop automobila. Lieven je lupao

nogama.

»Kako takvo nešto djeluje! Sudjelovao sam na toliko utrka da bih morao biti ravnodušan; ali svaki put, kada čujem kako motor radi pod punom turažom, koža mi se naježi od uzbuđenja. Previše je glupo što moramo ispasti.«

Okrenuo se. Netko je dozivao njegovo ime. Jedan monter je dotrčao

»Dodite smjesta!«

»Što je?«

»Hollstein.«

»Što je s njim?«

»Odvezuje si zavoj.«

Lieven je postao crven od srdžbe i slijedio je žurno montera.

Čovjek je usput obavještavao. Nakon što su Lieven i Kai otišli, Hollstein se potpuno mirno okrenuo. Monteri su ga htjeli tješiti. No bilo je kao da ništa ne čuje, pogledao je auto, mjenjač, pedale. Sjeo je na hladnjak i izgrizao cigaretu. Tada se sa startnog mjesta začulo divljanje motora i prvi je auto dojurio. U tom se trenutku zbila promjena s Hollsteinom, udarao je prigniječenom rukom na hladnjak i prije no što su mogli priskočiti, željeznom je kukom raskomadao zavoj.

Stigli su. Hollstein je bio vrlo blijed, oči su iskrile, usne su bile usko stisnute. Desna je ruka visila, zavoj je bio rastrgan i krvav.

Lieven je uzeo kuku koju je jedan monter držao u ruci i grdio ga, no zastao je kada je vidio lice drugoga, nečeg onesviještenoga je bilo u tome, bacio je željezo u kut i stavio Hollsteinu ruku oko ramena.

»Znam kako je to imati trku i ne moći ju voziti. Naročito u Vašim godinama je to bolno, gore nego izgubiti ženu. Trebali ste psovati, skakati, što se mene tiče i pokušati onu kuku tamo lijevom rukom saviti, ali ovo je zapravo bilo nepotrebno, zar ne, to priznajete?« Bespomoćno su Hollsteinu lepršale usne. Lieven je ugledao ruku koja je krvavila. »Uopće niste trebali pobijediti utrku, htjeli smo samo za probu voziti.«

Hollstein je istisnuo:

»Pobijedio bih.«

Njegovo je poput kamenca, bijelo lice bilo napeto od muke. Lieven ga naveliko pogleda i tiho zafučka:

»Aha, otuda«, smijao se, »htjeli ste, dakle, pobjeći; onda smo upravo imali sreće. No ipak, pomaknut ćemo probu do sljedećeg puta.«

Hollstein se trudio:

»Onda je već Veliki pokal Milana.«

Lieven je odobrio:

»Znam. I želimo pobijediti.«

Hollstein je tresao glavom. Odjednom su mu izjurile nečujne suze iz široko otvorenih očiju, klizile niz obraze, lice je bilo mokro, ali je ostalo nepomično.

Tada je Kai pogurao Lievena na stranu i stao tijesno pred Hollsteina.

»Ja ću voziti trku.«

»Vi? Kada?«

»Sada. Danas.« Obratio se Lievenu: »Mislite li da se imenovanje može promijeniti?«

»Stvarno želite voziti, Kai?«

»Privlači me. Donekle poznajem stazu. S autom ću se ubrzo sprijateljiti; budući da ga ne trebam voziti u pobjedu, pokušaj je prihvatljiv. Hoćemo li moći preimenovati?«

Lieven je bio na pola dobiven.

»Ne vjerujem. Ali ako želite voziti to ćemo u svakom slučaju odmah još prijaviti. Kako daleko je odmakla prva trka?«

»U trećoj rundi«, reče monter.

»Druga traje otprilike sat vremena. Imamo, dakle, još vremena sve pripremiti. Najbolje da sva trojica odemo do uprave, a prije toga do liječnika.«

Hollstein više nije ni čuo. Žurio je ispred ove dvojice, prema uredima i doveo upravitelja utrke. Pregovarali su. Upravitelj je nestao, kako bi se savjetovao s drugim dužnosnicima. Jedan je liječnik stavio zavoj na Hollsteinovu ranu. Konačno je stiglo odobrenje za Kaia.

Hollstein je bio u potpunosti izmijenjen. Objašnjavao je da prstima već ponovno može micati, i čak se uzdigao do tvrdnje da je udarac po hladnjaku bio ljekovit za ozdravljenje. Liječnik je navodno napravio začuđujuće lice, kada je vidio ruku, bio je začuđen napredovanjem.

»Bez sumnje«, mrmljao je Lieven i pitao Kaia: »Mislite li da još poznajete stazu?«

»Vozio sam je prije tri godine. S prvim ću rundama početi oprezno kako bih se orijentirao. Kako leži auto u zavoju?«

»Ne klizi kad dolazite iz sredine«, reče Hollstein.

»Dobro. Vozit ću tako da dobijete puno vrijeme za brzinu. Treba li mijenjati gume?«

»Da, nakon treće runde sve četiri. Hoćemo vidjeti da li u zavojima

prejako stružu, kako bismo za milanski pokal mogli napraviti deblje protektore.«

Hollstein je otvorio poklopac motora i objasnio Kaiu neke posebnosti u konstrukciji. Neočekivano su obojica bili u tehničkoj diskusiji.

Počela je druga trka. Hollstein je povukao Kaia sa sobom.

»Morate se presvući. Navucite moje stvari, odgovarat će Vam otprilike. Trebate hlače, jaknu i remen, ili radije kombinaciju? Evo! Želite li kacigu? Ili vatiranu i ožičanu kapu? Ni to, dakle laganu trkačku kapu. Naočale? uzmite ove svjetlije, njima možete dobro prepoznati izbočine staze na suncu. Na velikom zavoju staza gore leži malo labavo, ali je ispod čvrsta. Kada praska ne trebate biti zabrinuti. Rukavice? Dobro, može i bez njih, volan ima gumenu zaštitu.« Bdio je nad Kaiom poput majke. »Ako vozite oštro, odmah možete doći do vrha. Auto ima visoku početnu brzinu. I onda tiho: možda ipak dođete do pobjede.«

Kai je žmirkao:

»Tvrdo glavi ste.«

Došao je Lieven.

»Možete naprijed, Kai, druga je utrka gotova.«

Motor se upalio. Kai je sjeo. Visokoturažna mašina davala je neobičan osjećaj. Njeni se titraji nisu zaustavljali u karoseriji; drhtali su kroz tijelo i ulazili u krv.

Auto se kotrljao do starta. Kai je naveo svoj broj i prijavio promjenu vozača. Dvije minute nakon toga zvučnik je vikao njegovo ime u tribine.

Promatrao je druga vozila. Stajali su između kamencem iscrtanim četverokutima kao u malim pregradama. Još nisu svi vozači bili spremni. Jedan je nervozno ravnao košulju i poravnavao ovratnik; neki su još predavali želje; nedaleko od Kaia jedan je drugi brbljao s nekim, kojega je svojim leđima prikrivao.

Kai se trudio ostati mirnim i opuštenim. Ustanovio je da brbljajući vozač nosi sašivene smeđe cipele s gumenim potplatima; da mu je kožna kapa bila malo uska; da su nožni zglobovi jedne žene, s kojom je razgovarao, bili izvanredni.

Vidio je sada i jednu ruku i duge rukavice, koje mu se učine poznatima. Mora da ih je vidio prije kratka vremena. Sada je muškarac stao malo u stranu, i Kai je prepoznao ženu s kojom se vozio u Ženevu: Maud Philby.

U tom mu je trenutku trka počela pričinjavati zadovoljstvo.

Klizio je dalje očima. Uskoro je osjetio da na njemu počiva pogled.

Iskreno ga je prihvatio, zadržao ga neko vrijeme prividno odsutan, bez odvratanja, okrenuo se onda ramenima, kao da i dalje hoće promatrati publiku, improvizirao u posljednjem trenutku prepoznavanje i pozdravio ležerno i prilično rezervirano.

Po načinu kako je Maud Philby zahvalila prepoznao je malu zbrku koju je prouzročio: prerano i zato prekratko, ljutila se, dakle, što ju nije odmah prepoznao.

Nije više gledao onamo, ali je primijetio, kako ga i dalje promatra. Maud Philby bila je vidno iznenađena našavši ga ponovno na utrci.

Vozač je krenuo prema svojem vozilu, i Kai je osjetio, kako ga neprimjetno promatra. Zaključio je da su oboje razgovarali o njemu. Udobno se smjestio; bilo je šteta ne smjeti voziti za pobjedu.

Pucanj je prasnuo. Motori su tulili i njegovo bijelo vozilo je pojurilo, no pretekli su ga i opkolili. Stajao je usred gomile i nije mogao proći kraj njih. Vrhunska skupina bila je dvjesto metara pred njim. Prvi je zavoj Kai svladao s devedeset kilometara. Auto je dobro ležao; drugi je put krenuo oštrije u zavoj i točno ga izveo. Zadovoljno je preuzeo tempo i držao ga.

Pokušaji da se auto ispita na njegovu postojanost u zavoju, donijeli su gubitke na terenu. Kai je morao propustiti dva auta. Početkom treće runde je motoru dao poticaj. Iznenađen neobičnom rezervnom snagom, vozilo mu se skoro omaklo. Pretekao je dva suparnika prije no što je stao kod skladišta s rezervnim dijelovima. Hollstein mu je gurnuo cigaretu u usta; Kai je brzo nekoliko puta povukao.

»Auto vrlo dobro vuče.«

Monteri su ponovno pričvrstili matice vijaka.

Špica je imala dva kilometra prednosti; ali Kai je sada ušao i nadoknadio izgubljeni. Lakoćom je pretekao nekoliko vozila i približio se prednjoj skupini. Kao dobar četvrti prošao je kroz cilj, devedeset sekunda iza pobjednika. Prvi je bio vozač s kojim je razgovarala Maud Philby.

Lieven je bio zadovoljan.

»Iznenađujuće brzo ste shvatili auto, Kai. Mislite li da ima izgleda za europsku nagradu?«

»Vrlo je brz.«

Monteri su donijeli gume.

»Samo su malo istrošene, stranice su prilično dobre, u zavojima je vozilo dobro ležalo. Jeste li primijetili da klizi, Kai?«

»Ne, bio je siguran. Trening bi se uglavnom trebao svoditi na

tehniku zavoja; to je šansa za auto.«

»Sutra ćemo rastaviti mašinu i pregledati gdje je najviše trpjela.«

Jato automobila od sljedeće trke je prohujao kraj skladišta. Hollstein je sjedio na barijeri i bio sretan. Čekao je konstruktora i primijetio ga tek kada je ovaj stajao tik uz njega i rekao:

»Danas ste ulazili tako razumno u zavoje.«

Hollstein je zadovoljno ukazivao na Kaia i držao povijenu ruku u zraku.

»Nisam sjedio u autu.«

Lieven je objasnio stanje.

»Kakvo vrijeme imate?« pitao ga je Pesch.

Obojica su uspoređivali satove. Lieven je prasnuo u smijeh.

»Nema dvojbi, Kai, na kraju ste imali brzinu od skoro stosedamdeset kilometara.«

Pesch je bio uzbuđen.

»Nije više no što smo očekivali.« Obratio se Kaiu: »Što mislite, koliko se još može izvući iz mašine?«

»Procjenjujem deset do dvadeset.«

Pesch je čvrsto pogledao Kaia.

»Kada ćete bolje poznavati vozilo, još budete mogli više izvući.«

»Na žalost do toga neće doći«, reče Kai ljubazno.

Pesch se nije obazirao na prigovor.

»Moramo obavezno o tome razgovarati. Idem sada do uprave utrke. Možemo li danas navečer biti zajedno?«

Kai je pogledao prema Lievenu.

»Bit će moguće.«

Hollstein je skočio sa ograde i viknuo iznenađeno:

»Murphy dolazi ovamo.«

Kai je osluškivao; ime Murphy je u protekle dvije godine postalo poznato kao ime jednoga od najpoznatijih američkih vozača utrka. Pitao je:

»Je li Murphy sudjelovao u utrci?«

»Pa on je pobijedio«, smijao se Hollstein.

Kai nije obraćao pažnju na imena ostalih vozača i bio je začuđen, što je imao internacionalnu konkurenciju. Palo mu je na um da Murphy mora biti vozač koji je stajao kod Maud Philby. Znatizeljno se ogledavao prema njemu i vidio kako dolazi zajedno s njom.

Kai je izmijenio brz pogled s Lievenom.

Murphy se Lievenu ljubaznim riječima zahvalio na pomoći pri sudaru s gospođicom Philby. Auto kojega je vozila bio je njegov i zato je posebno zahvalan za odvoženje u dobru radionicu.

Lieven je pristao na to, iako je zahvala bila samo izlika za stvaranje poznanstva, ali mu je dobro došla. Pretpostavio je, da gospođica Philby dirigira Murphyja, iako uvod nije smatrao naročito sretnim, budući je ona, korektno razumjevši, predočila tiješnju vezu između njih dvoje, no što bi njemu bilo poželjno. Ponajprije se osjećao spremnim na svaki kompromis, okovan osebujnom Maud Philbyevom elegancijom; jedan ne bezuspješan život u tom pogledu ga je podučio, ne procjenjivati postojeće veze.

Kai nije dijelio Lievenovo shvaćanje. Mislio je da bi Murphy više od Maud Philby imao razloga prihvatiti tu priliku. U to se uvjerio, jer je Murphy izbjegavao razgovor o utrci, što bi u površnoj formi bilo najbliže.

Umjesto toga je pričao veseo trač, raspredao ga, vedro, skoro jovialno, uvukao je Hollsteina u razgovor, izvukao iz površnih letećih odgovora i grohota Maud Philby ležerno raspoloženje, iskoristivši ga iznenada i obrativši se Kaiu:

»Čestitam Vam na Vašoj improvizirajućoj utrci; da ste trenirali, ja bih bio pobijeđen.«

Nabacio je to ljubazno i ležerno, jasno usredotočeno na savršenu pristojnost koja pretjeruje i zna da ju niti jedna strana ne uzima ozbiljno, već da se samo vrednuje kao pristojnost. I pridodao je, ponovno smješeći se kao da sljedeća anegdota želi izaći:

»Na kraju ste vozili skoro stosedamdeset kilometara«

Skoro da je gledao u stranu i očito je imao drugog posla, stavio je ruku na Hollsteinovu, činilo se da ga ništa manje ne zanima od odgovora; ali Kai je u trenutku znao da je sve prethodno aranžirao samo zbog tog pitanja i da požudno čeka odgovor.

Murphy nije skrivao razočarenje kada je Kai ravnodušno odvratio:

»U pravu ste; motor nije bio u potpunosti u redu.«

Svoj je program usprkos tome proveo, tako da je olako, kao za rastanak, rekao:

»Sada ćemo se češće vidati na stazi.«

Kai nije htio novim neobičnim odgovorom stvoriti dojam, kao da mu je do toga stalo nešto skrivati. Nakon tog debija smatrao je Murphyja dobrim, ali prebrzim diplomatom i htio mu je pokazati, koliko mu je to nebitno. Slegnuo je ramenima i s jednim: »*možda* « je namjerno priznao

više, no što je sam trenutno odlučio.

Pri tome je kao slučajno uperio pogled na Maud Philby i primijetio u njezinim očima ruganje nad Murphyevim uzaludnim pokušajem. Zaključio je da je slutila Murphyeve želje o upoznavanju novog suparnika, ali da ih ne podupire. To ga je izazivalo, situaciji stvoriti nastavak.

Maud Philby je, naprotiv, shvatila, da je tu bila izvanredna prilika, započeti udvaranje napetim trenucima i uzajamnim izigravanjem. Ne bi bila Amerikanka, kada ne bi prihvatila, bilo je prezamamno zapletkariti gentlemen like hajku, osjetiti se nagradom i osim toga još doći na svoj račun, očekivala je štošta od tih partnera. Iako još neodređena to brže je dozrijevala njena odluka.

Lieven je već učvrstio plan. Htio je s puno takta istražiti odnos Maud Philby prema Murphyju, kako bi ga onda mogao sustavno i ljubazno potkopati i u odlučujućem trenutku biti na mjestu; znao je, da je bilo važnije iznaći bespomoćan sat jedne žene i iskoristiti ga, te neobične periode slabosti, kojima je i najzaštićenija žena ponekad izložena i u kojima bespomoćno potpada najbližem koji to primijeti (hvala Bogu rijetko se primijeti), započeti poput sveobuhvatne opsade. Bio je nešto poput marodera ljubavi i o tome si nije stvarao iluzije; smatrao je, da je upravo na tom polju bilo teško održavati pravila i frontalno se boriti, vlastitom čestitosti samoj po sebi nisu uvijek zadovoljeni svi zahtjevi postojanja.

Bizarni romboid tih zatajenih međusobnih interesa znatno je učvrstio poznanstvo od poslušna međusobnog svidanja. Vrlo podstreknuto je Maud Philby sljedećih dana sve pozvala na čaj.

Pesch je već čekao Kaia i Lievena. Predložio je da se još iste večeri odvezu u Ženevu. Bilo je još nekoliko sati danjeg svjetla i Lieven je to smatrao dovoljnim, da prevale veći dio dionice u brzom tempu.

Putem se malo razgovaralo. Kai se udobno smjestio i nekoliko sati spavao. Bio je umoran od popodneva i tvrdio da nema ljepšeg sna od onoga u autu s devedeset kilometara brzine, to što mu promiče na dubini i postojanosti, bogato se nadoknađuje usporednim osjećajem dokinutih graničnih pojmova, to je teturanje iz zamršene svijesti, tamne u vjetru, vožnje šumeće brzine ka jurećoj brzini sna izvan utjecaja vremena, i on uzima sobom od jednoga do drugog slutnju. Kai je to opisao, nakon što se jednom probudio, Peschu koji se dosađivao kao vagabuntstvo u kaosu i nastavio spavati dobre savjesti, nakon što se tako dubokoumno

ispovijedio, sve dok nisu uzgrmjeli ulaskom prema Miramaru.

Kasno su večerali i naložili da im se servira na terasi. Iza njih su se svjetlucala široka prozorska vrata blagavaone; ispred njih, duboko dolje, plivali su još samo poneki svežnjići lišća palmına vrta, pogođeni svjetlom, u tami.

Via San Benedetto je bila utopljena u blijedo svjetlo; lijevo se saginjalo izbočenje Statione Principe preko mrlje noći, koju je ljubomorno čuvao. Daleko iza, visoko u tami, usamljeno je visila reklama hotela Savoy.

Pesch se naslonio na svoj naslonjač i pitao Kaia:

»Kako Vam se sviđalo naše vozilo?«

»Dobro.«

»Još ga niste isprobali do kraja. U sljedećoj ga utrci treba jače isprobati.«

Kai je kimnuo. Pesch je očekujući šutio. Onda je dalje opipavao:

»Do tad se može dovoljno trenirati.«

»Dakako, do tada će Hollsteinu ruka odavno zacijeliti.«

Lieven se umiješao.

»Zašto se igramo skrivača i zašto izbjegavate, Kai? Svatko zna, što onaj drugi hoće.«

»Tako je«, smješkao se Kai. »Želite da vozim utrku za Milanski pokal?«

»Da«, reče Pesch, »o tome sam htio s Vama razgovarati.«

»S tim smo brzo gotovi. Ne želim voziti. Stigao sam ovamo prije nekoliko dana; i možda ću za nekoliko dana ponovno oputovati. Preteško je, pod tim pretpostavkama koje su me ovamo dovele, odlučiti o tako dugom vremenu kao što su četiri tjedna. U tom sam slučaju vrlo vezan, a to je upravo bio razlog kojem sam htio pobjeći.«

Pesch nije popuštao.

»Promatrao bih Milansku utrku samo kao uvod. Glavna stvar«, napravio je efektanu stanku, »bilo bi Europsko prvenstvo u brdskim utrkama, koje bi nakon toga za nas vozili.«

»Europsku utrku na pruži Targe Florio. Prije četiri godine ste ju sami vozili, Kai.«, Lieven se napeto nagnuo prema naprijed.

Pesch je polako dodao:

»Imali bi sve na raspolaganju.« Kai je šutio. Pesch je išao dalje: »Bili bi vezani samo uz termin same trke.«

Kai nije odgovarao.

Pesch je zaključio:

»Način, trajanje i vrijeme treninga u potpunosti bi bili prepušteni Vama.«, i čekao.

Kai je dugo oklijevao. Poznao je čaroliju motora, nasuprot kojoj je svaki drugi sport djelovao diletantski. Poslije podne je opet bio njome okrznut; i on je volio taj preobražaj, koji se događao, kada se sjedilo iza volana trkaćeg auta i kada se iskustvo, duh i postojanje cijeloga života usredotočuju na besmisleni cilj, biti nekoliko sekundi brži od drugog čovjeka u sličnom vozilu. Bit rekorda ležala je u njegovoj ljudskoj beznačajnosti; upravo iz tog je razloga čvršće i stvarnije pritisnuo svijest o dostignuću do napetosti i iz toga destilirao groznicu tako velikih očekivanja, kao da se radi o svjetskim problemima, dok je u stvarnosti vrijedilo, nekolicini potpuno ravnodušnih ljudi, koji možda vole veste od pikea ili rado jedu bržolicu, izmamiti nekoliko metara prostora.

Kai nije podcijenio te senzacije; no još mu se nisu učinile dovoljno zaokruženima, nedovoljno daleko za elan s kojim je došao ovamo. Opirao se tome da se odmah preda. Ustao je.

»Ne, neću, ne želim se sada odlučiti.«

Pesch je kimnuo.

»Kako želite. Razmislite. Ostajem još tjedan dana u San Remu. Očekujem Vas.«

Kai se obratio Lievenu.

»Možemo li sutra već rano krenuti? Brinem se o Frute. Nije naviknula dugo biti sama. Idemo sada spavati.«

Stajao je još neko vrijeme na svojem balkonu i predbacivao si što dogu nije poveo sobom. Bila je vrlo vezana uz njega i sigurno joj nedostaje. Odlučio joj je sutradan kupiti pola kilograma volovskih slabina. To je obožavala.

III

Maud Philby imala je tako, sam po sebi, razumljiv način zahtijevati tribute, da ih je čovjek morao izvršavati, kada to sam zapravo i nije htio; no bilo je to još uvijek ugodnije, nego se s njom upuštati u neizbježnu unakrsnu vatru: bila je upoznata s mnogim finesama udvaranja i nije poznavala ništa drugo osim uspjeha u konačnosti; sve je drugo smatrala blefom.

Kod Lievena je nakon jednog dana otkrila taktiku sondirajućeg iščekivanja; na taj je način bio svrstan i za njega je izgubila interes. No Kai je njenim pokušajima suprotstavio pristojnu nepažnju, nije nailazila na suprotstavljane i zato nikad nije znala: je li dobro pogodila ili ne.

Bila je predugo u Americi, da za stvarno kultivirano udvaranje ne bi bila iskvarena; voljela je okršaj i bila u tome virtuoz; ali tajnu tihoga i njegovo snažno djelovanje nisu pripadali njenom području.

Nije razumjela da Kai na nju ne reagira, nego je to poimala kao pasivan otpor. Iako joj nije bila jasna svrha, ipak je već imala toliko europskog iskustva, da je takve mogućnosti uzimala u obzir, ali premalo da u stvarima udvaranja, te u potpunosti europske umjetnosti, ne bi podlegla tipično američkoj zamjeni: poimati ga ne kao najšarmantniju i pomalo sjetnu (jer ono si uskraćuje ispunjenje iz sjetne mudrosti) varijantu čavrljanja, već kao sport, pri kojemu je, naravno, samo happyend dolazio u obzir.

Složili su se, sastajati se svako jutro na tenisu. Maud Philby pronašla je posebnu nijansu: igranje pri izlasku sunca. Učinili su joj tu uslugu i bili točni.

Na lijepim je igralištima u tim ranim satima još stajao ljubičasti čunj sutona. Dečki za skupljanje lopti čučali su pospano u kutovima, tamniji patuljci u sivilu sjeni, okamenjeni i začarani, figure jednoga još nevidljiva bunara koji jako žubori: razbijanje valova o obalu. Onda je došao vjetar izlaska sunca o kojemu je Maud Philby svako jutro znala nešto odgovarajuće reći. Imala je zgodan način oduševljavati se; osim toga joj je i izvanredno pristajalo.

Uvijek je u isto vrijeme počelo puhanje. Činilo se da dolazi od bilokuda, dolazilo je iz samog sivila, počelo se pokretati, nježno kao krila galebova. Ponajprije se samo osjećala hladnoća na čelu, onda je postajala znatnija i promijenila u vjetar. Olovno je iz magle izranjalo more, s velikim, mnogostrukim nemirom. Iza njega se počelo bojati nebo.

Maud Philby je izvirivala namrštena čela.

»Dvije su mi stvari u životu postale teške, i na njima sam isprobala svoju snagu: gledati kako se pomiče kazaljka na satu i pratiti prha-nje zore na nebu bez oblaka. Niti jedno mi nije uspjelo; jer nisam mogla dovoljno dugo nezbunjeno promatrati. To mi se činilo kao bankrot mojeg odgoja. Živimo u rasutom stoljeću, Murphy.«

Zora je postajala intenzivnija. Jednim se pomakom uzdiglo sunce, vatreno i istodobno jako sijući. More je podrhtavalo, Maud Philby je

drugog jutra to sa sigurnošću tvrdila, mijenjalo je boju i postalo brokatno, pijesak igrališta pretvarao se u zlato, a hotel je imao boje poput sagnutog flaminga, te su usporedbe Philby uspijevale prije prvog bekenda.

Druga njena ideja bila je doručkovati na otvorenome. Pustili su da u maloj klupskoj hali preko ruku teče svjetlucajuća zraka tuša, složili su nekoliko stolova i stolica od trstike, i onda su stigli pladnjevi i vrčevi.

Maud Philby se jako brinula o tome da svatko dobije ono što želi. Ona je sama jela maslac i dragušac. Lieven je dobivao velike komade lubenice, koje je pripravljaio s paprom i začinskim senfom i hvalio ih, Murphv je pio crnu kavu, a Kai je tvrdio da jutarnja cigareta ima jedinstven okus po zrnatom lješnjaku i bademima.

No Maud Philby je objasnila da se samo od dima ne može živjeti - bila je to jedna od njenih najboljih osobina, pri jelu nikad ni fj čemu razgovarati nego o općim otrcanim frazama najbanalnije vrste i ne dati se prestrašiti duhovnošću i Kai se priklonio sadržajnijim stvarima. Naručio je ananas.

Hotelski servis se pokrenuo; dvoje je ljudi držalo ananas, treći je došao s prešom za voće i čašama; no glavni je konobar izvršio samu radnju i servirao Kaiu sok potrebnim izrazom lica, ledom i cijevčicama. Svako su jutro imali isto veselje s tom sakralnom prigodom.

Na kraju su ostavili rekete ležati i odšetali natrag; jer sada su dolazili prvi od drugih gostiju, a Maud Philby je smatrala deprimirajućim već sada ih sresti; dva sata kasnije je držala za uravnoteženiji termin.

U jedanaest sati su se ponovno sretali, išli uzduž promenade i davali uobičajene otpadničke primjedbe, koje su takvim šetnjama darivale intimnu čar pakosti. Lieven se isticao skoro vidovitim slikama i usporedbama, kako bi barem djelomično udovoljio fizionomiji nekih Engleskinja.

Maud Philby je voljela bilo gdje popiti piće iz visokih čaša i brbljati; cijenila je, u tako ugodnu času pažljivo razbuktati vatru i nježno ju potpirivati, postavljati fitilj i jednom ga riječju, jednim pogledom žariti. Zato joj je bilo lako, kada se sjedilo ispod jednog, za kožu zbog odbljeska tako povoljnog, velikog, crvenog suncobrana kafića, pričati kako se stradali auto vratio iz radionice.

Dobro je procjenjivala. Murphy je naslućivao nelagodnu situaciju za Lievena ili Kaia; pretpostavio je da su neoprezno vozili i da su u svakom

slučaju trebali spriječiti sudar s autom kojim je upravljala dama. Stoga je živahno pitao o uzroku nesreće.

No očekivani je eho izostao. Baš suprotno: i Maud Philby je živnula i opisivala svoju nespretnost; pretjerala s njom, kako bi bolje istaknula Lievenovu prisutnost duha.

Taj joj se početak činio obećavajućim. Murphy se već ljutio.

Ništa nije rekao, samo je kimnuo, površno zaključivši, kao da se to što mu se upravo priopćilo u potpunosti podrazumijevalo, i da čovjek koji pohada auto-školu to već tamo nauči. Kako bi pojačao djelovanje, još je nadodao jedno ležerno: »*da-da*«, i polazeći od tog nadmoćnog *da*, ulio je osunčanim licem svoj pelinkovac preko ledene prepreke čaše.

Nastala je šutnja puna raspoloženja. Lieven nije htio odgovoriti, budući bi bilo pre očito, već je izabrao obratnu taktiku. Objasnio je ležerno, da je gospođica Philby pre ljubazna. Ona je sama time što je oštro okrenula volan, učinila odlučujuće; jer da se sve dogodilo kako je upravo iznijeto, onda i pri tome je postao vrlo ljubazan, ne bi bilo ništa drugo moguće do glatkog pada.

Nespretno si je pripalio cigaretu. U takvim minutama takvi sitni poslovi nisu bez čari. Murphy je odbio. Obratio se Maud Philby:

»Postalo je moderno sada kupovati male tepihe Ženevi. Tamo sam vidio dobre isfahane. Želite li se i Vi jednom tamo odvesti.

Philby se već pribojavala da bi razgovor mogao skrenuti. Brzo je odgovorila da će uskoro otići, pogotovo sada kada je auto ponovno u redu. Ne želi samo u Ženevu, već i u Milano, kako bi bila na utrci za pokal.

Situacija je dobila na interesu. Maud Philby je imala dojam, da je dovoljno učinila. Bilo je dražesno čuti kako Murphy prigušena glasa naručuje pelinkovac i vidjeti kako Lieven puši cigarete. No na žalost ostalo se na diplomatskoj rezervi. Zato je još malo pripomogla, tako što se kod Lievena raspitivala, ima li utrka veliko značenje.

»Ne naročito; to je osrednja priredba«, odgovorio je pažljivo izvlačeći se.

Murphy je provirivao iza svojih čaša likera:

»U svakom slučaju se isplati pobijediti.«

»Svakako«, odgovorio je Lieven lakonski.

Murphy je započeo proboj:

»I Vi ćete startati?«

»Još nismo prijavili«, odvratio je Lieven.

»Radi se vjerojatno o tome hoće li će Vaš vozač do tada biti

spreman?«

»Pogodili ste!«, rekao je Lieven zajedljivo.

»Smatrao sam da je povreda komplicirana«, inzistirao je Murphy.

»To i jest.«

»Šteta. Onda vjerojatno nećemo zajedno startati.«

»O, zašto ne! Možda ipak da.« Lieven je bio ljut na Amerikanca i veselio se dalje blefirati.

Maud Philby je pažljivo slušala. Smješkajući se, kao da unaprijed moli za oprostaj radi naivne primjedbe, pitala je Kaia:

»Ali možda ćete Vi opet uskočiti umjesto povrijeđena vozača?«

Murphy je bacio brz pogled na Kaia, promijenio odjednom držanje i postao ljubazan:

»Oprostite, nisam to znao i nisam na to ni mislio, inače bih već prekinuo razgovor.« Gledao ga je pristojno vrebajući. »Time smo na neki način suparnici.«

Nije mu uspjelo, usprkos pokušaju, ishoditi Kaiov pristanak, kako bi dobio zadovoljavajući odgovor. Naslućivao je u Kaiu jaču opasnost nego u Hollsteinu i htio je zato na vrijeme procijeniti mora li s njom računati.

Lieven je već dugo stekao njegovu uvjerljivu nenaklonost; Kaia se još nadao neutralizirati.

Nadasve nemilo mu je bilo to što se Maud Philby kolebljivo ponašala i što je koketirala. Pristao je na poznanstvo na trkalištu, jer se nadao da će na taj način ponešto čuti i jer je htio opipati suparnike; razvoj na trenutačni način bio mu je stran. Na neugodan je način Maud Philby odjednom bila između i prisutna, a upravo je ona trebala igrati najmanju ulogu.

U svakom slučaju se činilo da se dobro osjeća. Bavila se Lievenom i vodila s njim posprdan razgovor o Sporting klubu i njegovim članovima koji su bili tek primljeni.

Kai vidje kako se na korzu automobila na asfaltu zaustavlja limuzina. Jedna je dama izlazila. U njoj je prepoznao svoju partnericu u igri prve večeri; bila je sama i išla polako uzduž šetališta. Pokret njene glave i držanje ramena približili su mu drugu sliku: razgovor s Fiolom tijekom plesa na terasi kasina. Mislio je da je to bila ista žena.

Već nakon nekoliko koraka netko ju je pozdravio i ona je nestala u metežu šetača. Kai je pogledao Maud Philby i smješkao se; odjednom mu se jako sviđala. Pozvao je Frute sebi i mazio joj zatiljak. Počela je svirati glazba. Kai je bio dobre volje. Donio je odluku.

Glazba je radila s violinskom poslasticom i prešeceranim kantilenama. Limeno, ritmički nepravilno ispunjeno, između toga međusobno nahuškane sinkope, koje su se tako dugo slijedile, dok se iscrpljene nisu vratile temi.

Nešto je bilo s trubom. Penjala se, doduše snažno, udarajući u visoke položaje, ali kada je trebala postati dublja i solidnija, onda je stenjala, i samo joj je ponekad uspio čisti ton. Čak je i trubač, debeo čovjek crvenih obraza, to na kraju primijetio. Tresao je glavom, kuckao i osluškivao cijev poput liječnika, gledao unutra, pustio da sviraju ventili, ponovno probao, jače tresao glavom, jače tresao trubu i konačno odustao.

Uprijevši instrument o koljeno, dalje je čitao komad na svojem listu s notama. Nije znao što bi sa sobom. Neko je vrijeme udarao takt nogom, ali je uskoro i time prestao i sjedi tu sada na svoj način, besposlen i bez razumijevanja, dok su drugi svirali, s dječjim, bespomoćnim smiješkom na licu, jaki, dobro uhranjeni muškarac, u kojem prekrasno konstruirano srce i precizni uređaj za središnje upravljanje skretnica jednog kompliciranog mozga nisu mogli pobijediti začepljenu trubu.

To se smatralo svjetskom zagonetkom tragične prirode.

Kada su se razilazili, Kai je mirno pitao Maud Philby:

»Hoćete li danas poslije podne ići sa mnom na izlet? Želim preko granice, kako bih tamo nešto obavio. Bilo bi zgodno kada biste pošli sa mnom.«

Bila je iznenađena, no naslućivala je nekakvu povezanost s prijašnjim razgovorom i odmah je pristala:

»U koliko sati?«

»Ako želite, doći ću u pet po Vas.«

»To je u redu.« Molila je Murphyja, da s njom ruča.

»Murphy će postati tragičan lik«, reče Lieven u prolazu.

»Smatram ga zasada više uveseljavajućim.«, Kai je fućkao.

»Ali će postati tragičnim. Zasada reži na nas obojicu; ne zna na koga krenuti. Poznajem takve situacije. Obično se zgrabi krivoga.«

»Znate li Vi, tko je krivi?«

Lieven se zamislio i odgovorio nakon nekog vremena: »Vi, naravno!«

Kai se smijao.

»Ponekad imate starorimske tijkove misli. Obojica smo krivi.«

»To ne razumijem.«

»Bojim se da stvarate iluzije. Znate li da se u cijeloj toj stvari ne radi ni o čemu?«

»To se u početku uvijek čini takvim«, reče Lieven nadmoćno.

»Vidjet ćete. Mogla bi se za to prihvatiti oklada. Philby je u potpunosti nezainteresirana.«

»Zasada kod nas. Ali Murphy?«

»Dragi Lieven, jedina šansa tipa poput Murphyja jest da rastjeruje dosadu, ali ga se gurne u stranu kada se nešto drugo isplati. No budući da sve što se isplati brzo prođe, on ima izgleda da ga se kasnije ponovno uzme natrag. Zato nadtraje druge. Najveća je zabluda misliti da ono što je vrijedno traje.

To je varka apostola napretka za mnoštvo, koje bi inače postalo pobunjeničke ili malodušno. Ono vrijedno je uvijek prolazno, ali osrednje ostaje. Stoga je Murphy prototip supruga. Posjedovanje je uvijek doduše povezano s neprilikama; najčešće kada je nekome obećano, ali uskraćeno.«

»Sudite pomalo razjašnjavajući.«

»Nemam toliko namjeru suditi, koliko se umiješati.«

Lieven je začuđeno šutio. Kai je zamišljeno nastavio:

»Štoviše, želim se umiješati danas poslije podne. Razmislio sam i želim još dulje ostati ovdje. To nema veze s ovom prigodom, a ipak zato ostajem ovdje. Ponekad je dovoljan poticaj iz sasvim drugog pravca, kako bi se donio razvoj. Želim sljedećih dana potražiti Fiolu; moram ga nešto pitati.«

Lieven nije u potpunosti razumio smisao tog obrata; nije ni htio dalje slušati i samo je odlučio združiti svoju provjerenu metodu čekanja s većom budnošću.

Kai je našao Maud Philby čekajući u hotelskoj hali. Odmah su krenuli.

Popodne je bilo ugodno, bio je sat pred večer, koji je na rivijeri neusporedivi. U kristalnom je mirisu ležala daljina preko mora, koje se svjetlucalo na obzorju poput crvena vina. Uvale više nisu bile blještući osvijetljene, već stupnjevane i raščlanjene u sjene. Vegetacija se sjurivala sa uzvisina na cestu, naporno zatamljena vrtnim zidovima, kao da želi sve pokopati pod svoju zelenu i rascvjetanu požudu.

Ribarski brodovi s jedrima smeđim i boje okera stajali su na moru. Ponekad je sa njih poletio poziv, svijetli i oštar poput vike sojke, zrcaljenje tona, kao da dolazi visoko iz zraka.

»Popodne je kao naranča«, reče Maud Philby. »Čovjek se dvoumi, da li joj se izvana veseliti ili je oguliti i zagristi.«

Kai nije očekivao tako slikovite usporedbe; trenutno je više bio orijentiran na izletničke autobuse, koji su poput otoka pouke sa svojim prevoditeljima i razglasima, ne trubeći, izlijetali iz zavoja. Ipak je odgovorio, iz poštovanja pred poetskim raspoloženjem na drugom sjedalu svojeg vozila, donekle u skladu, ali usprkos tome odlučno: »jedno i drugo«, i mislio, da je time dao dovoljno materijala za razmišljanje do carine i da će imati mira pred sobom. Samo je nerado spajao upravljanje auta s raspoloživim razgovorom.

Sljedeće njezino pitanje je bilo znatno ugodnije.

»Kamo želite ići?«

Napravio je tajanstveni izraz lica.

»Stići ćemo za pola sata.«

Auto je zujao dalje. Jedan most i nekoliko ruševina; onda opet cesta, agave i palme. Između toga kuće. Djevojke su pjevale po uličicama, a obitelji su brbljale pred otvorenim vratima; zlatno i smeđe zasjenjivala je tama ulaze iza njihovih kretnji.

»Ne želite mi reći, kamo se vozimo?« pitala je Maud Philby ponovno.

»Na cilju smo.« Kai je skrenuo u prilaz hotela Royal. Zadužio je portira da doktoru Peschu odnese njegovu kartu. On će ga ovdje čekati.

Pesch se odmah spustio. Kai ga je upoznao i rekao:

»Prije nekoliko dana smo se razišli, a da nismo dovršili razgovor.«

Pesch je kimao potvrđujući.

»Rekao sam Vam, da ću Vas čekati.«

Kai se obratio Maud Philby.

»Doktor Pesch je konstruktor vozila kojeg sam vozio u Monci.«

Shvatila je i postala šarmantna. Kai je pitao:

»Tko se do sada prijavio za Milanski pokal?«

Pesch je nabrojio imena.

»Bit će, dakle, dobra utrka. Jeste li već sami prijavili?«

»Ne. Želimo startati samo jedno vozilo. Ako ga Vi želite voziti, onda ćemo ga prijaviti.«

Kai se Pesch činio simpatičnim u svojoj tvrdoglavosti. Čovjek za njega nije imao jamstvo, nije ga poznao, već je samo od Lievena znao, da je prije vozio trke; jednostavno se pouzdao u svoju nenadanu pomisao i ostao dosljedno pri tome; bio je tip za uspjeh: jer ne odlučuje pomisao, već dosljednost...

Maud Philby nagnula se Peschu:

»A tko bi po Vašem mišljenju do sada bio favorit među

prijavljenima?»

Pesch je razmišljao:

»Mislím, Murphy.«

Obasjavala je Kaia, kojeg je zabavljao njen stav i koji je iz sigurne luke jedne davno donesene odluke dvostruko odobravao njenu težnju za napretkom. Kako joj ne bi pokvario veselje, svojem je glasu dao sonornu čvrstoću, kada je Peschu objasnio:

»Došao sam Vam reći, da ću voziti auto. Za tjedan dana ću početi trenirati.«

Na povratku je Philby bila šutljiva. Već je uživala nadolazeće i veselila se prenošenju vijesti Murphyju. Život je ipak imao dosta sadržajne trenutke.

IV

Fiola je podbočio srebrni pehar.

»Taj je koktel trebao tri tjedna za pripremu. Posljednja je tri dana stajao zatvoren u ledu, kako bi upio isfiltrirati narančin sok; danas će biti gotov. Potrebni su još samo mala količina moke i nekoliko kapi angostura.«

Uzeo je čaše, okretao ih s rubovima u prepolovljenim limunima i uranjao u šećer u prahu koji se odmah kristalizirao. Onda je napunio pehar ledom, protresao ga i stavio mješavinu u čaše.

»Bez cjevčica, ali ako želite, s malo limuna.« Pružio je Kaiu kriške.

Slabo svjetlo je lebdjelo u prostoriji i činilo dekoraciju svilenom. Long-chairs su bili pomaknuti do prozora; na niskim tabureima su ležali paketi novina,

»Dugo niste bili ovdje«, reče Fiola.

»Od prve večeri nisam više igrao.«

»Prije nekoliko dana je bilo galame. Čovjek s kornjačom se osjećao prevarenim. Tako je protestirao da mu je amulet pao na pod. Izgledalo je groteskno kako kornjača neprimijećeno sasvim polako i svečano puzi naprijed, dok je on svim udovima pričao. U današnje je vrijeme prisutno loše ponašanje.«

Kai je gledao kroz prozor; dva motorna čamca su napuštala četverokutnu luku Monaca. Htio se kod Fiole raspitati o nepoznatoj partnerici igraće scene i razmišljao je kako to izvesti. Bojazan ga je

odvraćala izravno pitati o njoj; dospio je u razmišljanje, koje se sve dalje udaljavalo.

Fiola je prekinuo njegova razmišljanja:

»Daleko ste sa svojim mislima.«

Kai se iznenađeno trgnuo. Htio je precizirati svoje pitanje i pri tome je dospio u prošlost. To je bilo vjerojatno sugestibilno svjetlo, to sjajuće, svijetlo sivilo, iza kojega su se mogle naslućivati daleke stvarim mislio je na mladu Barbaru, na trenutak, kada se pokraj njega oslanjala na pregradu, iza nje konjske slabine i tama, a na licu izraz prvog uzmiješanog znanja. Bila je vrlo jasna slika, i sada ju je još vidio poput obasjana prozora ispred stolica i novina i njegova sučelnika, i samo se nerado razilazila, spremna vratiti se.

»Imate neobične koktele«, rekao je zamišljeno. »Upravo sam mislio na to, nije li premalo, voditi život bez cilja. Možda bi bilo bolje skrenuti, odrediti granice i postati nastanjen. To se zapravo očekuje nakon određenog broja godina. Možda je to čak zakon prirode.«

»To je nesumnjivo. Ali ja mislim da ne vrijedi za svakoga.«

»Čovjek trči za stvarima, dok mu ne ponestane daha, i kotrlja se poput kugle od jednog vrtloga do drugog, lakom samo na senzaciju vlastitog Ja. Ponekad mi se čini da stojim na raskrižju - na jednoj strani postojanje kao do sada, glavna svrha kojega je podižuća samosvijest, razjašnjena kroz sumnju, na drugoj strani život sa razlogom i razumom, dobro utemeljen, usidren, sa znanjem i voljom učvršćen.«

Fiola je ustao.

»Neobično je, no imam dojam, kao da se želite ženiti.«

Kai je šutio i nakon nekog vremena rekao:

»To bi onda moralo ići jedno s drugim.« Tresao je glavom. »Pri tome sam s Vama htio razgovarati o sasvim drugoj stvari.«

»Danas je doček princeze Parma!« Fiola pozvoni. »Za Vaše raspoloženje je to prekrasno. Zajedno ćemo otići tamo. Između ostalog morali biste znati: uzdizanje luke je uvijek najglasnije u ustima onih ljudi koji su na visokom moru. Ali Vi ne biste podnjeli kada bi Vas doista htjeli zadržati u luci.«

Princeza Parma je bila stara. Hodanje joj je pričinjalo poteškoće, i zato nikada nije bila bez štake. Vodila je veliku, ne posebno jedinstvenu kuću. Neke su sobe bile pretrpane vrijednim kolekcijama; no nikad nije ulazila u njih.

Kai i Fiola su bili pozvani na proslavu s maskama. Klub je te večeri

bio prazan. Portir je zijevarao u svoje zlatne rukave, a krupjei su osamljeno vladali, ukočeno i dosađujući se na svojim stolovima poput kineskih bogova. Igralo se samo za jednim stolom za vanjske goste, ostali su stolovi bili pusti. Bio je običaj doći na vrijeme na večere princeze Parme.

Kai se vrlo rano počeo pripremati. Cijenio je ležati nakon nijansirane kupke u debelom frotiru ogrtača, taj sat istegnutih udova, polovičnih misli, svijetle virđinija cigarete, provodeći vrijeme na šezlongu, u naslonjaču, uz prozor, između novina, knjiga, čije su samo četiri stranice otvorene, malih sanjarenja i turpijanja noktiju.

Onda polagano oblačenje. Pri tome se zadržavati. Kod kravate odjednom dobiti ideju. Slijediti je, u ogledalu ispred sebe odjednom vidjeti vlastito, istraživačko smješkanje u koso nagnutom licu, iznenađeno, da se moglo tako daleko zanijeti. Zatvoriti mašnu, skinuti frizersku kapu. U tom je trenu već trubio Fiolin auto.

Bilo je neobično voziti se u zatvorenu autu, kada je čovjek bio naviknut na otvoren; još neobičnije, ne sjediti za volanom. Mali, neobičan otok: kupe, na kojem su tiho zujajući prolazili vrtovi i drveća murve. Istrošeni, smeđi stupovi, isprani, od vremena izgrižen grb, skoro bez reljefa; šumno pridolazeća pjena valova drveća iz tame, aleje, koje su nosile nebo, ispred prilaza fantastika osvijetljenih automobila, baklje, svjetla, veliki valovi od zlata, crveno i svijetlo, maske, kostimi, svila.

Princeza Parma primila je svoje prijatelje u jednoj maloj, pomalo udaljenoj sobi. Nije ju trebalo pozdravljati; tko je htio, mogao je ostati nepoznat do skidanja maski.

Većina je prostorija kuće bilo pripremljeno za slavlje. No neke su ostale neosvijetljene.

»To su japanske sobe«, rekao je Fiola, »one uvijek ostaju rezervirane.«

Princeza je bila iscrpljena.

»Već sat vremena sam morala slušati, kako se u kratkim vremenskim razmacima uvijek pričalo jedno te isto, to umara. Dodite sa mnom, želim se malo odmoriti.«

Poduprla se na Fiolinu ruku i obojicu vodila u japanske sobe. Bile su velike, zidovi odmjereni po mjeri, ne prekidani slikama. Nekoliko, jedan preko drugog stavljenih, vatiranih podloga i par jastuka. Tračak mimoza u zraku.

Prozori su imali široka, visoka krila i dopirali skoro do poda; iza njih je stajala, poput slike filma u boji, iskreća sablast svečanosti. Iz tamnih

kulisa parka dolazila je povorka baklji, titrala gore - dolje i prošla. Tiho, daleko i raskošno izlazilo je jedno sunce preko vrhova, razvilo se veliko i zaprepashteno i meko se ponovno otklizalo, raspuknuvši se tisuću puta u plavo i srebreno. Između toga su pucale rakete, noć je bila uzburkana blještećim stupovima, svjetlucajućom prašinom i vatrenim vrtlozima.

»Kao djeca često smo, kada je na večer bilo društvo, sjedili u svojim tamnim sobama, davno su nas već poslali na spavanje, i pritiskali lica na stakla, puni brige, da nas ne otkriju, ali drhteći od očekivanja vatrometa u vrtu. Zaboravili smo disati pred tim romantičnim svijetom. Kasnije su mi objasnili, da se uglavnom sastoji od magnezijeva praška; otrčala sam i mrzila svoje učitelje, nisam htjela znati, kako su nastala sjeverna svjetla jedne minute.

Sada imam sijedu kosu, nosim štap kada hodam, i to kažem dosta sentimentalno. No i preko toga se prođe, jer za život dostojan stilu nije dugo dovoljno častoljublje. Još uvijek volim vatromet; i još uvijek ga doživljam najjače kada stojim iza tamnog prozora. Onda je još jedan vatromet, koji proizlazi iza, koji traje dulje i koji čini čovjeka razboritijim.«

Zvijezde su ponovno stajale same u luku prozora. Prigušen ženski grohot je prozveckao. Lica su prolazila kroz staklo i nestajala u parku. Lampioni poput velikih leptira čučali su baršunasto i žareći u Ušću.

Princeza Parma se digla i pažljivo rekla:

»Nije dobro biti predugo ovdje. Čovjek počinje filozofirati, mislim; a filozofija s tako puno sentimenta, to nije dobro. Idemo.«

Jato maski raspršilo se preko stepenica i hodnika, sluge su podijelile skupine u prostorijama s pladnjevima, na kojima su balansirali piramide osvježenja. Na terasi su bili postavljeni kristalni bufetti, i kao ogromni stolovi od leda. U sredini su žuborili vodoskoci s obojanom vodom, koja je oporo mirisala. Osvijetljenim vratovima stršala je baterija boca iz dugih ledenih žljebova.

»Dodite sa mnom do paviljona«, rekao je Fiola, »tamo se pleše kao u pariškim barovima.«

Iza drveća su se opet rasprskivale zelene rakete. Fiola je gledao za njima i nastavio.

»Sada je opet u svojoj japanskoj sobi, u jedinoj koja ostaje neosvijetljena, stoji i prijanja lice na staklo, što je radila kao dijete, i osjeća potisnut osjećaj u trenutku bez daha, gdje je srčana jama prazna i težina nestala. To je njen trenutak, i ponekad pretpostavljam, da samo

zbog toga radi svoja slavlja. Tako se čovjek vraća.«

»Možda je to sklonost romantici, koja je bila potisnuta na tom području«, reče Kai.

»Ne, ta sklonost postoji, ali nije bila nikad potisnuta. Ona ima velik život iza sebe. Naći ćete tu još muškaraca koje je voljela. Još više: naći ćete tu još muškaraca, koje je jednostavno zaboravila. Jer bila je tako vitalna, da je zaboravila, što joj je promaklo, kada je drugoga gledala. Nikada nisam vidio iskreniju ženu. Oslovljavala je ljude koji su joj se sviđali, a nisu ju krivo razumjeli; tako nedodirljiv je bio njen ugled. Muškarac za kojeg su je sa šesnaest godina udali, postao je preko nje ministar, iako je bio nepobitna budala. Vodila je veliki život u mnogim postajama, i ima ljudi od položaja, koji je nikada neće zaboraviti. Sada stoji uz svoj tamni prozor. Vratila se stvarima mladosti, ljudskije i dobrodušnije, ali se vratila.«

»Vraćamo se u krugu našem razgovoru u klubu. Prošlih tjedana sam se često time bavio i sve to skupa osjećam skoro kao krizu: periferije ili središta, iznutra ili izvana.«

»Ako Vas ta misao toliko pritišće, moći ćemo se loše sporazumijevati. Želim se kladiti na periferiju. Čovjek se previše izgrađivao za bavljenje nerazboritim iscrpljivanjem; onda čovjek ne može više biti dobar vrtlar.«

»I jedno i drugo može biti navika.«

»Vrtlarjenje da; jer čak zahtijeva naviku, no ovo je drugo ipak protest protiv navike. Voli se tempo, u tome vjerojatno sve leži. Nemate uvjerenje teoretičara umjetnosti življenja: da ljubav k tempu silom prilike uvijek mora biti povezana s površnošću.«

Kai je napravio odbijajući pokret.

»Ne mogu to ni prihvatiti«, nastavio je Fiola, »zato i ne mogu ugledati krizu tamo gdje je Vi vidite. Ne otkrivam suprotnost koja tomu pripada. Živimo isto tako iznutra kao netko, tko voli samo jednu jedinu ženu (jadna žena) i sve na svijetu proglašava ispraznim. Ta za to smo naše organe odgovarajuće razradili i istrenirali za doživljaje; ti filtri sigurno ne ispuštaju ništa od onoga što egocentrik vadi. Jedina je razlika u tempu. Onaj drugi je spor, težak i dolazi samo do malo toga; mi smo brži, živahniji i dolazimo do mnogo toga. Volimo mnogo isto kao onaj svoje malo, prijeko nam je potrebno kao i njemu. Razlika leži samo u stupnju, ne u biti. Zašto biti skroman, ako ne vodi dublje. Ili, želite li podleći i toj sugestiji za mnoštvo?«

Kai je neko vrijeme oklijevao.

»Neodlučan sam. Sjećanja ponekad dolaze, a ne znam što bih s njima započeo. I usprkos tome ne želim ih gurnuti u stranu. Već sam sada neko vrijeme ovdje, dovoljno dugo za ovaj umoran krajolik sa svojom šablonskom ljepotom koja dosađuje. Zašto ne otputujem dalje? Ne usudim se, imam osjećaj, nešto propustiti. No ne znam što.«

Fiola je ostao stajati i smijući se viknuo:

»To je strašno, vidjeti Vaš primjer. Sigurno iza toga stoji žena. Kakva apsurdna ideja!«

Kai se također smijao i rekao:

»Ne stoji nikakva žena iza toga, u svakom slučaju ne tako kako Vi mislite. Najbolji dokaz da sam Vas upravo htio pitati za jednu, meni nepoznatu, ženu.«

»To bi mogao biti i dokaz za to!«

Kai je otrgnuo jednu narcisu; zastao je u riječi. Fiola ipak nije bio u krivu. Kompleks koji ga je uznemiravao bio je povezan sa slikom mlade Barbare; stajala je doduše u pozadini, ali je pripadala tome. I potpuno čvrsto je k tome pripadala potreba: Barbara nikad ne smije biti epizoda. Odluči li se za nju, odluka mora biti trajna, što god došlo. Barbara, to je bio život u tišini i jedinstvenosti. Čudno, kako je neopozivo to bilo.

»Vodimo prilično njemački razgovor.« Fiola je gurnuo svoju ruku pod Kaiovu.

»I beznadan«, uzdahnuo je Kai.

»Kriva je japanska soba. Utješno je samo: koga tako jako pohode želje za nastanjenošću, taj ju nikad ne dostiže. Po prirodi nastanjen ima želje za pustolovinama.«

Ispred njih je između hrastova lužnjaka stajao paviljon. Napravljen je samo za ples. Jedna vrlo debela staklena ploča je tvorila pod. Ispod nje su se protezale svjetlosne vrpce i mutne zrake reflektora, koje su se mijenjale bez napadne mjene iz boje u boju. Prostor nije imao drugo osvjetljenje.

Lica se skoro nisu vidjela, svjetlo nije dopiralo tako visoko. Samo ponekad val kose, početak čela, jedno uho. Samo su noge bile svijetle, vodile su vlastiti, svečano rasvijetljeni život, koji je u uskim okovima i uskim koljenima ritmički muzicirao. Svila od Pierrotsa između s nježnim kaskadnim blebetanjem pompona u žuborenju svjetla i duga, mršava bedra, svijetlo prema gore u prugama sve do struka, usko obujmljeno sjajnim platnom.

Kai nije ostao dugo. Trenutno nije podnosio erotsku akrobatiku i

imao je izrazitu otpornost protiv toga, kada je uz to bila muzika. Izašao je sam i pronašao put od lišća po kojemu je tumarao. Na jednom mjestu pružao mu se pogled na terasu; tu je ostao stajati u tami, masku u ruci, opušteno i mirno.

S jednog su sporednog puta dolazili koraci, lagani koraci koji su morali pripadati ženi. Nejasno je vidio i lik kako se približava. Okrznula se o njega pri prolasku i preplašila se kada je tako neočekivano vidjela čovjeka. Kai se ispričavao, da je pobjegao iz paviljona i da je tu tražio trenutak mira.

»Mislio sam da ćete proći, a da me ne primijetite, i zato sam smatrao, da je jednostavnije ostati tiho.« Čekao je jedan trenutak. »Odavde se pruža tako harmoničan pogled na bufette.«

»Ali i vrlo platonski. Smatrate li to prikladnim upravo kod bufetta?«

»Ako čovjek nije gladan, da. A inače se svakog trena može promijeniti mišljenje.«

»To je prilično praktično, ali ne baš za svakoga.«

Kai se smijao.

»Pomislite, razgovaramo o malim stvarima. Bilo bi nadasve naporno, imati za svaku sitnicu određeni stav. Povrh toga: bilo bi dosadno. Bolje je imati zalihu nepopečaćenih mišljenja kao rezervu, iz koje se može odabrati, što čovjeku upravo treba. To je neka vrsta sitniša koji je uvijek pri ruci za sporedne prilike.«

»A za važne se onda vjerojatno vadi oprema uvjerenja?«

Kai je postao pažljiv. Naišao je ovdje na paradu, koja se kolebala između ruganja i igre, i bila spremna prevagnuti u bezopasno, ako se slijedila i htjela podmetnuti. Nije bilo svakodnevno, biti tako ležerno otpravljen, i bilo bi krivo sada doći s duhovnim viskom i briljirati dubinom. Puno djelotvornije su bile blago okružene banalnosti.

Pustio je da mu maska pleše oko zgloba na ruci i nježno je ponudio:

»Riječi, riječi, kaže se ovako, i kaže se drukčije. Važno je, za što se trenutno ima volje. Zašto oprema! Uopće nismo herojski. To je tako ženski način, voljeti opremu. Na žalost ta vrsta vlada svijetom. Čak i odvjetnici ponekad žele biti križari srca. Kakva ambicija.«

»Ako ju maknete. Što ostaje?«

Kai je odlučio nešto više istraživati i rekao oprezno:

»Zašto oduzimati! Samo ograničiti. Poticaje shvatiti kao poticaje, ne kao zakone. Život je malo vedar. Čovjek treba biti zahvalan za sukobe. A za žene sukobi su najugodniji, najčešći i najprimitivniji. Može li se ikad

previdjeti, da su samo varijacije?»

»Ne bi li bilo nesnošljivo, kada bi bilo previše tema? Kako bi se onda razlikovao ukus od neukusa.«

»Nesnošljivo je oboje; U svakom slučaju to ne bi bilo tako napasno.«

»Ali zato zamornije.«

»Kratkoročnije.«

»Filistričnije.«

Pogledali su se i oboje isto pomislili. Kai ju je izgovorio:

»Nije baš prigodna večer za dugo uživanje u takvim razgovorima. A malo smo nepromišljeno dospjeli u hajku i sada sjedimo u ravnom grmlju. Pomozimo si sa bufettom prijeko! Vratimo im se kružno, da barem formalno imamo finale.«

Vraćali su se putem od lišća i vodili lagani razgovor, koji je postao zabavan, jer se Kai osjećao suprotstavljen čovjeku, koji je sa sigurnošću i razumijevanjem prihvaćao nagovještaje i vraćao ih, a da nije trebao objašnjenja. Postojalo je povjerenje na potpuno neobjašnjiv način, više od duga poznanstva, i dopuštalo je određeno, čak sanjarsko raspoloženje, bez bojazni da bi moglo izmaknuti.

Zaigrano su išle rečenice, ponekad se mimoilazeći, ponekad jedna za drugom i često zaobilazno, nisu bile ništa drugo do ritmika raspoloženja.

Paviljon je postao vidljiv. Glazba je stajala oko njega, kao da dolazi iz potonula grada, tako prigušeno. Jedan oblak arpegija, iza njih Kolibri picikata i melodija violine.

»Želite li plesati?» pitao je Kai.

»Ne sada. Bolje je promatrati.«

Bili su oslonjeni na ulaz. Fiola je izronio iz tame parova i koračao prema njima.

»Kakva oholost, tako stajati i ne sudjelovati.«

»Ne sudjelovati?»

Fiola je podigao ruke prema Kaiu.

»Danas imate sokratske metode. Poštedite me. Kako bi bilo, kad bih nabavio neko piće?»

Vratio se s bocama i pecivom, dovukao par niskih stolica, grupirao ih i natočio čaše. Onda se obratio Kaiu:

»Prije proslava i društava uvijek bi trebalo pročitati nekoliko stranica Wildea. To rastjera nepotrebne refleksije.«

Nepoznata je spustila svoju čašu.

»Moglo bi se učiniti poniznim, koliko se mudrosti danas rasipa.

Stalno slušam maksime o umješnosti življenja. Mora da je vrlo krhko biće, budući da treba toliko pomoći i potvrde.«

Fiola je odahnuo:

»Uopće ne postoji. Samo je pomoćna konstrukcija. Umišljena banka, na koju se veselo povlače mjenice. Samo tako je podnošljivo, toliko o tome razgovarati.«

Pozdravio se. Odmah nakon toga glazba je utihnula na trenutak. Kai je rekao, iznenađen stankom, nešto, što zapravo nije htio:

»Imam osjećaj, da Vas poznajem.« Učinila je odbijajući pokret. Brzo je dodao: »To nije trebalo biti pitanje. Bila je samo tvrdnja; ne znam kako sam do toga došao.«

Ustala je.

»Lako je moguće. Tako se često ljudi sreću na ovoj obali. Zbog toga se ne bi ni ljutila na Vas.«

Smijao se i išao s njom dalje. Nije se mogao odlučiti, napustiti je. Koračali su prema kući i prešli poprijeko hale. U jednoj su sporednoj prostoriji stajali igraći stolovi, na kojima se polagalo.

Mršav, prilično mlad Pierrot digao je pogled sa igre, podigao se i prišao im.

»Tu ste. Već sam se zabrinuo.«

»Vidite da je nepotrebno.« Žena nije niti jednog trenutka zaustavila korak; prošla je kraj mladog čovjeka kao pokraj slike. Ali to, što je Kaia podmitilo, bilo je, da to nije učinila bahato, već upravo srdačno, ali zato neopozivo. Zanimalo ga je, naći tako besramno samu po sebi jasnu nadmoć, koja je opet graničila s dobrotom.

»Želite igrati?«

»Da. Nekoliko minuta.«

Tražili su mjesto i položili. Kai je stajao iza njene stolice. Sjećanje ga je preletjelo od prve večeri u Monte Carlu. Smješkao se: gdje li su mu bile oči! Žena ispred njega bila je ista, ona koja mu je onda dodala čipove.

U jednoj ga je kombinaciji pitala za savjet. Nagnuo se prema naprijed i plasirao njene uloge. Tako su igrali neko vrijeme. Onda su prestali i ponovno napustili halu.

»Ugodno je otići.« Hodali su po rubu jedne gredice s narcisama. Na jednom su jezercu plivali brodovi s lampionima. U drveću eukaliptusa je visio mjesec.

»Znati, da vanjsko u teškim, duhovnim situacijama više olakšava od svakog razumijevanja ili utjehe, pripada malim trikovima. Bezizlazni

položaj, čovjek se odmah presvuče u stvari koje voli, i već je jednostavnije nego prije; ili čovjek se ne zaključa, već ide, polako dišući, ide i primijeti, kako nestaju smetnje.«

Žena nije odgovorila. I Kai je šutio. Opet su došli do terase. Tu mu je pružila ruku, a on je ostao i čekao, dok nije nestala.

Ništa se nije dogodilo, što bi ga moglo uzbuditi; susret, nekoliko riječi, razgovor malog značaja, no usprkos tomu je osjećao promjenu, koja je doduše bila neznatna, ali se također podrazumijevala i bila bez proturječja kao i ova žena. Tražio je izraz za to; no bilo je premalo da bi mogao obuhvatiti. Nije ništa drugo mogao naći do parafrazu: bio je dobar osjećaj, koji je skoro imao veze sa Matthiasom Claudiusom.

Nije dugo ostao, već se uskoro pretvorio u želje. Kai je lunjao kroz kuću. Žene više nije bilo. Uvjeravao se da je ne traži; ali bio bi veseo, da ju je sreo. Zato je naletio na Pierrota, koji ga je sa igračeg stola odmjeravao dugim, procjenjivačkim pogledom. To ga je uzrujalo; sjeo je za isti rulet i poantirao. Kada je ponovno osjetio pogled onoga drugog sa strane, prihvatio ga je ljutito brzim okretom i pustio da se polako spušta do gornjeg svilenog puceta. Pierrot je nervozno stisnuo zube i izdržao. Kai je izgubio volju i pošao u potragu za Fiolom.

Sreo ga je u paviljonu. Nakon nekoliko površnih riječi upitao ga je za ime nepoznate. Fiola je zastao.

»Ne znate?«

»Ne.«

»Onda Vam treba zavidjeti na intermezu.«

Kai je podigao glavu.

»Zašto?«

»To je najsloženija, najkapricioznija i također najnevjernija žena ove sezone.«

Kai je čekao. Fiola se smješкао.

»Lilian Dunquerke. Voli vikonta Courbissona.«

V

Svijetla petlja staze u Monci bila je slobodna za trening. Već u ranu zoru započela je grmljavina trkaćih auta. Po parku kralja Italije bučilo je od praskanja eksplozija, koje su se u daljini istapale u izduženo, umiruće tuljenje i onda opet nabujale u kotrljajuće nevrijeme.

»Prekrasan koncert«, reče Lieven uzbuđeno Kaiu, kada su koračali prema skladištu.

Bistar zrak je podrhtavao. Na tribinama je visjelo prvo jutarnje sunce. Lieven pokaza onamo.

»Pogledajte, kako sunce stoji tamo na poprečnom bridu dasaka, dok je sve iza toga u sjeni; izgleda poput skeleta prsnog koša. Imamo nešto protiv praznih tribina. One mogu čovjeku uzeti raspoloženje. Naročito s tako nepotrebnom i napasnom simbolikom. Jeste li praznovjerni?«

»Ponekad.«

»Onda danas budite oprezni. Činite samo ono najnužnije.«

Hollstein se dovezao autom pred skladište. Doviknuo im je:

»Prekrasno je tako rano u jutro biti zajedno s autom. Iz same obi jesti sam već odvezio dvije runde. Murphv se, čini mi se, strašno ljutio zbog toga. Već je jedan sat ovdje.«

Kai je žmirkao prema suncu i veselio se što je došao na trening. Imao je potrebu nekoliko dana ne raditi ništa drugo, nego se navozi ti do umora i spavati. Nije htio ni o čemu drugome razmišljati; problemi koji su stajali na obzoru, neka pokušaju, bez njega izići na kraj. Već mu se puno puta dogodilo, da je taj način, iščekivanja odluke, a da se o tome ne brine, bio najbolji. Za to mu je tjedan treninga u Monci dobro došao. Njena naprezanja su za njega bila poput sna, u koji se čovjek s povjerenjem upućuje, da će nakon toga već svijet izgledati drukčije. Bilo je izvrsno jednom raditi stvari iscrpljivanja, koje su bile povezane samo rukama i očima.

Vrtlozi bubnja motora bili su uzbuđujuća muzika. Prelazili su nevidljivi preko staze; i samo su ponekad dofućkali poput granate, mala, plosnata zrna od metala, kotača i gume.

»Koliko je prijava do sada predano?«

»Dvanaest za našu klasu.«

Crveni auto je izletio iz zavoja i protutnjao. Iza volana, ispod bijele kape, sjedile su stisnute oči i stiješnjena usta.

»Nije li to...«, Kai je upitno pogledao prema Hollsteinu, koji je dovršio smijući se: »Murphy.«

Kai je sada dvostruko osjećao poticajnu svježinu jutra. Tu je bio jasan i jednoznačan cilj, koji je oštro ocrtan za sebe stajao pred nejasnom maglom budućnosti; nije imalo veze s tim, već nije bilo ni više ni manje od zadatka, koji je doduše bio besmislen, ali primamljiv.

Onaj muškarac tamo u crvenom trkaćem autu mu kao čovjek ništa

nije značilo; bilo je i nevažno, je li na neki način drsko u jednoj od njega krivo razumljenoj situaciji, u kojoj je njegovom nesporazumu doduše širokogrudno dano povoda, provocirao ljutit sukob, za koji ga se želi kazniti; nego je postojao još jedan potpuno drugi razlog, koji je Kaiove misli odjednom pretvorio u balone. Bila je to, čak s one strane najfinijeg intelekta, vječito čekajuća požuda za borbom, za mjerenjem snaga, taj primitivni praosjećaj, koji tajanstveno često gurne na stranu razmišljanja i nadmoć, koji se odriče duše, kulture i osobnosti i koji tvrdo i napeto puca u oči i u ruke: dođi, ali budi oprezan!

Što je dosada bila igrarija, u tom je trenu postala stvarnost: Kai je bio spreman, tjedan dana se prilagođavati, da nema ničeg većeg na zemlji, od toga da se trkaćim autom odvozi određena staza i da se pri tome stigne nekoliko metara prije nekog drugoga na cilj.

»Hoćemo početi.« Obukao je svoje odijelo. »Je li auto pregledan?«

»U redu je.«

»Dobro. Vozit ću deset rundi. Povećat ću tempo kada budete držali desnu ruku u stranu; podignite li ju, još više. Pri ispruženoj lijevoj ruci držat ću brzinu; pri uzdignutoj ću usporiti.«

Auto je prošao preko deset kilometara dugu stazu i vratio se. Lieven je držao desnu ruku gore, i Kai se usredotočio na pedalu brzine. Navio je brzinu i smionije ušao u zavoj. Nakon deset rundi se zaustavio. Krv mu je brzo strujala kroza žile, bio je već sav u tome i zaboravio je svoje sumnje i svoj nemir.

»Sada start!«

Vozilo je izjurilo s položaja, bivalo prigušivano, kočilo je, ponovno odjurilo, jednom, deset puta, pedeset puta, sve dok nije postiglo traženu početnu brzinu.

Postalo je podne. Kai je izašao.

»Dosta je. Moram obavezno jesti. Prvi dan uvijek sobom donosi najveći apetit. Ručat ćemo s predanošću.«

Oprao se i krenuo sa Lievenom i Hollsteinom prema prostorijama restorana.

»Vidite li, poput kanarinca, žuti auto, Kai?« Lieven je postao živahan. »Ne trči ih jako puno između Milana i Niče.«

Maud Philby stajala je zajedno s Murphvem. Doviknula je pridošlicama:

»Želim Vas povesti u Milano na ručak.«

S uživanjem je promatrala odmjeren i povučen način, na koji su se

Lieven i Murphy pozdravili. Murphy joj se odmah ponovno obrati:
»Moram se ispričati, budući da još želim ostati na stazi.«

»Ja također želim danas poslije podne još voziti«, reče Kai.

Maud Philby je bezazleno pustila lutati oči.

»Do utrke Vam je vrlo stalo, koliko vidim?«

»Jako.«

Lieven se brižno umiješao, kako bi promijenio temu:

»Možemo ovdje zajedno ručati. To je, naravno, provizorno, ali praktičnije.«

»To je dobra zamisao. Za Vas imam čak«, Philby se osmjehivala Kaiu, »u autu ananas. Uzet ćemo ga kao desert.«

To je Murphyevu raspoloženju dalo ostatak. Postao je sumoran poput večeri u studenom i skoro nije sudjelovao u razgovoru. Ananas je u početku očigledno prezirno odbijao. Onda se predomislio, primijetivši podrugljive kutove njezinih usana, šuteći i vrlo tužan pojeo sam skoro cijeli plod. Malo ga je oraspoložilo iznenađeno Lievenovo lice, koji si nešto takvo nije mogao objasniti. No Maud Philby je nakon toga od njega izmolila cigaretu.

Murphy je počinio grešku jer je pronalazio razloge za Philbyno očijukanje. Imao je određeno razumijevanje za njen način, no nije ju do te mjere razumio, da bi shvatio koja joj je točno svrha; štoviše, kada ni sama nije znala.

Njezinim je šarmantnim spletkama mogao prirediti neslavan završetak da je učinio ono, što mu je bilo najbliže i da joj se suprotstavio prostodušnom ravnodušnošću. Umjesto toga je upao u suprotnost: htio je forsirati i pokazati ambicije. To je općenito kod nekompliciranog, normalnog ljubavnog trokuta i prava taktika; u dekadentnim i intelektualno zavrzlanim odnosima je kriva. Igra prekrivenim kartama je neosjetljiva na prava dostignuća, naginje se samo blefu i savladavanju.

Murphy je htio pobijediti utrku i likovati nad Kaiem. No s tom ambicijom zasada nije dobivao Philby, već joj se predavao. To je osjećao i to nestrpljivije iščekivao prevrat nakon svoje pobjede.

Rano je krenuo, iako mu je bilo neugodno ostaviti Kaia i Lievena same s Maud Philby.

Uskoro se čulo kako njegovo vozilo ponovno kruži oko staze.

To je bio trenutak za Philby. Proteklih dana više nije tako dosljedno tjerala gracilnu potjeru u zajedničkim razgovorima i samo se ograničila na prigodne ispade. Tlo je bilo dovoljno dobro pripremljeno, i moglo je

postati opasno, prouzročiti sudar. Čak je nekoliko puta oprezno prigušivala; jer sada je došao trenutak obrađivati stranke samo pojedinačno. To je zato odmah radila s velikom ljubavlju.

Počela je jasno govoriti o utrci, s namjerom, utočiti nekoliko spretno pohvalnih riječi o Murphyju.

Kai nije namjeravao, trenutno se dati natjerati u vatru. Zato ju je odmah presreo i čvrsto ustvrdio:

»Murphy će prema mojem uvjerenju sigurno pobijediti utrku.«

Osmatrala je kratko prema njemu i tražila ironiju. Nije joj učinio uslugu, već je nabacao mnoštvo mrva koje su se pretvorile u žitko razglabanje.

Onemogućeno joj je, na bilo koji način zakvačiti. Slaba joj je utjeha doduše bila što se Kai s Hollsteinom također ubrzo uputio na stazu. Ipak, namjeravala je večerati s Murphyjem.

No, ponajprije je još Lieven bio tu koji je prvi puta uživao u plodovima svoje prakse iščekivanja. Bilo je više uzroka, što je Maud Philby prema njemu bila jako ljubazna kada su bili sami, a nisu svi imali mnogo veze s njim. Velikodušno je odustao od pobliže analize i veselio se ponudenom. S vremena na vrijeme je osluškivao zvukove sa staze, kada bi motori postali glasniji, onda se udobno naslonio i čavrljao elegantnije i sigurnije pogađajući, smirujućom savješću, da su njegovi suparnici za tjedan dana dovoljno zaposleni. Maud Philby je rjeđe dolazila. Nije htjela nepotrebno ugroziti razvoj i ostajala je uvijek samo kratko vrijeme. Između Murphyja i drugih već se sljedećih dana dogodio obrat: Murphy je postao iznenađujuće ljubazan i sastajao se za čavrljanje.

»Želi prisluškivati«, reče Hollstein.

»Neće puno doznati.«

Kai je provodio svaki dan na stazi. Tu su stvari bile napete u uski luk i dobro pregledne. Kada se ispružila ruka, već je bila tu, i samo je bilo bitno zadržati ju. Tu je bilo vozilo, u kojem je bućio motor, kojeg je trebalo ukrotiti i osluškivati, kako bi se izvukao najbolji uspjeh. To je bio zadatak, sažet, čvrst, iskren, bez svjetlucavog sjaja i neizvjesnosti riboliko glatkih osjećaja. U to se mogla uložiti ambicija, bez bojazni da će zalutati.

Nevidljiva napetost ležala je svakim danom gušće preko mjesta. Suparnici su se promatrali i pokušavali svim sredstvima doznati brzine koje su se vozile. Sretali su bezopasne ljude, koji su imali štoperice u džepovima i koji su bezazleno lunjali okolo.

Kai je dočekaao podnevni sat od posebne pospanosti, kako bi temeljito isprobao svoje vozilo na dugoj stazi. Nikoga se u to vrijeme nije moglo vidjeti, i uspio je neprimjetno se spremiiti za start.

Lieven i Hollstein sastali su se za generalnu probu. Kai je još jednom iz opreza polako prošao stazu tražeći neomiljene pazitelje i nakon toga krenuti punom brzinom.

Rastezao se u zavojima kao u mekanim jastucima, i tih deset kilometara je proletjelo pod kotačima u jednom dahu, već su dolazile tribine, Lieven i opet blistava staza, šuma, opet tribine, trepereći bijele, ali u jednom kutu, u sjeni se vidio pokret, no već je nestao, Kai je iznova prilazio, već je iz daleka obuhvatio pogledom tribine, nečemu, komadiću svjetlosti, bliže, jednom odijelu, liku, pritisnutom u sjenu, mahao je nadolazivši Lievenu, da sada već mjeri vrijeme, još se jednom vozio okolo u nešto sporijem tempu, markirao uz tribine ali za varku posve punu vožnju, vratio se ponovno malo sporije, prošao kraj tribina posljednji put i mislio da prepoznaje Murphyja.

Ljutito je kočio. Murphy je sada znao što vozilo može, ako se nije dao zavarati manevrom u dvije posljednje runde. Postojala je samo slaba nada da nije kontrolirao svaku rundu.

Kai se zaustavio i viknuo:

»Netko sjedi na tribini. Vjerojatno Murphv.«

Lieven je psujući u nekoliko koraka donio dalekozor.

»Gdje je?«

»Desno. Sasvim u kutu. Od kada li je tu?«

Lieven je probljedio od srdžbe.

»To je doista Murphy. Sada silazi. Odvest ću se tamo i pozvati ga na red.«

Kai ga je sprečavao.

»Nema svrhe. To što radi nije fer, ali nije zabranjeno. Drugi to isto rade. Srdžba nas neće odvesti dalje. Postoji samo jedno: moramo ustanoviti i njegovu brzinu. A to ćemo učiniti makar se i ne pomakao odavde.«

Hollstein je zbog uzbuđenja šaptao:

»Dolazi k nama.«

»Taj lisac. Primijetio je da smo ga vidjeli.«

Lieven je preneraženo gledao Kaia.

»Doista dolazi. Je li to sada bezobrazluk ili hrabrost?«

»To je jedino pravo.«

»Ja ću...«

»Bit ćemo prostodušni, Livene.«

»Ne mogu«, reče Hollstein i ode brzo crvenom glavom.

Murphy je došetao bez žurbe i pokazivao miroljubiv izraz lica.

»Upravo sam vidio kako vozite. Vozilo izvrsno vuče.«

Jedan tren se Kai dvoumio. Možda je Murphy slučajno dospio na tribine. Ako ne, onda ga je do sada potcjenjivao. Taj zahvat u najosjetljivije područje situacije bio je dobar uspjeh koji u svakom slučaju nije bio uobičajen.

Izbjegavao je.

»Još nisam zadovoljan.«

»Onda zahtijevate jako puno. Procjenjujem Vašu brzinu na više od stoosamdeset kilometara.«

»Bilo bi zgodno postići tako puno.« Kai se još više iznenadio. To Murphyjevo dodavanje bilo je puno prekrasno nepristojne dosljednosti u pokušaju zavođenja, jer bilo je nepotrebno, ako je rezultate već imao u džepu, i onda bi još samo služilo prekrivanju. Kai je dodao:

»Bilo bi još bolje dotjerati do dvjesto.«

»Onda bi utrka bila pobijedena.« Murphy se smijao i naslonio na hladnjak auta.

»Kako Vam se čini temperatura vode u hladnjaku?«, pitao je Lieven izazivajući.

Murphy se promijenio. Oči su mu bljesnule preko Lievena. Onda je nespretno opipao rukom i ledeno odvratio:

»Izvrsno, sasvim izvrsno!«, i otišao.

»Želio bih skoro reći da ste učinili pogrešku, Lieven«, razmišljajući reče Kai kada su ostali sami. »Mislili ste da želi opipati usijavanje hladnjaka. Uvjeren sam da je slučajnost u pitanju. Postao je tako iskreno leden, da ne pretpostavljam namjeru. To bi već pripadalo području, u kojemu je lakše sporazumijevati kukom.«

Lieven je podigao ramena.

»Je li uvrijeđen?«

»Jako.«

»Svejedno mi je. Mrzim to špijuniranje. Što ima tu kod nas raditi.«

»Nemiran je.«

»I mi smo. Naročito sada.«

»Priznajem. Ali njega se uznemiruje.«

»Uznemiruje?«, Lieven je žmirkao i prasnuo u smijeh.

»Neka mu se oprostí.«

»S ograničenjem. Źelim vam nešto priznati: od danas nemam samo objektivan, nego i subjektivan interes za trku. Taj je Murphy pokrenuo moje častoljublje. Koristit ćemo se istim oružjem kao i on. Ako je moguće, još ćemo biti malo grublji; to doduše nije uglađeno, no zato je djelotvornije.«

Tih su dana nicala meke pahuljice oko Hollsteinove brade. Zbog velike se marljivosti nije imao vremena obrijati. Niti jedne minute se nije micao iz slušne blizine staze. Već je izdaleka raspoznavao Murphyeve motor od drugih.

Njegov je trud ostao bezuspješan. Mogao je raditi što je htio, no Murphyja nije mogao uloviti. Amerikanac je kao i dosada vozio, ali su se njegova vremena toliko mijenjala, da su bila bez vrijednosti. Hollsteinu nije uspijevalo dobiti od njega regularno voženu rundu. Murphy je znao da ga prate i bio je vrlo oprezan.

Hollstein je odustao. Lieven ga je tješio.

»Ne znači tako puno ako i ne pobijedimo. Źelimo ove godine kao glavni cilj uzeti za sebe raspisivanje evropskog planinskog natjecanja na Siciliji.«

Kai je iznajmio šupu koju je uredio kao radionicu. Tu ga je posjetila Maud Philby. Bila je iznenađena s kakvim je veseljem primljena. Cvijeće koje je sobom donijela, Kai je zagonetno se smiješeći stavio u hladnjak auta. Kritički je promatrao svoje djelo i malo još po njemu cupkao.

»Jedna obavezno sigurna maskota!«

Maud Philby je ustanovila da je imala sreće. Činilo se da je njezin izostanak stvorio aktivnu napetost.

»Źelim se sat vremena opustiti. Hoćemo li zajedno popiti čaj?« Kai se već pripremio. Skrenuo je prema stazi. »Źelim vidjeti je li Hollstein još tu. Imam nalog za njega.«

Hollsteina nije bilo, ali zato Murphy. Kai se vraćao u pravcu Milana. Razveselilo ga je, što je ljutio Murphyja na tako prokušano primitivan način; grublje oružje je ipak bilo najbolje.

Proveo je ugodno poslije podne. Uspjela pakost učinila ga je srdačnim, a Maud Philby se zarazila tim tonom. Čavrljali su o nebitnim stvarima i smatrali se međusobno izvrsnim. Na toj se osnovi među njima prvi puta razvio iskren osjećaj.

Navečer je Kai ponovno stajao u svojoj šupi. Bacio je cvijeće iz hladnjaka, no onda se predomislio, podigao, stavio u jednu staklenku i

pred njime napravio mali naklon. Njegova se sjena na zidu ljuljala s njim. Potaknut, pokušao je jednu vrstu javanske igre sjene sa samim sobom. Na kraju je ipak izvadio cvijeće i bacio ga.

Podigao je auto s dva podizača, tako da stražnji kotači više nisu doticali pod, i razmatrao dotok plinova iz rasplinjača. Sinula mu je zamisao. Brzo ju je zabilježio, otrčao do sljedećeg telefona i molio Hollsteina da odmah dođe s monterom.

Obojica su za nekoliko minuta bila na mjestu. Hollstein je zabrinuto otvorio vrata.

»Jeste li imali lom?«

»Ne, želim da nešto isprobamo.«

Kai je objasnio svoj površan crtež.

»To je pokušaj, puno brže dovesti fino raspršen plin. Uskoro ćemo to jednom isprobati, tako da završimo do europskog natjecanja. Sada želim nešto drugo. Vjerojatno ste vidjeli da auto pri najvišem tempu više ne leži potpuno mirno, već maše stražnjim dijelom i naginje u stranu.«

Hollstein je kimnuo.

»Pri mokru vremenu!«, nastavio je Kai.

»Ne možemo ga izvoziti do kraja«, upao je Hollstein. »Već sam razmišljao o tome.«

»Vozilo se treba rasteretiti sa prednje strane, onda će biti mirnije. Uzrok je kočenje na sva četiri pogona. Izvadit ćemo dvije kočnice sa prednjih kotača. To će koristiti.«

Hollstein je privukao električne žarulje koje su visjele na žicama.

»To će sigurno koristiti. Počet ćemo odmah rastavljati osi.«

Radili su naporno. Motor se masno sjajio u svjetlosnom cunju žarulji. Ključevi su pucketali, a vijci škripali. Nastala je noć.

»Jeste li gladni, Hollstein?«

»Mogli bismo nešto naručiti.«

Monter se vratio s dimljenom ribom, sirom, kruhom i vinom. Ruke su oskudno oprali, Hollstein je sjedio na stolu, Kai se oslanjao na zid, kruh u jednoj, srebrnkaste komadiće ribe u drugoj ruci, na papiru rasprostrt ostatak hrane, tako su jeli sa dubokom ugodom. K tome u dugim gutljajima poticajno vino.

Kai je čuo vjetar kako puše oko šupe. Između velikih, sjenovitih šiljaka na zidu prigušeno svjetlo koje je samo prema dolje bacalo iskre sjaja i oštine preko željeznih dijelova. Jedan je trenutak osjećao sjećanje na večer sa Frute i mladom Barbarom među konjima u neizvjesnoj

svjetlosti štala. Čuo je glas:

»Ali, Vi želite otići, Kai?«

Osluškivao je. Onda je stresao raspoloženje.

»Počet ćemo sa sastavljanjem.«

Radili su šuteći. Kai je to primijetio tek kada su bili gotovi. Hollstein je imao ozbiljno lice.

»Ali Hollstein, zašto šutimo?«

Dojam se prekine.

»Ne znam.« Smijao se. Odjednom je nastalo neobično raspoloženje.

»Dobio sam grafitnu primjesu za ulje, tako da klipovi rade bez trenja. Vidjet ćemo kako djeluje.«

Spustili su auto i upalili ga. Prozori su zveckali, šupa se tresla, vino se njihalo u čašama: tako je divljao zatvoren div s brujajućim kotačima u tom uskom prostoru.

Tišina se strašno probijala kada je nakon grmećih minuta šutio. Kai je mjerio toplinu vode u hladnjaku i ulja i provjeravao cilindre. Ponovno je bjesnila mašina, motor je izrikao sav zrak iz šupe. Konačno je popustio i ugasio se tuleći i fućkajući.

Ali u umirući se pjev iz daljine umiješao drugi zvuk, tih i uporan, izduženo povisujući se od tupijeg tutnjenja prema svijetlijem zvuku, nestajući i jače se vraćajući.

Pažljivo su slušali. Hollstein je bio jednim skokom na vratima i otvorio ih. Noć je stajala vani na veliko sa zvijezdama i hladnoćom. Osluškivali su. Hollstein je imao obje ruke na ušima i usta širom otvorena, kako bi mogao bolje čuti. Dugo je daleki zvuk pjevao kroz noć.

Hollstein se okrenuo:

»To je auto koji trenira na stazi.«

»Sada.«

Ali noć je bila osvjetljena mjesecom. No, kako je auto dospio na stazu?

Kai je čekao. Bez sumnje, to je bio na visokim turama radeći motor. Misao mu je iskrsla. Hollstein ga je pročitao u njegovim očima, otrčao je u šupu i donio štopericu.

Vozili su se prema stazi. Bicikli su nečujno mljeli preko ceste. Tuljenje je postalo intenzivnije, snažnije, zvučalo je poput rikanja jakog jelena. U njima je iskočila lovačka groznica.

Spustili su bicikle u parku i težili prema stazi.

»Želim znati kako je došao na stazu?«, šaptao je Kai.

Zaustavili su se iza jedne debele daske tražeći prikladno mjesto za osmatranje. Tiho su tragali dalje, sve dok nisu mogli imati pregled nad dijelom staze.

Srebrnosivo ležala je u mjesečevoj svjetlosti kao od pliša. Zavoj se svijetlio skoro bijelo, osjenčan tamom i gubeći se u tami. Iza toga nebo, nesigurno, podrhtavajuće, uzdrmano od previranja, koje je nevidljivo vladalo i koje se nabacivalo između šume i zvijezda.

Nabujalo je. Kai je podigao glavu. Kazaljke štoperice svjetlucale su se kredasto pod prstima. Ramena su se istaknula, sljepoočice su se suzile, slobodna ruka se čvrsto stisnula, u tom je trenu iz tame iskočilo još tamnije, približilo se tutnjajući, preletjelo je preko luka voznog žlijeba, lebdjelo je visoko u zavoj poput noćne ptice i nestalo.

»Jeste li ga prepoznali?«

»To je Murphy.«

»Jeste li mjerili vrijeme?«

»Da.«

»Ostanite tu i čekajte. Idem do zavoja.«

»Pustolovno je.« Hollstein se smijao izrazom lica, u koje se zrcalila dječaćka indijanska romantika.

»Čak je nepristojno, ali napeto. I revanš.«

Kai je prošao okolo. Iznova je čuo pneumatiku kako bubnja preko poda. Bezbojno se pojavila sjena auta, prilazila mu poput duha, u posljednjem je trenutku zakrenula, visoko gore, ostajući bez daha, ravno u nebo, jureće biće na kotačima, pobjegavši i od magične ruke zarobljeno, povučeno u pravac.

Prvi je puta slika nadvladala Kaia; drugi put je već promatrao; treći put je kontrolirao tehniku; četvrti je put znao dovoljno i vratio se Hollsteinu, koji je ležao na podu, sat pokraj sebe, papir pred sobom, ruke stisnute preko otvora svjetla džepne lampe, tijesno uz zemlju, kako bi mogao pisati.

Odvezli su se do šupe i preračunali Murphyevu brzinu. Hollstein je probljedio.

»Bio je brz.«

»Svakako, ali morate imati na umu, da se noću vozi deset posto brže. Naša su vremena od podneva. Odmah ćemo vidjeti kako stoji s tim.«

»Kako to?«

»Želim voziti sada, zanimljivo je. A staza je, kako se čini, otvorena.«

Hollstein se počeo smijati.

»To je suluda ideja, ali ja sam uz vas.«

Kai ga lupne po ramenu.

»Ponekad se moraju raditi stvari, koje nisu gentlemanlike. Previše pristojnosti ovapnjuje; no ovo oživi ju je prekrasno. Rijetko kada sam bio tako dobre volje i pun poduzetnog duha.«

»Ali Murphy bi još mogao biti vani.«

»To bi bilo samo šarmantno i ne treba nas brinuti. Što nas se tiče. Želimo biti nezamijećeni. Sretnemo li ga, to bolje za njega. U svakom ćemo slučaju voziti.«

Motor je režao i dahtao; onda je jednim skokom provalio na obzor, opasan vuk, koji je odlučno trčao amok. Jedna je mačka pobjegla pred kotačima. Hollstein je potjera na desnu stranu. Kai je tresao glavom:

»Mačke po mjesecini, danas nam se usprkos tome neće ništa dogoditi, zaštićeni smo.«

Stigli su do staze. Murphyja više nije bilo. Kai je mladim dahom i mladim očima pustio da plin naglo pojuri u cilindre, a on se šćućurio iza volana. Opet je bio dvadesetogodišnjak, kojeg je ovaj doživljaj podigao više od svega što se tako zvalo sa ženama. Nisko osvjetljena staza uzmicala je mjesječarski, a auto je lebdio, nestvarno, na oblacima.

Poput majke je bio osjećaj, sugestivan, preplavljen brižno-šću, na pola san i na pola inspiracija. Tek kada je Hollstein gestikulirao, realno se ponovno trznulo, i Kai je, odjednom vrlo pažljivo, skrenuo. Izračunali su svoj tempo.

»Brži smo.«

VI

Sljedećeg je dana bilo bistro vrijeme. Kai je u jutro izvezio svoje krugove i intenzivno radio s Hollsteinom. U podne je došao presvučen iz Milana.

»Želim danas ići u Nicu.«

Hollstein se začuđeno uspravio.

»Imali smo namjeru još trenirati.«

»Danas ne može. Imam ideju voziti se u Niču. Odakle mi, ne znam. Što tamo hoću, zapravo isto ne znam. Ponekad je to tako s nenadanim pomislima, Hollstein, protiv toga se ništa ne može. Sutra u podne se vraćam.«

»Razumijem to; no trebali bi ipak radije ostati ovdje.«

Kai mu stavi svoju ruku na njegovu.

»Neobično je: osjećaj dužnosti čovjek ima prije dvadesetpete i nakon tridesetpete godine; prvi puta zbog idealizma, kasnije zbog praktičnog promišljanja. Između leži vrijeme volje i nepredvidivih nenadanih pomisli. Pustimo, dakle, to tako kako jest - još ću se ja oplemeniti.«

Kai se odvezao do princeze Parme. U početku nije imao takvu namjeru; došla mu je tek kratko pred Nicom, no onda ga je zadovoljila i jako smirila.

Princeza je imala sobu, koja je bila prepuna akvarija i terarija. Navečer se rado u njoj zadržavala. Samo preko jednog velikog, gusto s valisnerijama i sagatarijama zasadenog bazena gorjela je zakriljena lampa. Voda je bila njome osvijetljena i imala u tamnu prostoru vrlo prozirnu, svijetlo-zelenu, kristalnu dubinu, u kojoj su polako, vrlo usko i dekadentno dugim, istegnutim perajama i prsnim koncem jedrile sivo-crne amazonas-pterophyllum. Crveni puževi čučali su s okruglim kućicama u gustim riccia podloščima, a bizarno iskrivljena visjela su svinuta leđa purpurno i sedefasto obojenih vrsti haplohilusa, koji su porijeklom sa Cap Lopeza, između staklastog lišća malog grma elodee.

Princeza je bila sama. Doznačila je Kaiu mjesto pokraj sebe, ispred debelog stakla akvarija.

»Pretpostavljala sam da ste u Monci.«

»Danas sam još bio tamo i sutra ću se opet vratiti.«

»A sada?«

»Iznenadna pomisao, brzo pristigla, brzo se ostvarila.«

Princeza se smješkala.

»Jako ste mladi.«

»Ne više.«

Njezino se smješkanje produbilo.

»Još više, još više, sada.«

»To je upravo to, što ne znam. To me čak brine. Rastresen sam. Nemam više jedno čvrsto u ruci, već mnogo toga klizi oko mene; ali ništa ne držim i ništa ne želim držati. Ponekad imam osjećaj da balansiram, desno tišina, lijevo nemir, da posljednji puta skoro balansiram; i da odluka čeka.«

Princeza reče obazrivo:

»Odluke postoje vjerojatno samo do dvadesete godine. Onda je čvrst prvi oblik. To što dođe kasnije, možda čovjek smatra takvim, jer za to

ima veća imena; najčešće je samo promjena površine, okoline, možda i sklonosti, ali odluke, o njima je odavno odlučeno.«

Do danas sam s nelagodnom bojazni izbjegavao raskrižje i uvidio da ipak ne mogu. Moram odlučiti kako će mi dalje proticati život. Prije sam uvijek mislio kao sada. Sada sam postao nesiguran; počinjem voljeti granice, ili barem, gledati ih drukčijim očima. Prije sam ih osjećao ometajućima; danas shvaćam, da mogu koncentrirati. Postoji tu kompleks: mir, tišina, gruda, možda i žena, rad, dobrovoljno ukorijenje, širenje, obveze, trajno, znate, da i tu postoji shvatljivo shvaćanje: postojanje od centra, ne sa periferije, radius, ne tangenta."

Princeza ga je promatrala neko vrijeme.

»Ja sam stara žena i doznala sam: niti postoji trajna banda, niti trajna veza. Ali postoji trajno rješavanje.«

Kai je kimnuo i pratio zavoje uskih, visokih riba iza staklenih zidova.

Princeza je kazala nježno:

»To su hajkački psi među ribama. Elegantni su poput tih pasa. Šarani su korisniji; no što to vrijedi šaranima.«

Ribe su se okruživale poput leptira i puhale kroz zelenu bujicu.

Nastavila je:

»Uzme li se nosaču kamenja njegov teret, on se tad osjeća olakšanim; uzme li se on duši, ona se žali. Već smo generacijama tako odviknuti od slobode da teret osjećamo kao dobro. Zbog čega si želite nešto natovariti? Svejedno je kako rijeka uzme svoj put, ravno ili u tisuću zavoja; glavno je da se ulije u more, a ne u jezerce koje tjera mlin i u kojem se namače lan i plahne rublje.«

Pričala je glasnije. Kai je osjetio rijedak trenutak i pronašao je pravi ton, kako bi mogao reći, tako da je kroz njene crte lica prošao smiješak.:

»Vraćam Vam riječ: kako ste mladi!«

»Ne uzmičite. Svakako, to su slike, koje sam upotrijebila, a slike nikada ne dokazuju, uvijek potvrđuju. Svijet ne ovisi o dokazima; provjerite stoljeća: oformljena su bez dokaza i bez pravednosti. To je smrtna kazna svake demokracije, koliko god ju ljudski razumijevali. A i smrtna kazna za korisno.«

Namrštio je čelo.

»Korisno, kako to zvuči! Jako ružno, po sitnom, otrcanom novcu. Takva riječ dođe, zalijepi se za pojam i onda se napuhne: ti si ja. Pri tome su i jedno i drugo uvijek razdvojeni, a riječ je uvijek za nekoliko

stupnjeva siromašnija od osjećaja iza. Trebalo bi to uzeti u obzir, jer lagano je i bezopasno poći od riječi i onda bezrječitost iza nje s njom ismijati. Trebalo bi možda pokušati napornije opisati i početi s druge strane.«

Princeza Parma sagnula je svoje veliko, uvelo lice.

»Sada ste dotakli moju slabost. Nema ničeg beskorisnijeg od jezika. To se primijeti kada je čovjek puno sam. Jezik dolazi sa ulice i oduvijek je nešto od toga zadržanlo. On poopćava do nesporazuma ono što treba ostati osobno. Samo jedno dobro je donio.«

U blijedim je kutovima usana igrala ironija. Kai je pun očekivanja podigao obrve.

Prigušila je svoj taman glas.

»Hranio je zabludu da je sadržaj bitniji od forme. To dolazi od toga kada čovjek može nešto na sebi dokazati.«

Prožeo ju je val vedrine, blaga, srdačna radost, vragolija i čak nježna zloba:

»Nije bitno, koliko zemlje se iz jednog rova iskopa, već kako se snađemo u tom zadatku. Gesta je više od sadržaja. Sadržaj je poznat, dosadan i na kraju bez smisla, jer umiremo preko njega, i on nam ne pripada. Stran je, i mi se njime samo mučimo. No gesta je naša, tako je jako naša, da bez nas ne postoji. I baš zato što je tako jako vezana uz nas, ona je vječna. Ali to ništa ne dokazuje, vječno je u doslovnom smislu pomoćni glagol. Istine, preko kojih se umire, nemaju smisla. Tražiti ih usprkos tomu, nije herojski, već dobro. Čovjek se može pustiti, ali to neće dugo činiti, tek onda kad prestane škiljenje za transcendentnim pomičnim vratima i mostovima, počinje život u čijem centru mi sami stojimo i ostajemo. Svejedno je kako se onda to radi, odabrao sam sebi pomalo udaljeno područje, na koje primjenjujem brigu, brižljivost i ljubav, ta mršava bića ovdje, koja tako malo podsjećaju na silu težu i korake.«

Šutjela je jedan tren i onda tiho mirna lica rekla:

»Čovjek nikad ne bi smio svoje srce poklanjati ljudima; to je nestalna i upitna sreća. Ali još je gore, svoje srce vezati uz samo jednog čovjeka; jer što ostaje, ako ode? A uvijek ode.«

Odjednom su bila sjećanja u sobi. Sjene i imena. Skupljala su se u očima princeze Parme, stajala su oko nje i saginjala se preko njenih starih ruku. Ali više nisu boljela, nisu bila jadikovanje, već punoća, život,

koji je nastajao iz sebe samog i iz prošlosti, tako dugo dok je iz tih dobrodušnih očiju tinjao tračak postojanja.

Sagnula je svoje lice na staklo akvarija. Nijemo su dojedrile visoke peraje iz sagitarskih šuma i stajale blizu ispred nje na staklenoj stijeni.

»Sada me poznajete. Kako li Vam se neobično to na početku moralo činiti: gorje, koje blijedo dopliva do vas sa istacima i izbočinama, s ponorom ustiju i jezerima očiju, pusto sjeverno svjetlo pred njihovim trokutastim glavama u ljuskama. Kako li izgleda iza tih glava? Ne može se dugo o tome razmišljati.«

»Ne bi ni trebalo. Vjerojatno još nismo tako spremni da takvim mislima smijemo dugo davati prostora. Iseljenje iz životinje još nije tako daleko da bi se već mogli ogledati. Moglo bi se oteturati natrag. Zasada još treba bježati i učvršćivati dobivenu poziciju; jer ovaj nas svijet, kojemu smo pobjegli, izolira i vreba na nas. A svatko kao nasljeđe ima izdajnika u srcu. Još nismo dovoljno različiti od toga da bismo već uspoređivali.« Princeza se smješkala. »Sada sami sebi izričete presudu. Kažete da imamo zloglasno porijeklo i da zato nije u potpunosti preporučljivo htjeti tražiti u našim dubinama; bolje je, tražiti površnost i potvrđivati ju. No, vi se želite spustiti u dubinu; rudar duševnih rovova, vidite, od straha mi čak padaju alegorije na pamet.«

Kai je sklopio dlanove.

»Danas razmišljam kao Vi. Je li to prepreka da će sutra biti drukčije? Je li čovjek tako siguran da može dalje od sadašnjosti o sebi odlučivati?«

Princeza Parma posegnula je za svojim štapom.

»Zašto si dajete toliko truda u odgonetavanju budućnosti? Već će se sve tako dogoditi kako je ispravno. Mogu Vama, koji ste toliko zaokupljeni svojom budućnošću, danas drugi puta reći: kako ste mladi.«

Kai se sagnuo preko njene ruke. Digla se i pogledala ga. Osjećao je da misli na nešto sasvim drugo, a ne na njega, Iza njega sada su stajala sjećanja i sjene tog velikog života, koja su malo prije ispunjavala sobu. Bila su jaka i još su mogla pobuditi ljubav i sudjelovanje, opojnost prošlosti dopuhivala je iz njih; ali bila su zanemariva i bez svijesti pred jednim: da je u njegovu tijelu kucala tajna krvi i da su se životne struje uzdizale i spuštale.

Pogled princeze se vratio. Neko vrijeme se sabirala, prije no što je ponovno bila u stvarnosti. Onda je uzela Kaiovu ruku.

»Sudjelovat ćete na utrci u nedjelju?«

I kada je kimnuo rekla je:

»Želim Vam dati talisman.« Donijela je kovanicu. »Nemam ih više puno; to su stare kovanice sreće iz Koreje. Kada se zasitite, poklonite je dalje. S tim je povezano proročanstvo koje taj uvjet propisuje.«

Oboje su se smješkali.

VII

Kai se vratio u Milano, no svoje vozilo nije taknuo posljednja dva dana prije utrke. Hollstein se prijekorno šuljao oko njega, no ništa nije mogao promijeniti. Najiznenadeniji su bili Murphy i Maud Philby.

Murphy je naslućivao nekakvu zamku i skoro više nije silazio sa staze, kako bi na sve bio spreman. Hollstein je postajao malodušan, kada je vidio kako Amerikanac trenira. Maud Philby je bila suzdržano očekivanje i veliki oprez.

Pokazala je prve večeri tragove sentimentalnosti. Po podne je bila sa Kaiom i morala je spoznati da ne reagira niti na najbolji poticaj, nego da jednostavno pada na usrdnu pristojnost, koja je naširoko nadolazila poput valjka za ceste i pregazila sve banderilose uz put.

Nije joj ništa drugo preostalo nego pričekati, kada će se taj napad sleći. No, navečer je postalo još gore. Kai je izgubio sav interes za trku i o tome je govorio kao o izložbi goveda. Maud Philby se prvi puta razljutila i morala se truditi ne upasti u američke forme.

Još jednom je brzo prošla svoje točke i nije našla ništa što ne bi bilo u redu. Moralo se, dakle, raditi samo o Kaievu raspoloženju. Zato je ostala rezervirana i smatrala da ništa nije izgubljeno, sve dok službeno ne odustane od sudjelovanja na trci.

Stoga se držala Lievena, koji je postao nerazdvojiv i koji je drugima i sebi želio utrku za utrkom. Odlikovala ga je i nakon što je Kai rano otišao, nije se mogla suspregnuti pitati ga hoće li uopće startati.

»Naravno«, odgovorio je Lieven začuđeno.

»Onda je ili jako siguran da će pobijediti ili...«, zastala je i izazivački pogledala Lievena.

»Ne želi pobijediti, mislite?«, nadodao je. »Niti jedno, niti drugo. Poznajem njegovu taktiku. Posljednja dva dana ne želi ništa znati o utrci, kako bi se neusiljeno mogao pojaviti na startu. To uvijek čini.«

Maud Philby je odahnula. Lieven ju je istraživački promatrao i

smatrao, da se previše bavi Kaiovim poslovima. Nadilazilo je stupanj igre i činilo se da čak prelazi bockanje situacije u trci između dvojice suparnika. Trag osobnog je bio jasno prepoznatljiv. Odlučio je podučiti Kaia, kako bi se više posvetio Maud Philby, i već je razmišljao da bi tom koraku mogao dati nijansu nesebičnosti; jer mu je bilo jasno da samo Kaiov nemar potiče interes Philby, i bio uvjeren, da se moglo uzdići do ometajuće zaljubljenosti, ako pobijedi utrku i tako ostane. Trebalo je Kaia usmjeriti ka Philby, kako joj ne bi nedostajao, to je bila najbolja podloga za Lievenove posebne planove. Izradio je kombinacije i bio prilično ponosan na tu maupassantovsku dosjetku indirektno inicijative. To, što je imao na umu, bio je nadasve damski gambit.

Išao je s Philby na trku, kako bi u slučaju iznenađenja bio u svakom pogledu spreman. Dan prije mu je uspjelo kod nje stvoriti dojam da su nešto poput saveznika. Znao je da je to izvršni oslonac za kasniji napad.

Sada je još samo trebao potresno razočarenje za Maud Philby i potajno mu se činila najudobnijom činjenica da netko treći pobijedi u utrci. Malo je očijukao s tim, prije svega zato što je bio naviknut svoje osobne želje nadrediti svojim poslovnim prednostima. Zato su postojale naj razlici ti je verzije za polako očito postajući duel Kai - Murphy.

Dugo prije početka utrke tribine su bile zauzete, greda impresionistički istočkanih mrlji boja koje su se tiho tresle. Avioni su okruživali stazu i lepršavo spuštali rojeve reklamnih letaka, koji su blistavo i bijelo poput riba pljuskali među ljude i koji su se kovitlali na stazu, gdje su ih čuvari brzo pometali.

Kredasto su se svjetlucale četverokutne vapnenaste crte startnih pozicija. Skladišta su vrvjela od plavih kuta montera, hrpe guma stajale su crno i sivo naslagane, alati između toga, dizalice auta, boce i kante s vodom.

Automobili za prvu utrku krenuli su na start. Pucanj je prasnuo i čopor je odbučio u daljinu. Maud Philby je čekala bez pogleda na stazu, na Kaia i Murphvja. Kai je kao prvi došao na njeno mjesto. Živahno je mahala; val crvenila je prošao njenim čelom, kada ga je ugledala. Rekao je:

»Odmah ću otići, ta trka neće dugo trajati.«

Sjajila je prema njemu.

»Želim Vam puno sreće.«

Dobrodušno se smijao.

»Vidjet ćemo.«

Lieven je bio skoro dirnut. Dojam se pojačao, kada je vidio kako je Maud Philby uza sav vanjski mir nakon tih nekoliko riječi bila uzbuđena. Ipak se njegovo humano raspoloženje pomalo pomutilo kada je Murphy također obasipan sličnim željama, nakon što je, također, došao na jednu minutu.

»Ona jest i ostaje nitkov«, mislio je Lieven i odustao istog trena od tek zaključenih dobrih nakana.

Prva utrka bila je završena. Zvučnici su proglašavali veliku nagradu Milana. Startni brojevi i imena puhala su preko glava. Vozila su se okupljala.

Kai je u džepu osjećao kovanicu za sreću princeze Parma. Toplina ga je ispunila, i jedan mu je trenutak šuštanje parka bilo u ušima, vatromet i jedna žena, kojoj je svjetlost padala preko ramena; čarobno je prodiralo raspoloženje i pretvaralo se u odlučan zrak pun slutnji, nadanja i želji, neobično pomiješanih, svijetlih, dalekih, svjetlucajućih, stisnuo je ruku oko volana.

Prasak startnog pucnja otjeran je poput muhe odmah započetim gromom mašina. Murphy se otisnuo od starta na vrh i vodio trideset metara pred čoporom. Poput zastave u oluji svijetlio je njegov auto pred drugima.

Maud Philby se rastegnula. Njezin se profil napeo u usku, pohotnu crtu, a usne su postale uske.

»Tko je ispred?«

»Murphy. Prolazi kroz polje. Kai!«

»Kai?«

Lieven se nervozno podigao.

»Kai nije u gomili.«

»Gdje?«

»Gdje je Kai?«

Philby je ispružila ruku.

»Tu!«

Lieven je pregrizao psovku. Bijeli je auto sam ostao na startnom mjestu.

»Nije se zapalio!«

Činilo se da prolazi vječnost. Vozilo se nije pomicalo. Lieven to više nije mogao gledati. Okrenuo se i nepodnošljivo napetim živicama bijesno fiksirao starijeg gospodina pojače građe, kojeg ni najmanje nije poznao. Bio je spreman početi udarati, samo da se ovaj pomaknuo.

Maud Philby je zurila prijeko prema startnom mjestu. Odjednom je riknula osamljena bijela mrlja i odjurila kovitlajući dimnu prašinu. Lieven je skakutao uokolo i napravio rukom kretnju dubokog razočaranja.

»Prekasno, puno prekasno.«

Pogledao je na sat, bacio pogled prema Maud Philby, tresao sat i molio Philby za vrijeme. Usporedili su, i Lieven je živnuo: mislio je da je Kai izgubio mnoge minute. U stvarnosti je bio samo četrdesetosam sekundi iza drugih.

Lov se vratio bučeći Murphy je vodio, još je više povećao svoj razmak. Iza njega je polje ležalo poprilično gusto stisnuto. Onda je dolazio Kai, koji je malo smanjio razmak.

Kod trećeg se kruga Kai približio predzadnjem vozaču. Polako se probijao naprijed. Nakon petog kruga je pretekao dva vozila. Ali Murphy je bio četiri kilometra pred njim.

Maud Philby je objesila ruke preko ograde.

»Polako se približava.«

»Utrka je potpuno otvorena.«

»Mislite li da će po...«, ispravila se, »da će nadalje sustizati ostale?«

»Trebalo je još petnaest kruga odvoziti. Do sada se ništa ne može reći o šansama. Čak ni o Murphyevim.«

U sedmom krugu Kai je postao sporiji. Stao je kod skladišta.

Hollstein je viknuo:

»Zadnja desna guma!« Monteri su se bacili na kotače.

»Promijenite sve četiri!« viknuo je Kai.

Hollstein mu je stavio cigaretu među usta i pitao, držeći bocu mineralne vode u lijevoj ruci:

»Piti?«

»Ne! Loše sam krenuo, Hollstein, no to ne kvari raspoloženje! Auto prekrasno vuče.«

Kai je bacio pogled na kotače, podizači vozila su tresnuli o pod, već je bio u sjedalu.

»Dobro obavljeno, još ni minuta zadržavanja.«

Polje se stapalo. Zvučnici su orguljali preko tribina:

»Mazzini ima u Lesmo-zavoju lom klipa, odustaje. Rath ima defekt na svjećicama, nastavlja vožnju.«

Šest vozila je još bilo u utrci. Kai se žilavo objesio na zadnjeg i na ravnome projurio kraj njega. U zaletu je povukao sa sobom i sljedećeg

protivnika, zakvaćio se iza jednog plavog auta i približavao mu se metar po metar.

Postalo je ozbiljno. U vrtlogu je vidio kod skladišta Hollste-inovo bijelo lice i odjednom iza Murphyevo vozilo koje je stajalo. Murphy je upravo ulazio, kada je Kai prolazio. Ali on je imao još jedan krug prednosti kojega je trebalo nadoknaditi.

Dva kruga kasnije Murphy je imao zauljene svjećice. Stajanje ga je skoro koštalo prednosti. Kai je kao treći bio samo nekoliko stotinjaka metara iza njega.

Vozio je nepažljivije, i uspjelo mu je ostaviti drugo vozilo iza sebe. Samo je još Murphy bio ispred njega.

Postao je miran, uzbuđenje proteklih sati se povuklo. Trebalo je još izdržati tri kruga, i on je znao da je bio brži od Murphyja i da će nadoknaditi više od razmaka, ako se ništa ne dogodi.

Punom je brzinom ušao u veliki zavoj, jurio je visoko prema gore, stajao jednu sekundu šumeći pored crvenog vozila i onda se pogurnuo naprijed.

Maud Philby je nervozno cupkala svoju maramu od batista. Tribine su plivale u uzbuđenju. Nepoznati su dospjeli u strastvenu izmjenu riječi. Oduševljeni su visili daleko preko ograde.

»Dolaze.«

Naelektrizirano su svi zurili dolje prema stazi, odakle se pojačavalo tuljenje. U velikoj su vožnji nadolazili; daleko ispred, bijeli auto.

»Kai!«

Maud Philby je uzdisala i odjednom se osjećala iscrpljenom.

»Molim Vas, Lieven, donesite mi jednu naranču.«

Bio je iznenađen i slutio razlog kada je vidio njeno neobično opuštено lice. Kimajući glavom vratio se s plodovima; bilo je vrijeme za djelovanje, bio je u pravu sa svojim zamislama.

Kai je prošao uz tribine. Ulazilo se u posljednji krug. Napetost je bila izvanredna. Nadvila se poput drhtave, svijetle, stakleno jasne životinje preko mnoštva i potiskivala svaku galamu u šutnju velikog iščekivanja.

Tad je negdje nastao mali pokret. Jedan je ženski glas nešto viknuo. Nitko se na to nije obazirao. Ali ona je ponovno viknula. Neodložnije, molećivije, glasnije. Još uvijek je šutnja bila jača.

No sada su se pridružili drugi glasovi, povici su se povećavali, postalo je vidljivo što se dogodilo: svijetlo se klupko kotrljalo preko staze, drugo ga je slijedilo, plesuckali su jedno oko drugoga, dva klupka svile

koja su se odsklizala preko ograde, bezbrižno su se igrala dva malteška psića na stazi, praćeni povcima.

Poput velikoga morskog vala se razmnožavalo sudjelovanje, napetost trenutka se prevagnula poput previsoka vala, izpraznila se u tom malom događaju i nesmetano ga preplavila. Fućkalo se, vikalo, mahalo, dva psića u jednom su trenutku postala središte pažnje. Maltezeri su postali zbunjeni i još nemirniji. Već je netko pokušavao prijeći preko dasaka, kad je spriječen, čudnovato bez daha od straha i samilosti sa životinjama: fućkanje kompresora se pojačavalo, vozila su dolazila u konačnicu.

Kai je uspio još povećati svoj razmak, zato što je kod Murphyja ponovno otkazao jedan cilindar i vozilo nije moglo razviti svoju punu brzinu. Bio je siguran u svoju pobjedu i već je u toj izvjesnosti imao svoju zadovoljštinu.

Zapravo je bilo napetije juriti za Murphyjem, nego sada otprilike bez borbe proći kroz cilj.

Došao je u vidokrug tribina i zamijetio uzbuđene redove koji su mahali; pogledao je oštrije i otkrio one dvije točke na stazi. Odmah se orijentirao jer mu je bila znana entuzijastička kolebljivost mnoštva kod sportskih priredbi, i u trenu je znao da su tribinama psi trenutno puno važniji od cijele utrke. (Zloba može biti zarazna, ali suosjećanje može postati munjevita pošast, jer ima moral na svojoj strani, a svatko rado koristi jednu tako komotnu priliku.)

Kai je imao nenadanu pomisao, koja ga je tako naglo preplavila da joj se bez otpora prepustio.

Kratko se okrenuo, bilo je dovoljno, i pažljivo smanjio brzinu, nježno je prikočio, a onda, oštrije, psi, koji su sada bili jasno vidljivi, trčali su, od povika potpuno zbunjeni, točno prema vozilu, tada je Kai tvrdo pritisnuo kočnice, škripale su, gume su pucketale, auto je prkosio, vukao se i zaustavio kod tribina, nekoliko stotinjaka metara pred ciljem, ali samo nekoliko metara pred životinjama.

Kai se ispružio van, jedna životinja trčala mu je točno u ruku, trgnuo ju je gore k sebi i posegnuo za drugom; no ona mu je izmakla i pobjegla pod auto.

Tad je već projurila crvena sjena Murphyeva auta i projurila kroz cilj. Osvojio je Milanski pokal.

No pljesak je bio namijenjen Kaiu. Odmah su shvatili da se impulzivno odrekao pobjede i da je spasio životinje. Bilo je sporedno je li se iza toga skrivala poza ili ljubav: znali su cijeniti gestu.

Kai je jednog psa stisnuo pod ruku i pokušavao uloviti i drugog koji se držao povučeno i lajao među kotačima. Čuo je kako se približavaju ostala vozila i posegnuo da bi zadržao životinju.

Posljednji su auti prozujali i Kai je zbunjeno promatrao svoju ruku u koju je maltezer tako snažno zagrizao, da je krvarila. Svi su to vidjeli i smijeh se širio tribinama. Prvo je cvijeće letjelo na stazu; oduševljenje se rasplamsalo, utrka je bila zaboravljena zbog tog neočekivanog događaja, koji je tako iznenadno procvao iz mehaničkog tijeka i koji se sada vedro njihao na vjetru raspoloženja. Rekord je postao sporedan i drugorazredan; bilo je prenovo, da ga netko odbaci, zbog geste, možda čak zbog dva klupka svile, ali ako je i samo zbog geste: koliko je onda još zgodnije.

Zvučnici su govorili nijemim ušima. Na ogradi je došlo do kratkog naguravanja, mnogobrojne su ruke pomagale, tamna glava, usko lice se pojavilo, onda je doteturala mlada dama preko drugih glava, skočila dolje, prošla preko staze, psi su joj trčali u susret, uspravila se, držeći u svakoj ruci jednog, stala pred Kaia, pustila životinje da opet skliznu dolje i izljubila ga na otvorenoj sceni.

Publika je bila fascinirana. Htjeli su oduševljeno probiti stazu i odnijeti Kaia. Morao je uložiti napor da dospije u svoj auto.

Uz skladišta je naletio na Murphyja, koji mu je odmah čestitao na izvrsnoj vožnji. Kai je nastavio ceremoniju tako da je čestitao Murphyju na pobjedi. Murphy je pak objasnio, opčinjen fer igrom, da bez Kaieve neprilike nikad ne bi pobijedio budući su ga defekti bacili daleko iza.

»Bila je to više slučajnost nego neprilika«, smijao se Kai.

Murphy ga je pogledao bez razumijevanja.

»Lom klipa?«, pitao je onda stručno. Još nije ništa znao o tome što se dogodilo.

Kai je oslobođen odgovora zbog trkaćih službenika, koji su bili pomalo zbunjeni. Nisu točno znali što učiniti iz tog slučaja. Kaiovo se ponašanje suprotstavljalo pravilima, ali to nije bilo važno, budući da nije pobijedio. Okružili su ga. Je li postojao razlog? Mirno je mogao proći, kod tako malih pasa vozilo se ne bi klizalo, kada bi prešao preko njih; vjerojatno uopće ne bi ništa osjetio osim malog udarca.

Kai je ozbiljno kimao.

»Upravo me oslobađate tereta. Sljedeći put ću si zapamtiti.«

Jesu li bili njegovi vlastiti psi? Je li poznavao damu? Prvi reporteri imali su spremne olovke među prstima.

Sada je Kai ipak postao obeshrabren. Shvatio je da je lako provesti hrabro djelo; ali teško, nakon toga zadovoljiti okolinu suvislim objašnjenjima. Sve je moralo imati razloge, razloge, inače stoje nepovjerljivo pred tobom. Razlozi, razlozi, u njima je ležala nevolja svijeta.

Kai je pobjegao k Frute, a da nije pozdravio niti svoje prijatelje.

VIII

Uvale su se punile srebrom i plavetnilom. Sve više plavog. Bridovi brda su muzicirali poput uskih poteza violine s posljednim suncem. Onda je svjetlost skliznula preko njih i samo je još držala razgovor u četiri oka sa zelenim nebom.

Kai je sjeo pored Frute na tepih.

»Sada smo dva sata šutjeli i bavili se atmosferom, Frute. To je uvijek siguran znak da čovjek razmišlja ili provjerava svoje raspoloženje. Uvrijedili smo Murphy, na to nisam pomišljao kod našeg druženja. Mi smo uostalom pozeri, no s time smo se već prije deset godina bolno obračunali. Ostali smo takvi sa vlastitom, iako pomalo usiljenom akrobacijom. To je karakteristično za pravog pesimistu. Maud Philby, no, to nije tako važno, ugodno je i ne uznemirujuće, možda je i ona uvrijeđena, možda ne, već ćemo se o tome sporazumjeti. Ali tu je Barbara, Frute, Barbara, u kojoj se sve još jednom pojavljuje od prije, tako jako da se razdor unosi u vlastito srce i da je već onostrano od Barbare. Barbara nije samo žena, Frute, Barbara je princip, raskrižje. Mora se priznati. Pred priznanjem smo uvijek osjećali nelagodu. Pričekat ćemo radije i intenzivno privremeno prijeći u suprotno područje. To bolje razjašnjava od razmišljanja. O razmišljanju nikada nismo imali visoko mišljenje. A onda je tu još i Lilian Dunquerke. Teško je učiniti nešto, jer ona je posebna. Fiola kaže da voli vikonta Courbissona. Lilian Dunquerke. Bit ćemo pažljivi, Frute!«

Murphy je koso gledao na Maud Philby.

»Kai je trebao postati glumac, a ne vozač trka.«

»To bi bilo teško zanimanje«, odgovorila je zajedljivo. »A je li vozač trka?«

»Izgleda da voli efekte. To rade svi amateri.«

»Mislim da je prilično dobar amater.«

»On je šarlatan koji špekulira s odobravanjem tribina.«

»To je jučer čak sam tvrdio.«

»Kako bi mogao zamutiti. Koji bi inače imao razlog?«

Maud Philby se nagnula prema naprijed i pitala ljubazno:

»A koji Vi imate razlog?«

»Nije fer postupio.«

Slegnula je ramena dosađujući se.

»Smatralo ga se šik i mondenim.«

»Za to postoje druge prilike. Pretvorio je utrku u farsu i nabusito postupio prema svim svojim suparnicima. To je učinio namjerno.«
Murphy je razmišljao sam sa sobom. »Možete mi vjerovati, Maud, da sam znao zašto staje i ja bih se također zaustavio! I da se auto morao prevrnuti, ne bih prošao kroza cilj!« Čekao je i podigao oči. »Bila je nejednaka borba. Kai je samo trebao pobijediti, a ja samo izgubiti.«

»Postajete neukusan, Murphy. Osim toga, loše Vam pristaje sentimentalnost.«

»Ona mi je i neugodna. Nisam akrobat osjećajima. Ali postoje stvari od prije koje su toliko srasle, da nadilaze sve promjene i zahtijevaju vlastiti postupak. Zajedno smo jeli sladoled i međusobno se ispitivali francuske riječi, Maud, Vi ste uostalom bili loši u tome. Jedan je drugome bio utjelovljenje ponekih nejasnih predodžbi, i pomagali smo si, a da toga nismo bili svijesni. Sada smo davno nadrasli zajedništvo, i svatko tvori jedan krug preko kojega se više ne može tako prijeći, kao nekada. Ali u nama su ostali kompleksi; određeno područje nosi Vaše ime. Braniti ga nije kukavičluk pred sobom, već, oprostite na toj riječi, nježnost prema drugome.«

Maud Philby se smješkala.

»Istina je, Murphy, jeli smo sladoled i zajedno jedrili. Ali od kada ste tako senzibilni da želite braniti sjećanja?«

»Otkada ukrštavam britve s jednim pozerom koji miješa trkalište sa salonom.«

»Murphy, Vaša žestina dokazuje koliko ste pogodeni. Budite iskreni: iza vaše cijele ljutnje stoji saznanje da je Kai mogao pobijediti, da je htio.«

Murphy je nepomično sjedio u svojem naslonjaču. Maud Philby ga je promatrala zainteresirano. Računala je sa izljevom. No počeo je nježno: »Budimo oboje iskreni. Ne branim sjećanja, već budućnost. Molim Vas, poklonite si ruganje. Branim Vas, Maud, za sebe. Zašto, to sam sa

sobom odlučio. I Vi to znate.«

»Zavidno ste otvoreni. Sjećam se da ste mi dva puta predložili da se udam za Vas. Nisam Vam mogla ništa na to odgovoriti i brzo sam zaboravila. Sada me potičete na razmišljanje. Previše toga imate supružničkog. Trenutno imam nadasve dojam, kao da ste se već rodili oženjene Trikove supružnika po zanimanju iznenađujuće poznajete. Puni ste etike i čestitosti. Što Vas je spopalo?«

»Ljut sam!«

»Još gore! Patite od potisnute ljutnje.« Odobrila je njegovo proturječje. »Sami ste prije govorili o kompleksima, dakle ostanimo u tim okolnostima. Ozdravite, Murphy!«

»Od prije nekog vremena imate sklonost za psihološke šale. To mi je područje donekle nepoznato, i u njemu nećemo doći dalje. Pričajmo kao u Teksasu.«

»Dakle stvarno?«

»Neusiljeno. Stavimo osjećaje na stranu. Znate da Vas želim zadržati. Pomirio sam se s time, da imate osobine kojima ne dajem prednost. Računam s tim i pokušavam im se približiti. Ne mijenjaju ništa u mojoj odluci. Odakle dolazi u toj stalnosti: o tome ne mogu i ne želim razgovarati. Želim Vas zadržati, Maud. Ali Vi se hoćete igrati. Dobro.«, napravio je umirujući pokret rukom. »Znate što time mislim, žonglirati, držati na vatri, trepereće, uzbuđujuće ali i vjerojatno opasno. Igrajte se, Maud.«

Gledala ga je kroz poluzatvorene oči i nije odavala svoju napetost kod te rasprave, koju je već dugo očekivala. Nastavio je:

»Opet se igrate. Moj je protivnik sada Kai.«

»Kai?«, smješkala se Philby.

»Da. Ali jednom mora doći kraj. To, što je za Vas igra, ja sam prihvatio kao sport. Htio sam to tako prihvatiti. Prva je etapa prošla. Monca utrka je farsa. Uskoro je brdska utrka i Europski kup. To će odlučiti.«

»O čemu?«

»O Vama, Maud«, odvratio je Murphy hladno.

»Sada govorite prilično teksaški.«

»Ne želite me razumjeti. Ne radi se o Kaiu i meni. Kai je prolazan i može imati mnoge sljedbenike. Morate odlučiti o sebi samoj. Hoće li ići tako dalje ili ne. Znam, mi Amerikanci u tim stvarima nemamo psihološku uglađenost Europljana. Mi vidimo samo uspjeh, i ja ga

smatram presudnim. Pustimo neka govori uspjeh. Pobijedim li utrku, pobjeđujem jednom za svagda svakog Kaia.«

»Zamjenjujete me s brojačem rundi, Murphy. Vaša je životna slika dosta jednostavna, moj dragi. Izgleda da se sastoji samo od zaključivanja i automobilskih vožnji.«

»Sada donosite sentimente, Maud. A uopće niste bili za njih.«

»Samo kod Vas ne. A to onda ipak nije odmah isto kod mene. Naprotiv, upravo živim od toga.«

»Predbacujete mi jednostavnu sliku života. Želio bih da je tako. Samo sam prisutnu situaciju sveo na jednostavnu formulu. Nerado sam to učinio, i mnogo sam toga prešutio i prebolio, prije no što sam bio tako daleko. Nećemo se pravdati po tome; ne bi bilo dobro za Vas. Odabravši tu formulu teže se od Vas nosim time. Ali razumijem to, a i Vi ste orijentirani. U važnim prigodama, u kojima se čovjek više ne snalazi, često odluku prepušta slučaju ili paralelnoj radnji. Prilagodavam se, iako već gubim.«

Očekivala je pitanje, koje je moralo uslijediti:

»Zašto?«

»Zato što je Kaiov auto brži od mojega. Utrka u Monci je to dokazala. Ne bi pobijedio on, nego njegovo vozilo.«

»Maksimalna brzina je kod nadolazeće brdske utrke sporedna.«

»Nije najvažnije. Ali Kai osim toga ima poboljšanje na ra-splinjaču, koje pospješuje bržu vuču.«

»Je li to važno?«

»Tako jako da su uvjeti na taj način nejednaki.«

»Odakle to znate?«

»Od njega, od Hollsteina, od Lievena, ne taje to.«

»Ali Vi ne znate o čemu se radi?«

»Ne.« Murphy je oklijevao. »Kad bih znao, šanse bi bile izjednačene. Kod normalne utrke to bi donekle bilo nebitno, zato što se svatko mora brinuti za sebe. Kod duela, koji ima takvu pozadinu kao što je ova, šanse bi morale, zapravo, biti iste. Samo bi bilo fer.«

Maud Philby je znala kamo Murphy cilja. Pustila ga je da dođe još bliže.

»A Kai?«

Murphy reče vrlo mirno:

»Trebalo bi mu pojasniti, Maud. Morali biste mu to pojasniti.«

»To bi bilo apsurdno.«

Nije se htjela u to upustiti, čak ni u naviještanju, za to nije bila dovoljno sigurna u Kaia. Murphyevo nehوتيčno krivo shvaćanje bilo je neograničeno, ali korisno i laskavo. Dobro vođeno i sastavljeno time se mogla započeti senzacija.

Maud Philby je bilo jasno, da ju je samo Murphyeva ljubomora približila Kaiu. Razmišljala je dovoljno moderno, a da zna, kako su sva udvaranja relativno počela i da su bila vatra, izazvana i održavana budnim prepiranjem. Do osobnog djelovanja je zato malo držala; to više do vještih konstelacija. Upravo stoga si je sve dopuštala i smatrala sve mogućim.

Mislila je na vožnju s Kaiem u San Remo Peschu, gdje je potvrđeno sudjelovanje na utrci u Monci. Njegove su se predodžbe od tog vremena po navici kretale protiv Murphyja, tako da je jedan povod bio dovoljan, da postanu osobne i da ih onda usmjeri prema sebi. Taj je povod htjela pronaći.

Priznala je, da ju tome ne tjera samo čisto intelektualni stav sportskog udvaranja, koje je Murphy pretpostavljao. Bilo je više. Već dugo. Htjela je Kaia. Murphy je tome trebao pomoći.

Kasnije, no kasnije, Murphy je bio u pravu: on je ostajao. Tada se još uvijek moglo vidjeti dalje.

Privremeno je prouzročio zamršenu situaciju, iz koje se trebalo izvući, bez vezivanja, ali i bez povređivanja. To je najbolje uspijevalo prepadom. Budući je Murphy svoj napad smatrao skoro pri kraju i u svoju korist, trebalo ga je ponajprije zbuniti suprotnim.

»Nadam se, da Vas nisam razumjela, Murphy. Ne razumijem Vaš prijedlog. Pričali ste, kao da ste u radionici montera. Bilo bi svrsishodnije kada svoje želje ne biste galopirali preko svojeg ponašanja. Želim zaboraviti ovaj razgovor.«

Murphy se prestrašio. Nije mogao slijediti skok i nije primijetio voltu, koju je upotrijebila, kako bi mu dala obećanje bez vezivanja. Pokušavao ju je prekinuti. Odbila je.

»Taj je razgovor gotov.«

Htio je uzvratiti. Primijetila je to i preduhitrila ga time što je ustala.

»Trebali biste uzeti priliku trenirati ne samo Vaše vozilo, već i Vašu fantaziju; nalazi se u zastrašujućem stanju.«

Dražila ju je zamisao dovesti Kaia do toga, da govori o svojoj konstrukciji. A ako to i ne učini, ipak je time htjela zatezati Murphyja. Koristila je tu prednost do posljednje riječi.

»Za obje stvari ćete imati prilike do Europske utrke.«

»A uvjeti?« pitao je Murphy žurno, dižući se.

»Ostat će isti.«

Nije dočekala odgovor, već je brzo otišla.

IX

Sporting klub je organizirao veliki odstrel golubova. Bio je interni i zatvoren za strance. Tako se sakupila reprezentativna slika.

Natjecanje za ispadanje počelo je u jutro. Cijeli se dan čulo lagano pucanje, lupalo je preko promenade, igračih stolova i čitaonica, prodiralo je kroz vrata i prozore, tiho, elegantno i smrtno.

Poslije podne se položaj punio za odlučujuću borbu.

Kai je otišao onamo zajedno s Maud Philby.

Bio je kasni dan, zlatni sat dubokih boja na rivijeri, sat mora i site svjetlosti. Prugaste markize visjele su daleko preko otvorenih vrata i držale čvrsto pod sobom sjene poput kokoši koje sjede na jajima. Balustrada nad njima je bila šarena od zvončića suncobrana. Iza polukruga površine na kojoj se pucalo stajala je bujica lapislaculija, u kojoj su se nježno kupale rastegnute ruke uvala.

U kutu ograđena mjesta vijorila je zastava. Na jednom su stolu stajali papiri, unosi i cedulje. Ispadanje je bilo skoro dovršeno; kao protivnici su ostala dva takmaca, koji su sada ulazili u odlučivanje.

Lieven je prišao Maud Philby i Kaiu i izvještavao ih. Protivnici su bili kapetan O'Donnel i vikont Courbisson. Obojica su kod trideset hitaca imala dvadesetšest pogodaka. Sada je za svakoga bilo predviđeno pedeset hitaca.

»Courbisson puca ravno.«

Kai pogleda na onu stranu. Courbisson je bio mlad čovjek svijetle kose i engleskog lica. Samo su obrve bile tamne i podsjećale na njegovo porijeklo. Znao se suzdržati, iako je bio uzbuđen, i imao je mirne pokrete.

Nešto se napelo u Kaiu. Mislio je na park princeze Parme, na Fiolinu riječ o Lilian Dunquerke i na Pierrota, koji ga je fiksirao, kada se s njom nalazio u sobi za igranje. Pierrot je bio Courbisson.

S onu stranu položaja postao je glasan znak za to da se pusti jedan golub. Rastavljiva kutija se raspala, a Courbisson je malo podignuo oružje. No golub je, zaslijepljen iznenadnim dnevnim svjetlom, ostao

sjediti. Sagnuo se na pod i bojažljivo raširio krila.

Courbisson je odložio pušku; bilo je protiv pravilnika pucati na goluba koji sjedi. Napola se okrenuo i smješкао; malo je pozirao svojom sigurnošću u gađanju.

To je razljutilo Kaia. Razlika je bila pre mučna u trenutku: tamo bespomoćna, uplašena životinja, a ovdje, stasita, sigurna, sa izvrsnim oružjem i u sjajno izrađenom odijelu njegova pozirajuća smrt.

Ljudi uz korpe su tjerali goluba. Otrčao je i poletio brzim zamasima krila. Courbisson je bez sumnje bio dobar strijelac; jer čekao je još jednu sekundu, a onda je put puške opisao mali zavoj, podigao prasak i tračak dima, a životinja se koprcajući strovalila upravo u trenutku prvog zamaha krilom koji je hvatao zrak i bio siguran u nadu, malo, trzajuće klupko perja, koje je brzo uklonjeno.

»Izvrstan pucanj.«

Kai je otišao nekoliko koraka dalje i prolazio tijesno uz konopce. Pozvan je od nekolicine gospode iz žirija, da uđe u konkurenciju. Bio je kod njih poznat kao dobar strijelac.

Netko je mahao papirom.

»Napravit ćemo iznimku. Šanse nisu sasvim loše. Da Vas upišemo?«

»Ne.«

»Ali mogli biste imati sreće. Labouchere i Monty su ispali.«

Kai je tresao glavom. Primijetio je da je Courbisson postao pažljiv.

»Zašto ne želite?«

»Kad bi bili glineni golubovi, da! Ali ne smatram posebno primamljivim ubijati te nedužne i lijepe životinje zbog zadovoljstva.«

Namjerno je govorio tako da ga točno razumiju. Courbisson je čuo njegove posljednje riječi i točno ih shvatio. Još je držao pušku u ruci i nije ju maknuo niti kada se za dva koraka približio i rekao Kaiu:

»Biste li htjeli biti tako ljubazni i još jednom izraziti svoje mišljenje? No uzmite u obzir da ću za jednu minutu ovdje nadalje pucati na žive golubove.«

Situacija je zapela i bila izrazito zaoštrena. Kai je vrlo mirno rekao:

»Nemam naviku polagati nepoznatima račune.«

Courbisson je problijedio i povukao se. Nije imao odgovora. Pokušavali su ga urazumjeti. O'Donnel je posredovao:

»Courbisson, bili ste brzopleti«, i pokušavao sa Lievenom otkloniti nemili slučaj. No prije no što su došli do zaključka, netko se umiješao u njihovo mrmljavo vijećanje:

»Istina je, to pucanje je nepotrebno i grozno.«

Jednim je trzajem razgovor bio prekinut. Kai je poznavao taj glas. Pored njega je stajala Lilian Dunquerke.

Tišina se raspršila, odjednom su mnogi ljudi pričali ispremetano, i poput vala koji poskakuje razgovori su odskakivali. Ali žena pored Kaia je znala, što čini i što može činiti. Mršavo, skoro dječaćki, stajala je kao u salonu i čekala. Zračila je tako očaravajuće razumljivu sigurnost da joj se situacija pokorila.

Ništa drugo nije preostalo pred tim držanjem. O'Donnell je istupio i objasnio, da želi odustati od nastavka odlučivanja.

Napetost je popustila. Kapetan je svojim odustajanjem stanju oduzeo oštrinu, ljudi su se smješkali i bili ushićeni, jer su bili prisutni malo senzaciji, iznenađenju, povod kojega je već bio zaboravljen, jednoj Lilian Dunquerke, koja je kroz O'Donnella šarm sada postala materijal poticajnoj, zgodnoj diskusiji. I divili su se toj ženi, čija su opuštena sigurnost i očekivanje, da je njena riječ dostatna, stvorili atmosferu, koja je zapravo u takvoj izrazitosti pripadala jednom od prošlih stoljeća. Poput refleksa rokokoja, gdje je volja žene bila zakon, kojemu je očitost značila dobrovoljno biti odan, jedan je sličan trenutak na sekundu bljesnuo usred slamnatih šešira i pušaka; i sada je topla struja pripadanja prelazila na druge, postali su opčinjeni i suosjećali ju, tu čaroliju forme, tu gracilnost savladavanja, koja je uspijevala savladati svaku situaciju.

Lilian Dunquerke uzela je ruku O'Donnella i pošla s njim preko staze do ruba kružne terase. Čavrljali su neko vrijeme u jasnoj svjetlosti, koja je, zabačena od bujice, snažno dolazila sa svih strana. Iza njihovih lica stajalo je more i oslobađalo ih, odvažno i lijepo.

Onda su se polako vratili, i Lilian Dunquerke je prilazila Kaiu istom opuštenošću, ništa nije rekla, ali je ipak znao, da je treba slijediti, koračao je pokraj nje, blizu i udaljeno, blisko i strano, lagano, veselo i vrlo iskreno.

Puhalo je preko stuba. Popeli su se gore. Olovno su spavale tračnice pred željezničkom postajom. Most je bio prolaz za glazbu sa terase. Prozori igraćih soba stajali su otvoreni. Rondel je išao s njima, mirno, poput debeljuškastog psa. Niz automobila. Prolazili su. Postrance je stajalo još nekoliko vozila. Na jednog se oslanjao muškarac: Courbisson.

Lilian Dunquerke se nije promijenila, iako ga je morala vidjeti. Počela je govoriti, ne odjednom, već bez poteškoća, malo, kao da se

raspoloženje zgušnjava poput magle u rosu. Nije izgubila korak i nije ga ubrzavala, hodala je, kao da je to najnormalnija stvar na svijetu, prema svojem autu i potpuno previdjela Courbissona.

Stajao je, ruku stisnutih oko znaka ždrala na hladnjaku, pomalo ustuknuvši, očekujući, dijelić jednog trenutka. Kai je otvorio vrata. Prije no što je Lilian Dunquerke stavila nogu na podnožnicu, rekla je mirno, glavu koso nagnutu prema njemu:

»Molim Vas, odvezite me kući.«

Courbisson se stresao i napravio korak prema naprijed. Nesabrano je stavio ruku na okvir vrata i procijedio:

»Madam, Vi se vozite sa mnom.«

Kai ga pogleda:

»Maloprije ste bili netaktični. Kad bi Vas čovjek uzeo za ozbiljno, sada bi bili kompromitirani.« Obuhvatio ga je pogledom, tobože ležerno i nemarno, a u stvarnosti vrlo oprezno i naoružano.

No Courbissonov je odlazak primijećen. Fiola, Lieven i O'Donnel su se već približavali skupini. Fiola ga je uhvatio za ruku i poveo sa sobom. Pošao je bez otpora.

Kai je ušao i otpustio kočnicu. Njegova je krv imala onaj tihi, visoki pjev motora, koji radi pod punim opterećenjem, u jednom je trenu odskočio od svoje okoline i sa instinktom magnetne igle poimao izvjesnost, da se približio rijedak događaj, koji je stajao s onu stranu konvencije i logički dohvatljivoga, i da od njega zahtijeva potpuno zalaganje. Bez svojeg htijenja, već se tome prilagodio; jer posjedovao je prednost jednog življenja bez želatine zgusnutih osjećaja: tekućinu bistre krvi, koja je sačuvala nepomućen instinkt, čuvara nad osjetilima, koji već udara u rog, kada ona, još ništa ne sluteći, spavaju.

Obratio se Lilian Dunquerke, kao da je upravo izmijenio nekoliko bezazlenih riječi i posegnuo za mjenjačem.

»Druga brzina se nalazi gore desno?«

Kimnula je.

»A treća nasuprot?«

»Da.«

Lilian Dunquerke nije dalje spominjala događaj. Pokazala je smjer i vozilo je brzo klizilo kroz aveniju do četvrti sa vilama; stao je pred jednom između palmi i eukaliptusovih drveća skrivenom, zapuštenom vilom.

Ni jedan nije rekao riječ koja bi se odnosila na to: ali su zajedno išli u

kuću, kroz bujajuću lozu kamene galerije. Tamno, masivno i smeđe dočekala ih je hladnoća portala kada su mu se približili i prosvijetlila se u proziranje i pojedinačnost.

Donje prostorije su bile ravno sa zemljom, skoro bez stepenica. Zato park nije bio zatvoren, već je prelazio u zidove i tepihe, koji nisu stješnjavali, kao da su odvojeni od toga. Oskudan namještaj prekidao je tihi koncert površina; prozori su se činili velikima, bili su slike u kojima je vani stajao scenarij krajolika.

Drvenina potamnijela, tepisi stari i izbljedjeli. Ničega u tonovima nije bilo tvrdog. Pastela, u kojoj su samo prozori obojano zrcalili park i nebo.

Kai je sa svog naslonjača mogao vidjeti zapušteni park. Sprijeda travnjak i bujajuća tisovina, iza hrastovi lužnjaci, agacije i nekoliko čempresa. Raspadajuće se, razmrvljene nimfe u grmlju, flautu svirajući Pan na čistini. Zaboravljen od vremena.

Lilian Dunquerque se vratila presvučena. Slijedila je njegov pogled.

»Park je zapušten, često mi to govore, ali ne mogu se odlučiti na to da mu ne pustim njegovu slobodu. Njegovi su bogovi strpljivi i tihi. Njihovo umiranje ne smije biti ometeno vrtnim škarama. Neka ih park obraste, tako bi mi bilo najdraže.«

Kai je uhvatio misao.

»Ne bi trebalo ništa htjeti spasiti prije vremena. Muzeji to dokazuju. Car Atene je tamo zaprašena pod staklom ili u salonima sa svjetlom koje dopire odozgora kroz prozore.«

»Kako bi bilo lijepo da ništa od toga nije ostalo osim priče.«

»To bi tisućama oduzelo samopouzdanje i kruh; svima onima, koji za to imaju katedre ili koji traže komadićak, koji drugi još ne poznaju.«

»Tako sada izgleda besmrtnost.«

»Ima gorih stvari. U Britanskom muzeju. Egipatski kraljevi, koji su si čak tjelesno htjeli osigurati besmrtnost. Njihove su mumije tamo izložene poput katuna kod trgovca na Sredozemnom moru. Pravedna kazna. Svatko ih može vidjeti. Besmrtni su.«

»Postoje dobri stihovi o tome.«

»I loši agenti za to koji već kroz svoje postojanje ovdje očito pokazuju, da sigurno ne bi znali što bi započeli s besmrtnošću.«

»Ne rugamo li se zlobno?«

»Što bi inače ostalo?«

»Ruganje vjerojatno razjašnjava, ali valjda ne uništava.«

»Ostaje li štogod?«

»Ništa besmrtnog.«

»Ali?«

»Vječno.« Kai to reče tiho, sasvim bez žara.

Lilian Dunquerke prihvati to kao kompliment. Pronašla je ton da nastavi:

»Popit ćemo ovdje čaj.«

Kai nije pokušavao dalje raspredati razgovor, iako je prekinut u jednoj točki, gdje nježna želja za raspravljanjem, koja drijema u svim paradoksima, može dobrano zavesti vrsnog mačevatelja, da još malo dalje slijedi tu zamamnu akrobaciju ideja; no bila je stilski dotjerana, iako i u oštru zavoju zaobiđena; voditi je dalje, značilo bi odati sklonost brbljanju ili taštini. Skoro grub prijelaz bio je zamka, koja bi laskavca i zabavljača zbunila i time razotkrila. Postojale su situacije u kojima je vrijedilo šutjeti; dozrijevale su onda s manje muke nego kroz izljev riječi.

Razgovarali su dalje o drugim stvarima, sitnicama, o čaju i japanskim slikama i knjigama, o automobilima, o Sv. Sebastijanu i okultnim problemima. Lilian Dunquerke je morala spoznati koliko Kai prati, bez predaje. Otsklizala se preko saonika rečenica i lagano se gibala prema udaljenim područjima.

Kai nije izgubio opip, zaobljavao je, nadodavao, zaokruživao, ali stalno sa stavom. Postao je spor, skoro s pojačavajućim sutonom, osobniji.

Nije se moglo osjetiti u riječima; ali ipak u boji glasa, koja je stvarnome pridavala vlastitu boju.

Lilian Dunquerke je to osjetila, poput vjetra, toplo, južnjački i ne jako požurujuće dolazilo joj je u susret. Priklonila se tome i isprobavala hoće li postati postojano lebdenje ili oluja. Sjedili su u svojim naslonjačima jedan nasuprot drugoga. Nadolazeća večer činila ih je nejasnima poput istančana fotografa portreta, lica su se malo izgubila, a ruke su se sjajile u svijetlim bojama, na kojima se žarilo crvenilo cigaretnog opuška.

Ulazili su u sve napetije, savitljivije mačevanje rečenica. Kai je osjećao da niti jedan ispad kod te žene ne skreće u krivo i ne završava u pijesku. Lovila ih je očaravajućom sigurnošću i stvarala time potičući osjećaj, koji je bio skoro poput blage opojnosti: biti shvaćen, bez potrebe pojašnjavanja; samo dotaknuti i već osjetiti stisak ruke sa suprotne strane, tu draž za okršajem, koja je misterij ljubavi i bratske krvi: iz

visoke, jednake napetosti međusobno prekrižiti oružje; jer ljubav i razaranje imaju isti korijen.

Razgovor je izgubio logički smisao, postao je nošen strujama, koje nisu imale veze s uzročnošću, samim osjetom, koji je tumačio i shvaćao, prije no što je razum naoštrio naočale od rogovine...

Balansirali su na rubu, puštali riječi da postanu beznačajne kao nositelji pojmova, uzimali ih površno samo kao impresije, slike, koje su brzo prolazile.

Lilian Dunquerke se sagnula. Njene su se ruke igrale s ogrlicom od zada, kojega je pokazala Kaiu. Držala je kamenje prema prozoru. Tamnozeleni, skoro crni su bili u polusvjetlu. Samo su rubovi svjetlucali poput plosnata jezera za bistrih dana.

Sredina nakita sastojala se od velikog aleksandrita. Imao je boju ruža i kvarca; no kada ga je spustila, bio je tamno-ljubiča-sti poput svećeničke stole.

»On je jedini gospodin među kamenjem; jer mijenja svoju boju i prilagođava je okolini; no uvijek koncentriraniji od nje i bez stila.«

Prozori prema terasi prostirali su se do poda. Bili su otvoreni. Zrak i večer su ulazili i davali pozadinu. Lilian Dunquerke ustade, naslonila se na naslonjač. Samo je njezina ruka bila svijetla, tijelo je ostalo u tami kuta. Ruka je ležala preko naslona lijepa, duga i vitka poput živog biča; činilo se, kao da diše.

Obratila se Kaiu iz tame, polako, tiho, sa zvonkim glasom. Djelomična svjetlost milovala joj je ruku. Ruka je posegnula za nakitom, podigla ga malo, šareni odsjaj aleksandrita počivao je na zglobu. Bilo je puno napetije vidjeti tu ruku, nego čovjeka. No glas je postao zavodljiv.

Lilian Dunquerke se obraćala Kaiu. Zastajala je, napuštala ga, vraćala se, sve opasnije i mnogoznačnije postajale su njene rečenice. Kai je popustio nevažnome i skrenuo u bezazleno, životno, što je postalo vrlo osobno. Čak se nije dao zavesti kroz Što; poznavao je Kako i ostao miran. Stigla je minuta u kojoj je rutina zapovjednički zahtijevala djelovanje, no znao je, da se radi o više, i zadržao ton ćaskanja.

Dunquerkova je stajala kraj njega. Tijesno pred njegovim očima bila su njena ramena, njena koža, njena usta, smješkala se, zastala, kao da je nešto zaboravila, rastezala se u ramenima, okrnula ga u prolazu, napola se okrenula, stala, Kai se nije promijenio, koliko god da je trenutak mamio, znao je: kada bi popustio, slijedio, igru shvatio ozbiljno, mnogo bi mu toga izmaklo, poznavao je tu igru, to opipavanje, mamljenje, koje je

trebalo iskušati partnera, je li sposoban za veće napetosti ili već kod prvog ispada previđa lukavost; tu igru, kod koje partner ništa ne dobiva, ali sve može izgubiti.

Nije puno trebalo, samo posjedovati takt i ukus, ali u ovoj je situaciji bilo puno; jer bilo je teško, nešto, za što se znalo, da je možda bila istina, da će sigurno postati istina, ne učiniti prije reda nego lebdeći i u sredini obrađivati to, kako sa previše ne bi povrijedio a s premalo oneraspoložio.

Kai je osjećao tiho zujajući elektricitet svojih živaca, prihvatio je igru i učinio još više: ispupčio ju je, tako da se činilo, kao da ju ne može nositi i da će doći do proboja. U šutnju, koja se za to prikvačila, to vibrirajuće čekanje žene, koje se hranilo isto toliko strahom, koliko i čarima, zarezao je čvrsto uzduž ruba, načinio zaokret i pobjegao u područje obične fraze, koju je davao naglašeno, s laskavim naglaskom, kako bi njezinu dekorativnu formu razložio jedino kao namjernu i kako bi sporednost sadržaja sudjelovala samo kao pikantno-sekundarna. Bilo mu je kao da upravlja svojim vozilom niz zavojiti put, imao je osjećaj ponora i sigurnosti, i koliko je išlo ulazio je u zavoje.

Lilian Dunquerke je iznenadilo, kako je ponekad zaokretao. Nije zastajao, već je prošao. Nije postajao mlohavo individualan, već je ostao stvaran u osobnome i šarmantan u općenitome.

Prolazili su kroz park, pokraj bogova, kroz aleje eukaliptusa. Zid. Cesta. Rešetka. Ponovno park, koji je vodio sve do mora.

Malo podalje uvale stajala je jahta, bijelo na plavom moru.

Razgovor se otkližao u uobičajene staze i završio skoro konvencionalno. Svaki je znao dovoljno o drugome, i bilo je nepotrebno potvrđivati ili pustiti da odjekuje. Konvencionalni završetak štitio je sadržaj zajedništva najbolje od razilaženja.

Lilian Dunquerke je pokazala Kaiu svoju jahtu i ispričala mu da je protekle godine dobila nekoliko nagrada. Neko su vrijeme stajali na obrovnici. I sada je tek Kai prvi puta prihvatio i dao poticaj, koji se podrazumijevao, ali je smio doći samo od njega. Kao usput je rekao:

»Hoćete li ove sezone još isploviti?«

»Da, za otprilike tri tjedna ići ću u Napulj.«

»To je vrijeme, kada u Palermu moram pripremati svoj trening. To je isti put.«

»Obavijestit ću Vas.«

Oboje je znalo što to znači.

X

Kai je tumarao prema svojem hotelu. Bio je opušten i očarano uživao u svježini večeri. Primit ću sada poštu od mlade Barbare, razmišljao je, kao da je to najnormalnija stvar na svijetu.

Trajalo je jedan sat dok nije stigao, tako je sporo hodao. Posegnuo je za svojim poštanskim sandučićom. Unutra je bilo jedno jedino pismo, čvrsta, bijela kuverta. Adresa je bila od mlade Barbare.

Kai je odmahnuo dečku uz dizalo. Penjao se stepenicama držeći pismo u ruci. Otvorio ga je tek u svojoj sobi. Barbara je pisala da je u Sv. Moritzu i pitala zar ne želi doći.

Postalo je tiho. Kai je ostao sam sa svojim pismom; osjećao je da je bio sam i sa svojim životom.

Vrt njegove mladosti, čije ga je šuštanje već dugo uznemirivalo, uzdizao se iza obzora. Drveće je odzvanjalo, a zaboravljeni su glasovi bili zamršeni među njima.

Jak uzdah podigao mu je prsa. Odlučio je iskušati odluku. Htio je u Sv. Moritz.

Sljedećeg mu je jutro najavljen kapetan O'Donnel, kojeg je pratio Chattingius, član Sporting kluba. Očekivao je taj posjet na pola.

Nepomućenim je veseljem primio na znanje O'Donnelov katave; pruge hlača bile su preuske, a i o plastronu se moglo također štošta reći. O'Donnel se sukladno tome nije osjećao dobro.

To ceremonalniji bio je nepoznati Chattingius. Širio je nadasve atmosferu koja je mirisala na korektnu trgovinu čašću i dobro odabranim riječima prenio zahtjev Courbissona.

Kai ih je primio i kao svoje svjedoke naveo Fiolu i Lievena, koje će obavijestiti. Chattingius je time stvar smatrao riješenom i spremio se oskudnim pokretima za formalan rastanak.

Kai je s naporom suzbijao želju da mu ponudi aperitiv. Samo izvjesnost, da apsolutno neće biti shvaćen, odvrćala ga je od toga da ometa ceremoniju.

O'Donnel je sve, što je htio reći, smjestio u jedan pogled. Kai ga je razumio i znao da se ponudio kao sekundant, samo zato da tom predmetu oduzme suvišnu oštrinu.

Na žalost, Frute je sprečavala Chattingiusa u efektnu silasku; nije imala poseban smisao za stil i shvatila je korektan rastanak kao uvredu. Postavila se blizu vrata, i uspjela jednim jedinim dubokim lavežom

dovesti Chattingiusa do toga da se tako strese od straha, da mu je pao cilindar.

To je zadovoljilo Kaia. Ispričao se i veselio zbunjenom izrazu lica oštećena nositelja kartela.

Onda je telefonski razgovarao sa Fiolom i Lievenom.

Fiola je odmah došao k njemu. Ljutio se na Courbissonovu glupost.

»Premlad je za takve stvari. U njemu ima elana, i zato mi je drag; no posjeduje nesretnu sklonost romantici i ne razumije se u stvari, koje se same po sebi izvršavaju. Jeste li imali namjeru uvrijediti ga?«

»Zapravo ne. Ljutio sam se tog trena na odstrel golubova.«

»Osjetljivi ste, Kai, ali ste Nijemac. Ta prije dvije godine ste i sami sudjelovali.«

Kai je kimnuo.

»To nije razlog, smatram ispravnim, logički razmišljati, ali ne i logički živjeti.«

Fiola se smijao.

»U pravu ste, čovjek se ne bi trebao brinuti o tome, o čemu je jučer razmišljao. Morate uzeti u obzir, da je Courbisson odgojen u Engleskoj. Tamo se puno toga dokazuje pojmom sporta i time nisu usiljeni.«

»Uzimam to u obzir.«

Fiola je podigao ramena.

»Kako ljutito. No, nemogućeg s njim sporazumjeti.«

Pogledao je Kaia ispitivački. Kai je odvratio pogled i mirno rekao:

»Točno je, nemoguće se mogu s njim sporazumjeti.«

Neko je vrijeme bilo tiho, Fiola se zadubio u svoje misli. Znao je što Kai misli; htio je sa svojim pitanjem i opisati. Kai je htio raskid, jer želio je Lilian Dunquerque; a raskidom bi se opravdao.

»A ako se Courbisson ispriča?«

»Neće se ispričati.«

»U pravu ste.« Fiola je dalje razmišljao. Onda je rekao: »Koliko znam, dobar ste strijelac.«

»Da.«

»Želio bih Vam skrenuti pažnju, da se Courbisson u to manje razumije. Prava je katastrofa. S puškom je izvrstan, skoro ga se ne može pobijediti, ali s pištoljem, to više niti neće naučiti.«

Kai je tiho rekao:

»Ne brinite, neću ga pogoditi.«

»Bio bih Vam zahvalan, kada biste tako shvatili stvar.«

Kai je kimnuo.

»To je ionako bila moja namjera.«

Fiola mu je pružio ruku. Kai je dodao:

»Čak dajem Courbissonu šansu.«

Fiola je zastao.

»Kako to mislite? On je los strijelac, osim toga ću, naravno, istog trena otići k njemu.«

Kai je odbio.

»Ne mislim to tako.«

»Onda Vas još ne razumijem.«

»Nisam nezainteresiran za razvoj događaja, iako u drugom smislu, možda sam ga ja prouzročio.«

Fiola je brzo podigao glavu i rekao obazrivo:

»Mislim, da Vas sada razumijem. Želite reći da se upadica ionako nije dala spriječiti.«

»Da. Ionako bi uskoro došao. A tako mi je ugodnije; Courbissonu mogu dati i formalnu zadovoljštinu. To će mu«, oklijevao je, »pomoći da malo lakše prijeđe preko toga. Time vidi prihvaćen uzrok, koji doduše nije ispravan, ali je za njega manje bolan od onoga, što slijedi, jer očito je još premlad da shvati, da je to što na njemu vrijedi cijeniti, samo njegova mladost.«

Fiola se smješкао.

»Bilo bi zgodno, još dalje ćaskati. Ali želim još razgovarati sa Courbissonom; znate da je on moj daljnji rođak. Nakon toga ću razgovarati sa Lievenom i O'Donnelom. Kada ste mislili?«

»Sutra u jutro.«

Fiola se odvezao do Courbissona, koji je imao lošu savjest i pokušao ga rezervirano primiti.

Fiola na to nije obraćao pažnju. Stao je blizu njega i odlučno i mirno rekao: »Izazvali ste duel, Rene, kojemu ću ja biti svjedok. Sama ta činjenica mora biti dovoljna da Vam razjasni karakter dvoboja. Ne želim ni u kojem slučaju da ga shvatite drukčije, nego kao formalno izmirenje prepirke. Ni u kojem slučaju, Rene!«

Podigao je obrvu i kratko pogledao drugoga.

Courbisson je nesigurno i na pola inatljivo okrenuo očima.

Fiola se uputio vratima i tek se kod okvira još jednom okrenuo.

»Razumjeli ste me, Rene?«

»Da.«

Courbisson se nije pomaknuo. Bio je blijed i izgledao iscrpljeno.

Fiola se dogovorio s Lievenom. Zajedno s O'Donnelom i Chattingiusom dogovorio je mjesto i vrijeme susreta.

Dogovorili su se da se preksutrašnjeg jutra jako rano nađu iza igrališta Golf kluba Monte Carla.

More je bilo sivo i olovno i samo prema obzorju svijetlije; u uvalama je bilo tamno i crno poput željeza. Valovi su šumjeli u velikim razmacima, bila je lijepa pomisao, htjeti isplivati u olovnu čar ranog jutra, u kojem su plavetnilo i srebro dana još spavali, probuditi ga u prskanju i pjenu i u odsjaju na svijetlom tijelu, sve dok sunce izlazeći ne baci, poput vina, crvene bljeskove kroz sjaj.

Kai je drhtao na svojem balkonu na hladnom zraku napunjenom onom mitskom hladnoćom, koja je nakon zalaska sunca napala uvalu poput duha sjevera.

Oblačio se. Palo mu je na pamet, kako je nekoliko dana zapostavljao Maud Philby. Odlučio je, posjetiti ju još istog dana.

Uopće mu je dolazilo bezbroj šarenih misli. Mislio je na svoj auto, na Barbaru, na Murphy, na mladog Hollsteina i smatrao je da je prekrasno živjeti i imati nešto pred sobom.

Znao je zašto sada dolaze, a to je bio dodatan razlog, zašto je takve situacije volio.

Ježivši se od zime stupio je natrag i pustio kupku. Prostor je bio topao i svjetlucaao se od nikla i pločica. Sol za kupanje se zrnasto truskala u ruci, koja ju je posipavala preko vode. Toplina je bila ugodna poput kreveta na Islandu. Onda je hladan tuš zarezao preko kože, a frotirni su ručnici učinili ostalo.

Fiola i Lieven su se popeli s liječnikom uz aveniju Monte Carlo i susreli se sa Kaiem kod cafea Pariš.

Auto je uzeo pravac Grande Corniche, uzimao je zavoj po zavoj, sve dok nije skrenuo u ogranak prema Col de l'Arme. Kameni su zidovi ograničavali pogled prema jednoj strani, sa druge se vidjelo kako stijene Monaca sviću zajedno s pojedinim svjetlima i kako linije uvala lebde. Svakom je minutom postajalo svijetlije. More se počelo sjajiti, a vrhovi Alpi su postajali crveni.

Sunce je izlazilo kada je dostignut plato golf igrališta. Fiola je pogledao na sat. Bili su točni. Vozilo je ostalo lijevo od golfa, a do dogovorena se mjesta išlo pješice.

Još nikoga nije bilo. No čuo se auto kako dolazi uz brdo. Prigušeni

tonovi trube, ponekad jače, kada je vozilo bilo ispred vjetra, slabije, kada se serpentina protezala iza stijene.

Lieven je tražio pogledom. Začudeno je rekao:

»Samo dva gospodina, ali možda?«

Odmjereno su pozdravljali.

Na Fiolino i Kaiovo čuđenje pojavili su se O'Donnel i Chattingius; Chattingius sa zajedljivom ozbiljnošću, O'Donnel vrlo zabrinuto. Obojica su čekali i tiho se savjetovali. O'Donnel se još jednom vratio i nakon nekoliko minuta došao tresući glavom. Chattingius je učinio zaključni pokret i pristupio Fioli.

»Hoćemo li usporediti vrijeme?«

»Šest je sati i deset minuta.«

»Dakle deset minuta preko dogovora. Na svoje žaljenje moram kazati kako nije bilo moguće, od jučer poslije podne pronaći vikonta Courbissona. Zato nije moguće objasniti zašto se nije pojavio. S obzirom na okolnosti, trenutno nemam nikakvo drugo objašnjenje, nego da je moralo doći do nezgode ili potpuno neodgodive stvari, koja ga je spriječila. Molim Vas da to prihvatite i da ispričate sada beskoristan napor do saznanja pobližega.«

Fiola je bio uplašen i pogledao je prema O'Donnelu, koji je napravio očajavajuću gestu:

»U noći nije bio u svojem stanu.«

Lieven je položio ruku na Fiolinu i prisluškiavao. Svi su utihnuli i osluškivali. Vjetar je donosio šum drugog vozila.

»Doktore«, molio je Fiola, »ne zna se, tko dolazi, molim vas, stupite malo natrag.«

Netko se brzo približavao. Chattingius se opet ukočio i stao u stranu. Courbisson se pojavio među drvećem.

Bio je blijed i uzbuđen. Skoro odsutno pozdravio je svoje sekundante i razgovarao s njima. Chattingius je htio ići Fioli; no Courbisson ga je spriječio iscrpljenim smiješkom. Bio je potpuno slomljen, ali je još toliko držao do sebe da sam dovrši stvar.

Dan prije, nakon što je sve bilo sređeno, htio je posjetiti Lilian Dunquerke, no nije ju zatekao.

Poslije podne je još jednom došao, oklijevajući, u očekivanju da ga Lilian Dunquerke neće primiti, već spreman na to s tisuću razloga.

Na svoje iznenađenje odmah je pušten naprijed. Naišao je na veselo društvo, na što također nije bio pripremljen, i nije imao niti najmanju

priliku nesmetano razgovarati sa Dunquerkovom o tome što mu je gorjelo na usnama.

Ponašala se, kao da se ništa nije dogodilo. Ostao je, zato-mljivao gnjev i čekao, da drugi gosti odu. Uspjelo mu je, kada je ostalo još samo nekoliko gostiju, u sporednoj prostoriji uloviti Dunquerkovu.

Htio ju je zamoliti za razgovor; no prije no što je mogao započeti, pošla mu je ljubazno u susret i pružila mu ruku. »Zbogom, Rene. Molim vas, nemojte mi davati objašnjenja. Bilo bi žalosno, vidjeti Vas u tragičnoj ulozi. Prije no što dospijete do tamo, još vas očekuje komad života. Nalazite se na putu. Zbogom.« Htio je govoriti[^]ubjeđivati, djelovati, učiniti nešto veliko - no ništa od toga nije ostalo; taj je rastanak bio bezuvjetan.

Tako je išao ulicama, sat za satom. Fijakeri su ga dozivali. Auti su zastajali pred njim. Osjećao^{J^}, kao netko, tko u sebi ima otrov zmije da mora hodati, hodati, automatski, bez kraja.

Prolazio je kroz stari grad, gore uz strme ulice, nemirno, očajno i tupo.

Dolje su se spuštale svjetiljke terase uz more kasina između palmi sve do mora. Željeznički se kolodvor svjetlucao šareno poput dječje igračke, a prostor za odstrel golubova se okruglo izrezivao od mora.

Courbisson je tiho govorio sebi u bradu, zaklinjanja, sve to što je htio reći. Nastala je kasna noć. Magla je vlažila njegovu odjeću. Odjednom je osjetio glad, tako neodoljivo i snažno, da su mu klecala koljena. Ušao je na sljedeća vrata, u malu gostionicu u kojoj su sjedili domaći, tražio je kruha i voće, jeo halapljivo i brzo, stavio novce na stol i krenuo dalje.

Konačno je stigao do jednog malog hotela. Učinilo mu se

134

nemogućim vratiti se istim putem i vratiti se kući, više ni na što nije mislio, uzeo je sobu i skoro istog trena utonuo u san.

Jednom se probudio, upalio svjetlo i pokušao misliti. Prisjetio se da mora obavijestiti sekundante, odlučio proći kraj njih i povesti ih sa sobom. Njegova mu se sudbina već učinila drukčijom nego na večer, već se udaljila, ali još ne daleko.

Shvatio je da je sam kriv i činilo mu se da je za tih nekoliko sati za godine sazrio. Vidio je nove ciljeve u svojem, do tada bezbrižnom, postojanju i puno je toga te noći odlučio.

Nadao se da je već svladao, a nije znao, da je kriza samo pojačana; jer iza svih tih planova stajala je želja time natrag pridobiti Lilian Dunquerke.

Onda je ponovno zadrijemao i u teškoj iznemoglosti prespavao buđenje. Više nije zatekao svoje sekundante, budući je stigao pola sata prekasno, i sada je autom jurio gore do golf igrališta u još nejasnoj, odjednom proizašloj namjeri, pokazati se vrijednim i učiniti nešto značajno i pravo.

Dosad je bez refleksija prihvaćao naklonost, koju mu je poklanjala Lilian Dunquerke; sada je spoznao veličinu i nezasluženu tog poklona, htio se naknadno pokazati dostojnim.

Nije osjetio ganutljivost svoje želje: to zakašnjelo za nešto, što je već bilo izgubljeno.

Stigao je u kaosu osjećaja i brzo rekao O'Donnelu i Chattingiusu, da je povod njegova zahtjeva postao beznačajan.

O'Donnel je odahnuo. Chattingius je pitao podupirućom čašću:

»Bilo bi, dakle, za objasniti da odustajete od razrješavanja.«

»Da.«

Courbisson ga je zadržao i rekao mu mučno pribrano, tako glasno, da je i za Kaia vrijedilo:

»Želim objasniti, da sam dobio određene vijesti koje čine bespredmetnim razlog za moj zahtjev.«

Fiola mu je spontano prišao i čestitao mu na njegovu razumijevanju.

Courbisson je tresao glavom; išao je s Fiolom Kaiu, pogledao ga, šutio, oklijevao i mučio se jednom riječju.

Kai je vidio kako mladi čovjek pati zbog svog gubitka; kako je bio previše ponosan to reci i prema tome se ponašati, i kako, sukladno njegovu odgoju i fer ponašanju teška srca pokušava ne zavidjeti protivniku na pobjedi. Brzo je uzeo Courbissonovu ruku i rekao, prije no što je drugi počeo govoriti:

»Obojica precijenjujemo situaciju, Vi prema jednoj, ja prema drugoj strani. Način kako ste Vi pronašli rješenje mi pokazuje, da ste svijesni naličja ovih stvari. A onda također znate«, spuštenim glasom, »da prekid nije uvijek i kraj, već često predstupanj za po visi van je.«

Courbisson je pocrvenio.

Fiola se iza njega osmjehivao Kaiu, koji je zaključio:

»Želim s Vama još jednom razgovarati. Za nekoliko tjedana počinjem s treningom za Europsko prvenstvo; mislim, da će onda razgovor među

nama još štošta razjasniti.« I Courbisson se najednom promijenio. Osjećao je kako popušta pritisak, i pritisnuo, s naglom nadom u očima, Kaiove ruke. »Doći ću.« Otišao je s Fiolom i svojim prijateljima.

Kai je još ostao s Lievenom na golf igralištu. Trava se svjetlucala na suncu. Smeđe su stajale stijene s puno sjena pred nebom. Šuma se pognula nad njih i pružala zelena leđa blaženo savijena svjetlu. Dolje su ležala cvjetna polja odvažna poput šarenih zakrpa u srebrnom sivilu maslina.

Uvala prema Ventimigliji svjetlucala se zapareno i crveneći se, ali prema Nici je svaka kuca bila prepoznatljiva. Dvorac od Monaca imao je užarene prozore. I kuće gore prema stijeni sjajile su se u odsjaju. Auti su sijevali na ulicama.

Lieven je uzeo štap za golfu ruku i podigao ga šumeći kroz zrak.

»Golf je bez sumnje interesantan, ali automobili mi se više sviđaju. Pobjediti gem Europsko prvenstvo, Kai!«

»Biti će to napeta hajka!«

»Što mislite o Murphyju?«

»Sve!«

Lievenu je bilo još drugo pitanje na usnama. Ali radije je šutio. Oprez je bio strategija vojnog pohoda obilaženja. Bilo je bolje Kaia ne pitati za Maud Philby.

XI

Frute je strpljivo slušala Kaia. Nije ga odmah razumjela, pa ga je pokušala umiriti lukavim izrazom lica dok ne shvati.

Kai ju je dugo nagovarao. Onda je prestao, pljesnuo Frute po lopaticama i rekao ljubazno:

»Imaš pravo, Frute, govorim kao odvjetnik, a mislim nešto sasvim drugo. Neka ipak bude tako; putujemo u St. Moritz; ali povest ćemo Hollsteina.«

Za samo pola sata su spremili Hollsteina za put koji o tome nije imao pojma. Kai i Hollstein su se sprijateljili i otputovali dobro raspoloženi. Samovoljno su pomaknuli godišnja doba i proljeću dodali nekoliko dana oštre zime. Pred njima su bile lijepe duge i svijetle ceste kojima je motor dao novu nijansu romantike.

Prošli su nizinu. Planine su počele rasti. Svladali su zavoje i krivine

na nizbrdici. Iznenadio ih je prolom oblaka. Od jake je kiše zrak postao neproziran, jedva se moglo vidjeti nekoliko metara ispred, pa se Kai zaustavio uz rub ceste. S obje strane podignuta krova slijevali su se široki mlazovi vode. Plavi dim cigareta ostao je zatočen u vozilu, nije mogao izaći zbog kiše. Krov je bio mali otok zaštićenosti.

Konačno je zazvučala podrugljivo, nježna glazba vode koja tiho kapa, magla nastala zbog kiše je otpuzala u pukotine, nebo se razvedrilo tako da su planinski vrhovi stajali na žarkoj svjetlosti.

Približavali su se hladnim grebenima i snijegu. Rasprostrao se u valovitim crtama po obronku, poput krpe otrcanih krajeva i obrubio topla, smeđa mjesta s maslinastozelenim mrljama trave. Posvuda su nicali šafrani u svim bojama.

Vozilo se hladnokrvno kretalo ovim simboličnim krajolikom.

Šćućurene kolibe, vidik, široka i sjajna dolina, srebrni planinski vrhovi, obronak, visoravan, tamne smeđe kuće, selo, kamene kutije hotela: St. Moritz.

Frute je tako naglo iskočila iz vozila da se prevrnula na snijegu. Pri drugom je skoku gotovo srušila Barbaru i nije joj dala mira tako da Barbara nije mogla naprijed i morala je izdaleka smijući se pozdraviti Kaia. Tek kada se doga donekle smirila oslobodila joj je put.

Kai je šutke pogledao Barbaru. Srce nije kucalo jače nego inače. Nije bio uzbuđen iako je mislio da bi trebao biti. Tišinu koju je Barbara sobom nosila osjećao je jače i neposrednije nego inače. Njezino je lice bilo preplanulo pa su i crte lica bile određenije nego prije. Pokreti su bili opušteni i laki. Bila je mirna poput dame a ipak djevojčica. Hodali su jedan uz drugoga po snijegu. Kai je petama gazio snijeg.

»Dugo nismo vidjeli snijeg, Barbara - na Sredozemlju cvatu mimoze i narcise.«

Nasmiješila se.

»Ovdje na obroncima cvate šafran, a ukoro će biti i narcisa.«

Našli su se u kružecim šestodjelnim staklenim vratima. Zakratko su stajali jedan pored drugoga kao u staklenom ormaru. Onda se mesing i kristal zavrtio i otpuhao ih u blago topli zrak predvorja koje se nakon snježnog svjetla činilo polutamnim.

»Odabrala sam Vam dobre sobe, Kai. Imate najljepši pogled i najljepše ležaljke.«

»Ali Barbara, krasno je biti okružen takvom pažnjom.«

Dogovorili su sastanak za sat vremena. Kai se brzo presvukao i sišao

dok se Hollstein još praćakao u vodi. Barbara ga je čekala u predvorju odjevena za hodanje po snijegu. Pokraj nje je sjedila Frute koja se nije micala od Barbare. Kai je zastao. Prizor je bio kao sa slike: djevojka uspravna kao vrba, glava nagnuta prema ramenu, kako je bila krhka, uz nju doga načuljenih ušiju.

»Barbara, jedino zbog Vas Frute može biti nevjerna.«

Doga je svjesna krivnje ustala i sumnjičavo pogledala Kaia. Stala je iza Kaia i opominjući lupala repom po Kaievim koljenima. Barbara ju je povukla za ogrlicu i primila njezinu glavu.

»Često sam mislila na to kako ima oči boje izabele. Sigurno je začarana.«

»Ne vjerujem. Previše voli sirovo meso.«

Nasmijala se.

»Lijepo je Kai, što ste došli.«

»I ja se radujem što smo ovdje. Kada je čovjek s Vama život se ne čini tako kompliciranim.«

Razmišljala je i malo se nasmiješila.

»Znači vrlo je kompliciran?«

»Samo ponekad. A i tada ne zadugo. Što smo stariji postaje jednostavniji. Kao kad prerastete staro odijelo. Na kraju izgledate smiješno ako ga shvatite preozbiljno. Ali nećemo pričati o tome; idemo po Hollsteina, pa ćemo šetati po snijegu.«

Krajolik je izgledao poput zaleđene eksplozije u punom sjaju svjetla, bijelo na bijelom, sjaj na svjetlosti. Po njemu su se kretali šareni puloveri, kružili su oko zaleđenih jezerca i skupljali se u grude, šarene poput papiga amazonki. Prolazile su odvažne žene u pripijenim kariranim bričesima. Naočale zlatnih okvira su neobično stajale na preplanulim licima. Kai je tvrdio da nikad nije vidio da ćelave glave mogu tako sjajiti kao ovdje. Svijetle poput zvijezda.

Barbara je pričala o mnogim stvarima. Bila je ljupka, zato je mogla reći što je htjela. Nogama je odgurnula snijeg, uzela ga, stresla ga s gustih grana jele, ozbiljno ga promatrala, pomirisala ga, tvrdila da je nešto našla, bacila ga uvis i potrčala kroz njega dok je padao.

Frute je kao poludjela grizla snijeg i naganjala ga lukava lica i uzaludnim brzim skokovima. Tako je Barbara opet došla na svoje, obje su trčale, lovile se i nabacivale snijegom, brzo, gubeći dah sve dok nisu pale i dok pas nježnim šapama nije uvijek iznova rušio Barbaru kada je htjela ustati.

Ubrzo im se pridružio Hollstein, počeli su se nabacivati snijegom, pas je skakao od jednoga do drugog, Kai je stajao i poticao ih. Nije sudjelovao i nije se mogao riješiti neobičnog, ali ne neugodnog osjećaja. Bila je to više tiha zabrinutost, nešto što ga je odvrćalo a da nije htio.

Navečer su išli na ples. Na moru i u planinama blaga opijenost zraka svečano ugđa pluća, koža izdiše sunce, a sati provedeni između slobodnih jakih linija planina, obzora i daljine daju večernjem druženju takav odraz živahnog i ritmičnog zdravlja da žilama teče i muzicira krv, da misli plešu same od sebe, a tijelom od glave do pete pulzira radost.

Odrazi u čašama, violine, prozori, zavjese iza kojih stoje planine, nebo, noć i beskraj, Barbara i Hollstein nisu propustili niti jedan ples.

Kai je slagao koktel i to prilično dugo. Prije gutljaja bi pomalo ironično namignuo čaši. Kada god bi Barbara plešući prošla kraj njega pogledala bi ga. Svaki bi puta Kai uzvratio pogled flegmatičnom hrabrošću i osjećao se nelagodno, a ipak sretno.

S Barbarom se vratila tišina; pripadale su joj platane ispred kuće, rumena večera u nizini, prospavane noći, šume, zvijezde, rana svjetlost, bistar dan. Ali se vratio i sukob, prepreka i neobjašnjiv stid.

Bilo je kasno. Na Hollsteinu se vidjelo da je bio umoran. Kai im je mahnuo.

»Imali smo naporan dan, Barbara. Naročito Hollstein; neka ide spavati. Vidimo se sutra ujutro, Hollstein!«

Protestirao je, ali je ipak poslušno otišao. Barbara je primila Kaija za ruku.

»Hoćemo li malo izaći? Činim to svaku večer.«

Kai ju je ogrnuo kaputom. Zrak je bio tako hladan da se više nije osjećao, nije puhao vjetar. Frute je šapama tapkala po zaleđenu tlu kao bespomoćno dijete. Barbara je pričala o starom gospodinu von Croyju, o braći Holgersen, o kobili koja je okotila bijelo ždrijebe s trokutastom crnom mrljom na čelu, u Egiptu bi ga možda proglasili svetim, o svojim psima, o parku, o susjedima i prijateljima. To je došlo Kaiu kao dobar topli ljetni dan. Šutio je i ništa drugo nije govorio osim riječi koje su išle uz razgovor.

Vratili su se. Barbara se zaustavila u predvorju.

»Laku noć, Kai.«

»Laku noć, Barbara.«

Njegovo je lice bilo u sjeni. Sinula mu je misao: zar nije već jednom bilo tako? Uzeo je njezinu ruku i lagano ju pogladio.

»Laku noć.«

Pogledala ga je neobičnim bezličnim pogledom tako da za trenutak nije bila više Barbara nego neka druga žena, onda se vratila.

»Laku noć.«

Ponekad je prijepodne ostajao u hotelu. Rekao bi da mora srediti poštu. Tada bi Barbara i Hollstein išli sami na skijanje. Brzo su se priviknuli jedan na drugoga; ta oboje su bili vrlo mladi.

Katkad bi Kai opet osjetio pogled mlade Barbare koji ga je uznemiravao i koji mu je pokazivao da nije računao na to da ona nije samo princip i dijete, nego da je u godinama kada život svaki mjesec napreduje više nego kasnije.

Kada je ostajao sam dani su bili dugi. Legao bi na balkon i suncu prepustio ostatak.

Dolazio je kasno na ručak jer se nadao da će na verandi sresti Barbaru i Hollsteina. Bio je razočaran kada su njihova mjesta bila prazna i morao se zbog toga nasmijati.

Jedan mali stol je bio uvijek rezerviran za njega kao i za ostale goste. Jednom je došao veoma kasno i primijetio da se nešto zbiva. Frute je to prijepodne provela sama vani. Već se sprijateljila s kuhinjom. Kada bi se začuo gong za ručak ona bi na vrijeme stigla pozdraviti Kaia za stolom. Ovaj puta ga nije našla, pa je legla pod stol da ga pričekava.

Jedno američko društvo je ništa ne sluteći krenulo prema stolu kako bi ga zaposjelo. Trebali su napraviti još samo dva koraka do stola, no Frute se podigla; pri sljedećem je koraku stajala, a kada je prva ruka uhvatila rub stolice, tako je jasno podigla gornju usnu da se društvo zaustavilo.

Manager je objasnio da je taj stol rezerviran i da je za njih predviđen drugi stol. Ali sada je iz voditeljice društva provalilo dostojanstvo svih ženskih udruga iz njezine domovine. Zahtijevala je da se pas izbaci. Kada je Kai ušao, prostorija je bila ispunjena bespomoćnošću, zloradošću i jakim glasovima ovog originalnog jezika.

Doga se promijenila, ali je držala mjesto i nije mu izašla u susret. Oslobodila je stolicu tek kada je sjeo za stol. Kai je s pola pogleda promotrio situaciju i ravnodušno sjeo kao da se to njega ne tiče.

Protest se stišao. Društvo je kimajući glavom sjelo za susjedni stol. Voditeljica se tijekom jela brinula za dvije djevojke kao da se nalaze u životnoj opasnosti. Razgovarali su o svakom jelu.

Frute je došla do Kaia i njuškajući se uspravila. Voditeljica društva

je bila vidno uznemirena kako do kraja stvar riješiti. Šaputala je s djevojkama, uzela komad kotleta i čudnovato zvižduka jući ga držala prema dogi. Odlučila je nesmetano se približiti dogi.

Frute se okrenula i usmjerila uši prema naprijed. Onda više nije obraćala pažnju na to, nego je blagim grebanjem podsjetila Kaia da je vrijeme za sendvič. Voditeljica je povukla komad kotleta, a slatkastim je glasom hvalila dobro odgojenu životinju. Kai je čekao druge napade.

Barbara i Hollstein nisu bili na ručku. Ponijeli su pečeno meso, voće, toast, maslac i ostavili poruku Kaiu da dođe do njih. Već je vidio prizor: Sjedili su negdje na snijegu, a svijet je bio njihov.

»Što da radimo, Frute?« Lutao je. »Nećeš vjerovati, Frute, ali već nekoliko dana mislim da sam ostario. Uvijek smo stari ako jednostavnost smatramo teškom, jer je to tako jednostavno. Vidiš, Hollstein zna što je ispravno i on to čini. A ja prvo sagradim zapreke, pa se čudim što put nije slobodan. Možeš li zamisliti da je ovaj muškarac koji stoji pokraj tebe osvojio Agnes Guermantes frivolnim blefom i da ju je gotovo mjesec dana zavaravao da on nije dovoljno dobar za nju? A sada stoji bespomoćno pokraj tebe i ne zna što da radi. Čudno je to sa ženama koje si poznavao kao dijete i gledao kako odrastaju; teško se možeš postaviti prema njima. Uopće je teško započeti neki novi odnos s ljudima koje dugo poznaješ.«

Američko je društvo krenulo i prijateljski se smješkalalo. To je još više oneraspoložilo Kaia. Ostao je cijeli dan u sobi sve dok nije došla Barbara po njega.

Navečer je Frute doživjela drugu pustolovinu. Kai je do kasna čitao i zaboravio zaključati sobu. Frute je iskoristila priliku otvoriti vrata i izvoditi nestašluke po hodniku. Jedan tihi povik je trgnuo Kaia kojim je, vidjevši da psa nema, jurao na hodnik.

Ugledao je gospodina u pidžami koji je stajao pred poluotvorenim vratima i nije ih se usudio zatvoriti jer je tik pred njim stajala doga. Kai ju je pozvao i pidžama je tako brzo nestala da se Kai nije uspio ispričati zbog doge. Odlučio je to učiniti sljedeće jutro i upamtio broj sobe.

Kada je pitao portira tko tamo stanuje rekao mu je ime jedne gospođe iz Pennsylvanije i time ga oslobodio isprike.

Barbara je htjela provesti zadnji dan u jednoj kolibi. Frute je ostala u hotelu i po noći su krenuli sa svjetiljkama. Snijeg je bio blijed i siv poput utopljenika, a krugovi svjetiljki bili su mali i izgledali beskrajno napušteno zbog bešćutnosti snijega.

Nakon dva sata je svjetlost obavila planinske vrhove. Neki su postali

jasniji, a neki su bili pokriveni maglom. Onda su opet postali tamniji, a zrak se raščistio. I rumenilo je prekrilo vrhove, spuštalo se niz obronke, magla je svjetlucala kao sedef, posvuda su izbijale iskre, zlatni zavijeni vrhovi, svjetlost je srušila utvrde, sunce je izlazilo nad planinom.

Nije više bilo hladno. Barbara je skinula kapu. Hollstein je otkopčao jaknu. Kai je predložio da se prime posla. Jakne i veste su stavili u naprtnjače, zasukali rukave, a Barbara se u tankoj bijeloj bluzi uputila poput dječaka prema maloj, smeđoj kolibi koja se izgubljeno šćućurila na obronku.

Sprijeda kuhinja sa štednjakom i drva za potpalu. Na jednoj je gredi visio listić s upozorenjima. Iza kuhinje je bila spavaća soba. Na južnoj strani kuće se nalazila klupa. Pregledali su teren i skupili drva da napune zalihe; to je bio zakon kolibe. Onda je svatko legao na sunce kamo je htio.

Poslijepodne se Barbara bavila posudama i loncima. Intenzivan miris kave je uznemirio Hollsteina.

»Civilizacija ima svoje draži«, priznao je tako zbunjeno da je Kai dobio napad smijeha i otišao u kuhinju. Kasnije su listali knjigu kolibe, a Hollstein je na usnoj harmonici odsvirao sjajan koncert.

Večer je Kaia učinila melankoličnim. Promatrao je kako vojska sjenki opkoljava svjetlo koje je bježalo i već se činilo izgubljenim sve dok nije jednim skokom sa krova kolibe odlebdjelo u zrak.

Dotakla ga je tišina, osjećao se usamljeno, a kada je iz kolibe začuo kako Barbara i Hollstein razgovaraju, osjećaj je prerastao u samoću.

Pogledao je sumnjičavo svojem životu u oči i nije mu se činilo dostatnim žeti, a ne posijati. Seljak koji obrađuje polje bio je iskreniji i zbiljskiji, možda čak hrabriji. Dobro je obavljati dnevni posao i time se zadovoljiti. Jer to je bila laž; drugo je bilo isto dostatno kao i ovo; nije se moglo naprijed na obje strane. Kai je štapom kidao kore snijega koje su se kotrljale niz obronak.

Zamišljeno je promatrao kotrljajuće snježne grude i zašao na područje simbolike s poredbama koje su njegovo stanje učinile neukusnim. Nije se mogao nazrijeti kraj; jer takve su usporedbe poput krunice gdje jedno zrno povlači za sobom drugo.

Začuo je Barbarin poziv i vratio se u kolibu. U kuhinji je visila petrolejka sa grede, a u štednjaku je gorio žar. Barbara je zasukanih rukava pripremala večeru u čađavim loncima i tavama. Hollstein ju je ometao savjetima.

Unatoč tome je nastalo jelo.

Za noć su se opskrbili svim dekama, vestama i jaknama. Prvo je zaspao Hollstein. Još se koji put u sobi začuo Barbarin glas, a onda se i njezino disanje smirilo.

Kai je dugo bio budan. Puno je razmišljao. Jedino što je, oko ponoći, jasno mogao zaključiti bilo je da osjeća glad. Izvadio je kolače iz naprtnjače i konačno zaspao.

Jutro je bilo svježije i sjajno. Naganjali su se po snijegu i smijali. Dok su se spuštali na skijama, dizali su oblake snijega savijajući se u zavojima.

Još ih je dijelilo nekoliko sati do odlaska. Hollstein je krenuo osloboditi Frute iz hotelskog zatvora. Još jedanput je Kai ostao nasamo s Barbarom. Sjedili su jedan nasuprot drugoga i čekali. Kai je opet osjetio pogled na sebi za koji nije mogao naći odgovor. Iznenada mu se činilo besmisleno da Barbara gaji osjećaje za njega. Rastanak je sve umanjio i nije više mogao shvatiti.

Kai je znao da se vara, ali nije imao hrabrosti da to prizna.

»*Tužan sam*«, mislio je iznenađeno.

Hollstein je stigao s Frute. Pojavila se brza, očajna želja, ali Hollstein im se već pridružio.

»*Sada je gotovo*«, mislio je Kai.

Rastali su se pred ulazom.

»Vidite Barbara, Frute je žalosna što mora ići.«

»Da, Kai.«

Vozilo je krenulo.

»Do viđenja, Barbara.«

Onda je došla sljedeća krivina i nastala je praznina.

XII

Maud Philby je imala vitka bedra poput Diane, niti centimetar predebela, koja su činila da lebdi, bježi, što bi pjesnike s ukusom trebalo nadahnuti više od kvintala duše da pišu himne. Iznad koljena je bilo malo uleknuće koje joj je omogućavalo da u najopasnijem položaju za ženu, odostraga, bez cipela, nogama u pijesku, zadrži gracilnost i gipkost.

Kai je bio posljednji koji to ne bi priznao; znao je da to može malo žena i da šarm nekog tijela ne leži samo u nožnim člancima nego i u

obliku koljena.

Maud Philby je odjevena u kupaći kostim od plave svile balansirala s Frute po kamenju. Iza nje su se ljuljali veliki, crveni i plavi suncobrani iznad okruglih stolova. Između kabina čučio je buffet raširenih nogu s brojnim otvorenim bocama i salatama. Apolonski učitelji plivanja, okruženi Amerikankama, ravnodušno i učtivo su obavljali svoje obaveze: pocrniti od sunca, biti snažan, dobro građen i šarmantan. Svaki su se sat preoblačili i neprestano su nosili druge trikoe. Samo su nerado ulazili u vodu. To se od njih rijetko i zahtijevalo.

Kai je ležao na kamenitu puteljku koji se pružao u vodu i žmirkajući promatrao Kreola koji je ronio poput amfibije. Malo dalje su se nalazile splavi pričvršćene kokosovim hasurama; bile su ispunjene vikom koju može proizvesti samo anglosaksonski jezik.

Scena pri gađanju golubova bila je za Maud Philby neugodna. Odmah je znala o čemu se radi i odmah je primijetila da ju je Kai doveo namjerno. To iznenađenje je u potpunosti poremetilo njezine planove. Što je tjednima gradila, uništeno je u jednom trenutku. Bez obzira na to poznavao Kai Lilian Dunquerke od prije ili su oboje započeli jednu smjelu i dražesnu igru tek sada, to je bio jedan od rijetkih slučajeva kada su presudne samo činjenice.

Maud Philby nije ni izdaleka bila povrijeđena. No morala je nevoljko priznati da je njezina umjerena naklonost prema Kaiu uzmaknula pred snažnom mješavinom bijesa, čuđenja i nečeg trećeg koje se još nije usudila prepoznati. Kai se oslobodio, još gore, nehotice se oslobodio, a to je značilo da se s njim nalazi još na početku. Situacija između Kaia i Lilian Dunquerke joj je imponirala; shvatila je da je bila hrabra u svojoj bezbrižnosti; da su obje strane bile manje vješte, situacija bi završila mučno. Upravo je takvo hrabro postupanje s jednakovrijednim partnerom izazivalo Maud Philby. Smatrala je gorim biti nezainteresiranom. Njezin hladan način razmišljanja je nestao; osjetila se pogodnom, a Kai nije mogao povući bolji šahovski potez da ju pridobije od nepokazivanja interesa.

Maud Philby je sjela na kamenje uz Kaia.

»Jučer je voda bila tako bistra da sam plivajući mogla vidjeti svoju sjenu na dnu. Dok sam plivala prema obali klizila je nekoliko metara duboko izobličena ispred mene. Izgledalo je kao da zrakoplov leti iznad oblaka, a njegova sjena ispod povlači nešto brzo i zagonetno.«

»Sjene su neobične«, rekao je Kai. »Možeš se na njih spotaknuti.

Najneobuzdanije su noću ispred farova. Leže ravno na tlu, a onda skoče iznenada kao životinje, narastu, pobjegnu i preplaše nekoga. Postoji jedna priča; jednom je netko na seoskoj cesti morao zamijeniti žaruljicu na faru. Kada je nastavio voziti, pred vozilom je plesala neka sablast - jednom poput čovjeka ispruženih ruku, jednom poput duha. Nije znao što je to, tek je kasnije primijetio da je pri zamjeni sijalica u far dospjela muha, te da je neobično povećana odrazima paraboličnih zrcala dospjela na svjetlosni put. «

Maud Philby je spojila noge i rukama obujmila zglobove.

»Pa to je uzbudljivo! Mislim da ste romantičar.«

»I ja to ponekad mislim.«

»Nije li naporno?«

Položila je bradu na koljena. Ispod kupaćeg kostima je iskočio lijepo raščlanjen luk kralježnice, kao da će sad odapeti, bilo kuda, kada ga puste ruke.

»Ako si spretan, ne toliko«, rekao je Kai kojega je razgovor počeo zabavljati.

»A ako si nespretni?«

»Onda završiš kao ribar koji je pao u vodu i utopio se u vlastitoj mreži.«

»Mora da je to neugodan kraj.«

»Najneugodniji, zadnje minute su veoma mučne, tako u vlastitoj mreži.«

»Romantika je dakle opasna?«

»Veoma.«

»Trebaš biti u tome vješt?«

»Trebao bi«, razmišljao je Kai. »Zbog tradicije se trebamo barem malo držati romantike. Što bi inače bilo od ljubavi?«

Leđa od plave svile su se uspravila.

»Hoćemo li plivati?«

Krenuli su prema vodi. Maud Philby je skinula cipele. Šljunak je škripao pod njezinim nogama. Čvrsto su zgrabili konope koji su vodili do mora i pomoću njih se kretali prema naprijed.

Stigao je mliječnoplavi val, razbio se o njihova leđa u pjenu i htio ih povući natrag; sljedeći se val razbio iznad njihovih glava. Zaplivali su. Frute ih je, praćakajući se, slijedila.

Zaobišli su prvu splav. Slijedeća je splav bila prazna. Popeli su se na nju. Frute je prišla držeći glavu iznad vode, pomogli su joj da se popne i

otresla je krzno tako da su vodene kapljice zaplesale. Splav se njihala na valovima. Stajali su na njoj.

»Jeste li se prijavili za nagradu Europe?«

Splav se zaljuljala, Maud Philby se čvrsto uhvatila za Kaiovu ruku i pogledala ga.

»Još nije zadnji rok prijave«, rekao je, iznenada ju primio i bacio u vodu, a za njom i Frute.

Odmah su izronili; Kai se ispružio na strunjači licem uz njezinu glavu.

»Hoćete li sa mnom ručati?«

Bacila mu je vodu u oči, kimnula i pobjegla.

Jeli su na maloj terasi na prvom katu hotela.

Terasa je bila napola prekrivena tendom kako bi stol zaklonila od prejaka svjetla. Rub sjene se jasno kretao po podu i stvarao dvostruki ugođaj: vani jako, bijelo sunce, a pod rastegnutim platnom nježnija, mekša svjetlost.

Maud Philby je stajala na rubu balkona sjajne kose i zatiljka, obasjana svjetlom, neosvojiva, blistava Amazonkam prešla je liniju sjene i zagasita boja kože, smješak i tajanstvene oči su ju opet učinile ženom.

Kupanje im je podarilo lagan umor što je najbolji razlog za čavrljanje i koketiranje. Među njima je lebdjela dražesna erotika estetike, radost gledanja u oči, gotovo beznagonski pristanak.

Kai je osjećao tišinu kao da se prostire i da sadrži istovremeno i međusobno isprepletene mnoge stvari koje nije mogao točno shvatiti: je li se ovo raspoloženje pojavilo kao sjećanje na dane s Barbarom, je li bilo slutnja vremena provedenog s Lilian Dunquerke, ili posljedica žive prisutnosti Maud Philby? Jedno je prelazilo u drugo, vrijeme je prolazilo i gotovo naraslo do dišućeg drhtećeg: Već? , koje je težilo do Maud Philby, jer ona je bila tu i stoga jača od drugih, u njoj se nerazjašnjivost ujedinila u jednu cjelinu koja je bila privremena, ali unatoč tome su Barbara i Lilian Dunquerke potpomogle ovaj poseban trenutak, privremeno su tvorile falangu heterogenosti, nježnu varijantu neprestane, tajnovite falange cijelog ženskog roda, čak i međusobno neprijateljsku protiv muškarca.

Maud Philby je uronila vrhove prstiju u posudicu s vodom i stavila ubrus na stol.

» Dajte mi cigaretu.«

Ustala je, ali je oklijevala izaći iz sjene na sunce.

Kai je pružio šibicu, malo je nagnula glavu prema naprijed, podigao je ruku s upaljenom šibicom u visinu njezinih ustiju, vidjela je izbliza i jasno kao nikad prije njegovu potamnijelu kožu, ispupčene i uglate nokte, izbliza je sjalo i njegovo lice i tada u treptavu sjaju upaljene šibice što ruku i lice čini na danjem svjetlu tamnijima i bezbojnijima, u tom običnom pokretu, uvlačeći prvi dim, pogledavši ga na trenutak odsutno, odjednom je shvatila da voli Kaia. Bila je toliko iznenađena da je postala bespomoćnom. Ta ju je neočekivanost toliko srušila da se morala nasloniti.

Stavila je ruku na Kaiove prste kao da želi bolje usmjeriti upaljenu šibicu i držala se kao za slamku, osjećala se kao bez oslonca. Bio je dovoljan jedan pokret da sve pretvori u predanost.

Kai sigurno ne bi imao ništa protiv da njegov odnos prema njoj postane obojeniji i osobniji. Često se igrao tom mišlju i sada ovako raspoložen osobito je bio obuzet njome. Ipak to nije učinio, iako je općenito imao siguran instinkt koji ga je u važnim trenucima rijetko ostavljao na cjedilu, kolebao se kod ovog tipa koji je predstavljala Maud Philby ako ga je duže poznavao.

Pripadala je iritirajućem međurazredu u kojemu je jedino blef bio istinit. Blef u toliko golemoj mjeri ipak zahtijeva osnovu sveukupnog čovječanstva i duševne distance ako blef treba donijeti korist i ne smije se spustiti na razinu jednostavne prijekare.

Maud Philby je imala dovoljno toga u sebi da pokvari ukus; a premalo da sa sigurnošću prekrije vlastit osjećaj. Budući se to dogodilo prvi puta u njezinu životu, zbila se tragikomedija, da je ona koja je uvijek bila sigurna, donijela pogrešnu odluku i da je svo rafinirano oružje koje je mnogo puta iskušala sada kada je bilo stvarno važno ne samo zakazalo nego ju i sprečavalo.

Proturječje je dalo njezinoj bespomoćnosti karakter namjere, a Kai je naslućivao varku tamo gdje je nije bilo.

On se suzdržao i trenutak je prošao.

Maud Philby je mislila da je odbijena ne primijetivši da ju Kai uopće nije razumio. Sada je jedino mjerilo bio stupanj njezina osjećanja i budući da ju je gotovo svladao, osjećala se postuđenom, povrijeđenom, i trudila se što brže opet korektno namjestiti. Da bi se izvukla pokušala je cijelu stvar preokrenuti i naklonost prema Kaiu prekriti interesom za nekoga drugog. Murphy je bio najbolji izgovor. Da bi sve to brzo izbrisala nastupala je bez diplomacije.

»Promijenili ste nešto u konstrukciji auta?«, pitala je kao usput i opet sjela.

Kai je bio iznenađen promjenom razgovora koju nije razumio. Kimnuo je potvrdno.

»Poboljšat ćete nešto?«

Usredotočio se i slijedio trag na koji će biti namamljen. Počeo je tragati:

»Čuli ste...«, i pustio da riječ visi u zraku.

»Da, od Murphyja.« odmah je odala Philby kako ne bi odala sebe.

»Tako, od Murphyja.«

»Da, govorio je o tome. Smatrao je da je važno popraviti.«

»Nije to toliko važno.«

Maud Philby se smirila jer je vidjela da ju Kai prati; ali uloga ju je prisiljavala da ide dalje no što je htjela; kako joj se to činilo manjim zlom, prihvatila je to i započela prijateljskim tonom:

»Neće li trka tako izgubiti na draži?«

»Za Murphyja sigurno.«

»Mislim i za Vas. Upravo za Vas. Vi ne vozite da biste pod svaku cijenu pobijedili, već zbog napetosti.« Usudila se opet napasti: »Vi volite neizvjesne situacije.«

Kai je postao tako radoznao da je otprilike pogodio istinu. Tko tako odriješito zadirkuje ugrožen je na nekom drugom mjestu. Čvrsto je odlučio nešto poduzeti.

»Mislite da bi bilo zanimljivije kada bi bile jednake šanse?«

»Da.« Odahnula je. Činilo se da je opasnost prošla.

»Bi li to Vama bilo važno?« Kai ju pritom nije pogledao.

Šutjela je pomalo uplašeno.

Ustao je i nakon nekog vremena se vratio s papirima i pružio ih.

»Ovdje su dva crteža konstrukcije o kojoj govorite.«

Zatečeno je gledala u papire, zbunjena smjerom kojim se to sve kretalo, i pogođena većim stidom nego prije. Osjećaj koji je htjela izbjeći vratio se pojačan i učinio ju još bespomoćnijom. Jedva je izustila:

»Dajete mi.«

»To su duplikati koje više ne trebam.«

»A čemu?«

»Da bi«, Kai se brzo nasmijao, »trka dobila više na draži.«

Maud Philby je bila prepomućena da bi razmišljala. Jedino je bila obuzeta tupom željom da sve popravi i objasni. Bilo joj je svejedno što će

se dogoditi. Uzela je papire i razderala ih.

»Ne, nije točno, ne želim to.«

Kai je pronašao povezanost. Što je nedostajalo u njegovoj kombinaciji odavalo je njezino držanje. Sada se uplašio onoga što je želio još prije nekoliko minuta. Osnova se previše promijenila, bila je preuskomešana, a početak bi imao previše veze sa zabunama, objašnjenjima, pomirenjem i drugim tragičnim komforom; upravo mu to nije bilo važno kod Philby. Nije želio da ga ona jednostavno voli; to bi postalo preprimitivno i dosadno; jer za to je bila preiskusna iskušeniica.

Tako je odgodio ubiranje plodova koji su danas sazrijeli i uz to je još nešto učinio. Zgužvao je rastrgane papire, bacio ih nemarno na pod i rekao:

»Šteta ideje, ali ona se ne može realizirati u praksi.«

»Pokušavali smo, ali je nemoguće. Crteži su zanimljivi, ali u praksi potpuno, bezvrijedni.«

Maud Philby je zurila u njega.

»Uopće ih niste realizirali?«

»Pokušali smo. Konstrukcija na žalost nije uspjela.«

»A planovi su...«

»Beznačajni.«

Kai se od srca nasmijao, kao da mu je uspjela teška šala koju nitko od njih dvoje nije ozbiljno shvatio. Sumnjičavo ga je pogledala i čuvala se ispada. Bio je to crn dan za njezine planove. Brzo je prešao preko njezine nesigurnosti kako bi ju uvjerio da je nešto previdio. Počeli su idilično čavrljati i Maud Philby se opet ohrabrila.

Nakon nekoliko minuta je predložio da popiju kavu prije no što odu u kasino. Znao je da će tamo sresti Lievena.

Išli su, Maud Philby još plaha, ali sabranija, razmišljajući, da bi razjasnila stvari. Nije više imala vremena za to, jer je Lieven znao mnogo zabavnih tračeva, živo je pričao priču o sumnjivoj grofici C., kojoj je muž dovodio ljubavnike u kuću sve dok jednog nije bilo toliko stid što je drsko iznevjerio tobožnje prijateljstvo s grofom da mu je sve priznao. Iako je grof upotrijebio sva sredstva gotovo tagorske svjetske dobrote, drugi nije odustajao sve dok se nije mogao izbjeći dvoboj. To je bio najsmiješnji duel koji se mogao doživjeti jer je pokajnički Don Juan u uzbuđenju zaboravio promašiti grofa i pogodio ga u bedro. Nastala je zbrka, jer smo tada morali povjerovati da je sve bilo ozbiljno, tako ozbiljno da se branitelj morao braniti. Bili smo iznenađeni inicijativom grofovom i

mislili da se promijenio, a drugi Don Juani su ga oprezno izbjegavali sve dok se cijela priča nije stišala.

Maud Philby se oporavila. Kai je krenuo nakon pola sata i prepustio polje Lievenu koji nije ni slutio da će žeti ono što nikad nije posijao.

XIII

Kai se još kratko dogovarao s Hollsteinom. Raspravili su metode treninga i dogovarali susret na Siciliji.

»Pripazite na kočnice, Hollstein; ovu ćemo brdsku trku morati dobiti kočnicama.«

Vratio se u hotel spakirati stvari. Pred kasinom je čekalo mnogo vozila s kovčezima. Hotelski je bus bio natrpan prtljagom. Bližio se kraj sezone.

Kai je poslao jedan kovčeg na jahtu Lilian Dunquerke. Preostalu bi prtljagu trebao Hollstein odnijeti u Ženevu i tamo pohraniti.

Došlo je vrijeme da se oprosti od svog prozora, od svog balkona i od pogleda na obalu. Zavolio ih je, jer su mu postali bliski. More i zrak bili su blagi i tihi poput akorda prije no što zazvuče, poput akorda pupoljaka koji tek što ne procvjetaju do uha i do tuđine.

Možda će odmah zazvoniti zvona, mogla bi se dići oluja koja uskomešano pred sobom goni šarene ptice sa obale iza obzorja.

Besciljni sati prije ispunjenja, bez čekanja i htijenja, čudan trenutak, u kojemu vjetar može postati sudbina, a oblak udes.

Gdje je srce magnet koji je nakratko ostao bez snage, prepušten djelovanju pola koji upravo prolazi.

Zlatan sat nezaštićenosti, povratka kući i predanosti. Učini što ti se sviđa, majko zemljo, prvi vjetar koji naiđe neka napuni jedra. Nemir je šutio. Jedra su se tiho vijala prema jugu. Prošlost je blijedjela. Život se primicao podnevu, i nije se više mislilo na sutra ili jučer. Bila je to ujednačenost koja je bila jednako udaljena i od oluje i od tišine.

Poslijepodne je postalo šarenije. Litice istočne uvale bile su jasnije. Sunce je rastvaralo obronak u plohe i kocke. Crvenkasta magla na zapadu, ispred crne palme. Svjetlo nije više sjalo, počelo je teći, kroz ulice, preko mora.

Željeznica je fućkala, a iz kamenja je isplazio vlak, klizeća ogrlica od gagata na rubu uvale. Nestao je, a za sobom je ostavio prugu od oblaka,

plavkasta sjaja, sedefastih rubova. Automobili su nečujno jurili prema kupalištu. Veliki autobusi su skretali korpulentno i brzo poput užurbanih kukaca. Iz kavane de Pariš je dopirala glazba.

Kai se spustio i dogovario s portirom. Crncu pred glavnim ulazom je poklonio novac.

Na trgu su kružili automobili bez prestanka. Bijelo odjeveni teklići iz kavane vozili su se na podnožicama vozila i pratili ih do stanice. Nekoliko Roadstera se parkiralo uz stolove kako bi nakratko pozdravili poznanike. Policajci slobodne države odjeveni u bijelo sa zlatnim vrpčama i tropskim šljemom bili su ukras poput careva. Preplavila ih je karavana Cooka. Nad strmom ulicom prema Mirjibeau urezala se u gorje uska traka Cornicha.

Kai se vratio i silazio stepenicama bulevara Monte Carla. Pustio je da minute prolaze, harmonija dolazećeg je tako smireno prožimala njegovu dušu, htio je tako ostati - u tom blagom miru koji je bio san, sreća i znanje. Sreća je uvijek dolazila unaprijed; i htio ju je razvući i zadržati koliko dugo je mogao.

Stajao je na širokoj promenadi u luci. Monaco se uzdizao prema stijenama, nemirno mjesto koje je obraslo planinu poput puzavca. Akvadukt Tir aux pigeonsa s mnogobrojnim lukovima koji izranjaju iz vode nalikovao je rimskom vodovodu. U draguljarnicama na bulevaru čfi la Condamine su već tinjala svjetla. Stiglo je doba između dana i sumraka koje još pripada svjetlu, ali već načeto mistikom večeri, tako da Talijanke iz lombardijske nizine već u ovo vrijeme govore »Felicissima notte«.

Vrijeme je krenuti. Jahta je čekala. Voda je prozirno talasala oko njenog pramca. Tiho je drhtala i zujala; bila je spremna za vožnju. Frute se jednim skokom našla na palubi. Kai ju je slijedio. Nekoliko minuta kasnije jahta je plovila smjerom prema otvorenu moru. Kai je bio sam na palubi. Nitko ga nije smetao. Sjedio je promatrajući uz obrovnicu i pogledima slijedio uzburkanu brazdu na moru. Voda je bila obasjana rumenilom večernjeg sunca.

Kobaltno modri i zeleni odrazi proletjeli su vodom poput svijetlih zidova, da bi se zatim razbili u uzburkanom moru. Vjetar je zapuhao.

Frute je podignula glavu. Došla je Lilian Dunquerke. Kai joj je išao u susret. Dugo su stajali jedan uz drugoga i gledali prema obali koju su napuštali. Znali su da su zajedno s obalom ostavili svijet i uzročnost. Toliko su prezirali uobičajenost da su se njome služili; to je bilo dobro za

obranu i odstojanje od drugorazrednih stvari. To bi odbacili kada bi naišli na sličnog partnera.

Bili su dovoljno jaki da podnesu doživljaj koji preskače mnoge postaje, koji dolazi i odlazi poput poklona, ne dozivajući ga i ne zadržavajući ga. Zato nisu trošili vrijeme na to da ga namjeste i učvrste, nego su mu se predavali, znali su da je kratka daha, bio je to pozdrav, držanje za ruku.

Bili su previše slični da bi ostali dugo zajedno.

Morali su odbiti zavodljivost nekih osrednjih prilika kako bi iskoristili bolje. Skepsa kojom su odbili loše osjećaje pomogla im je sada u neobičnoj situaciji koja naivnom oku izgleda kao romantičan ideal.

Bili su prvi ljudi. Plivali su u arci na vodi nad potopljenom zemljom; stiglo je jutro, podne, večer, noć, ali vrijeme je stalo, lađa je bila začarana, a sati su tekli zlatni i ispunjeni. Nisu pretjerivali. Poznavali su sreću umjerenosti, nisu držali mnogo do težine, nego do reda. Stvari su bile ili velike ili male, već prema tome kako ih učinimo, i iskazivali su prema njima smireno, ali ne mistično poštovanje i nisu time eksperimentirali, zahvaljujući tome stvari su u njima živjele.

Niti je bilo patetike niti velikih riječi. Oni bi samo sve zaprljali. Svakodnevnje stvari trebalo obavljati neopterećeno i valjano. Čar svijeta sastoji se u tome da sve klizi, da to znamo i da radosno spoznamo da tome pripadamo.

Iz toga je cvalo oduševljenje u svakom trenutku. Nije bilo plitkih mjesta jer su uvijek ostajali na površini. Nije li ona bila raznolikija od ostalog?

Lilian Dunquerke i Kai bili su u svojoj smirenoj vedrini svjesni nesavršenosti ljubavi; nisu pokušavali postati jedno, nego su se trudili ostati uvijek dvoje.

Ležali su na ležaljka uz obrovnicu i gledali kako plivaju jata ribe tamnih leđa. Pecali su kada je jahta bila nepomično usidrena i mislili da vide kornjače i hobotnice kako mlataraju amo-tamo u bistroj vodi. Mali valovi su zapljuskivali bokove čamca. Sjedili su pod jedrenim platnom koje ih je štitilo od sunca, odjeveni u svijetle košulje i široke hlače i meke šešire i kladili se tko će prvi nešto uloviti. Ponekad bi jato riba brzo okrznulo pluta koja su virila iz vode, ili bi se trznuo konop udice.

Bilo je lijepo vidjeti ovalne oblike sunčanih odraza kako se ljuljaju na valovima. Tko se nagne preko ograde može vidjeti dubinu koja se nijemo otvarala.

Onda su se zasitili stvari iza kojih su sumnjivo vrebali filozofija i simboli, pa su legli na leđa. Jedino se vidjelo plavetnilo u kojemu su se izgubili.

To je ostavilo silan dojam na njih. Znali su da uz njih leži dišuće čudo zvano tijelo. Nisu ga zamijetili niti jednim osjetilom i osjećali su se stoga potpunijima, pri pogledu u nebo bi se stopili s njim, a da se ne izbrišu konture, nisu se pomicali, njima je protjecala struja koja je bila sveprisutna, ali koja se može osjetiti samo kada se lagano izgubimo u njoj i isključimo kao jedinka, kada se usporedno okrećemo Općem, kada preskoči snaga zajedničkog i otvore se granice ka osobitom i intenzivnom osjećaju u kojemu se čini da se duša u potpunosti širi u koži koja je divan instrument najsuptilnijih osjeta.

Sve je to nestalo kao dim pred paštetom od račića koju je kuhar znao doista dosjetljivo pripremiti.

Na brodu su bili radio aparati i ponekad bi ulovili koncert iz Londona ili Pariza. Često su se uplitali nerazumljivi znakovi brodskih telegrafa; jer ništa nije brbljivije od broda na putu; svakom moraju reći da žele u Pernambuco ili Colombo.

Tako su prolazili dani bez muke. Nikad nisu govorili o prošlosti. Stavili su to na stranu, a da o tome zapravo nisu nikad dobro razmislili. Znali su biti sami za sebe. Kai je jedno prijepodne sjedio u malom pomoćnom čamcu i čitao. Ako je htio, sjedio je u njemu i poslijepodne. Nešto dječje je zračilo iz njih što nije bilo usiljeno. Raslo je iz prirodnosti kojom su živjeli.

O osjećajima nisu razgovarali. Zato nisu postajali umorni jedan od drugoga.

Ispred razapeta jedra su mačevali tankim, savitljivim oštricama, a večernje svjetlo bojilo je njihova ramena i lica u broncu.

Tijela su klizila jedan prema drugome poput mačaka, kratkih ispruženih pokreta, da bi zatim naglo odskočila i bacala munje iz ruku. Oružje je udaralo o oružje, napeto i bliješće, mogli su tako biti s floretom u ruci u afričkom bušu gdje leopardi jednim skokom prolete zrakom i zapnu za oštricu duguljastog metala.

Kai je bacio oružje.

»Vrijeme je da prekinemo, inače ćemo mačevati za ozbiljno, čudno kako te floreti mogu zavesti da ih uroniš u nešto dišuće, to bi bilo lako, kao da klize u vodu.«

U noći su zapuhali južni vjetrovi. Gotovo tropski je stajao velik

mjesec na nebu. Paluba je bila osvijetljena nestvarnim svjetlosnim titrajima. Nisu mogli spavati.

Hodali su okolo naokolo. Još su ležali floreti na palubi. Kai ih je dignuo i savio.

»Mjesec ih kvari«, bacio ih je visoko kroz zrak u more; gotovo da su zapištali kad su nestali u moru. »Za vrijeme takvog mjeseca ne smije se imati oružje.«

Čučali su na prednjem dijelu broda jedan ispred drugog privučeni koljena. Lice Lilian Dunquerke je bilo blijedo. More je bilo poput olova, od kojeg je jahta orala srebro. Srebro je fosforiralo i bilo varka. Tiho je došao vjetar i pjevao među šipkama. Mjesec je bio smrtonosan i nije bilo dobro izlagati mu se bez zaštite. Kao što se zna, njegova tekućina ubija život. Ako polegnete mlade životinje u nj one se promijene u noćne sjenke zelenih očiju. Ako jedete kokošje meso pri punom mjesecu u crnačkom kralu, onda dobijete moć gledati iz želuca u daljinu. Čudno je i Walalla drvo koje se rasprsnulo.

Kai je pričao sage urođenika. Postojale su čarolije koje ubijaju i amajlije koje su čuvale od toga. Jednom su na njega bačene čini putem mjesečeva kamenja i vatrenih opala, ali mu je jedna mlada Javanka donijela ametist koji ga je spasio; bilo je to u jednom selu, u kojemu više nije imao kinina. Ona je tada otišla. Lilian Dunquerke je shvatila ne pitavši: vjerojatno je sada mrtva. Onda je Kai žustro rekao:

»Deprimirajuće je živjeti dan za danom.«

»Samo sada?«

»Muči me da ne možemo iskočiti kao sa broda na obalu da napravimo stanku. To je vožnja bez prekida.«

»Čini se samo tako.«

»Živimo i živimo, to je zastrašujuće. Zašto ne možemo prestati, nakratko nestati i opet se vratiti?«

»Zar opet ne dolazimo?«

»To ne vodi nikamo«, rekao je Kai i nasmijao se.

»Mjesec uznemiruje. Kad bismo mogli zavrtjeti posudu s godinama i mjesecima, izvući danas ovo, sutra ono, jednom jedan dan iz četrdesetpete godine života, a jednom iz osamnaeste godine života, sve ispremetano, kako hoćemo. Sad smo stalno jednaki i nešto nam nedostaje.«

Lilian Dunquerke je šutjela. Kai je nastavio:

»Kako ste lijepi na ovoj svjetlosnoj varci, svjetlosnoj dekadenciji koja

je tako slaba. Vidim vaše oči i vaša usta, vidim vaša ramena, zajedno smo mačevali, još osjećam vaše pokrete. Možete li shvatiti da je to premalo i da uz to želim imati Jučer i Sutra kada se prenem u polusnu zbog jedne snažne misli koja mi kaže da nikad neću moći posjedovati nekog čovjeka kao što to maglovito slutim?

Nečega imamo previše, naš razum ili našu krv.

Bilo bi jednostavnije kad bismo imali samo jedno.

Vidim u vašim očima da su vaše misli sada uz mene. Znam da je to samo sada tako, a poslije više ne. Ali želim to misliti bez fraza i bez spretnosti, jer ova mjesečina preobražava.

Osjećam u ovom trenutku da je sreća tako sjediti i znati vaše misli; kada bi se poznavala formula, netko bi mogao okameniti dah vremena i postići vječnost.

Ipak: vi ste mi potpuno naklonjeni, ali ste istovremeno poput kružnog luka koji dolazi iz magle, postaje jasniji, kad se približi poprima oblik, a zatim se opet raspline u magleni обруč. Ali ta dva kraja želim savinuti, držati ih rukama poput luka, napeti ih, staviti strijelu i odapeti u Unatrag. Da bar jednom ispunim ovaj krug cijelim sobom, osjetiti tisuću lica, ići drugim prostorom!, mrzim uzastopnost, da bar postoji istovremenost!

Ovo je veoma čudnovat čas. Ništa nije tu osim nas. Sve moje misli utječu u vas, sve vaše misli utječu u mene, to je najpovoljniji odnos za sreću koji postoji, unatoč tome nije bez želja.

Zar vas ovaj trenutak najsavršenije sreće, najrazboritijih ruku, najmudrijeg srca, sabrane duše poput umjetničkog djela destiliranog kao najčišći proizvod postojanja, da bismo je osjetili u svojoj čistoći potrebno je raditi na tome cijeli život, ne čini tužnom?»

Lilian Dunquerke je podigla ruke i prekrižila prste poput rešetke kako bi mogla kroz njih viriti. Onda je rekla:

»Ako želimo, vrijeme je mrtvo.«

»Može se i tako reći. A kada zasja mjesec, osjećaji nabujaju. Uvjeren sam da sam maloprije bio glup.«

»Naprotiv, bili ste vrlo angažirani. Pogledajte kroz rešetku mojih prstiju. More izgleda poput krda slonova sivih leđa. Radi se neosporivo o istovremenome.«

Čulo se tapkanje po palubi. Zatim njuškanje i pojavila se Frute, blijeda na mjesecu, siva i neobična sa svojim nogama i staklastim očima. Ali koža je bila topla, a pokret kojim je glavu stavila pod Kaiovu ruku je

bio poznat.

Utihnulo je. Samo se čulo Frutino disanje. Pod tupim pljeskanjem valova tiho se dizao i spuštao čamac, nosio je sobom obzor koji je drhtao poput krinoline. Započelo je blago kruženje u kojem je središtu bilo njih troje, tri srca obavljena noću. Svako se učučilo u sebe, a nad njima je lebdjelo zajedništvo života. Osjećali su svemir nedokučiv na obzoru i rasplinutost i beskrajnost; no mirno su tome suprotstavili ograničenje koje je imalo početak i kraj i koje se zvalo život.

Nisu se zbunili; Lilian Dunquerke je odmah zatražila mješavinu kozjeg vrhnja, Maraskina di Zara, nešto Vermuta i nekoliko kapi Angosture koje je izmislio Kai. Zar se trebalo čuditi što je Kai ponio za sebe posudu s konjakom, a za Frute salamu koju je ukrao kuharu?

Tako su pobjedonosno izdržali zoru.

Dani su prolazili a da nitko za njih nije pitao. Dobro raspoloženje je trajalo i rasteglo se u luku nad brodom od obzora do obzora.

Ali, tada je stigao dan kada su opet vrijedili sati, vrijeme i termini. Jahta je plovila smjerom prema Napulju i Palermu.

Posljednjih nekoliko noći je bjesnila oluja i predmeti u kabinama su padali poput pušćanih hitaca u tami. Ujutro se vjetar smirio, ali su valovi još uzburkano udarali. More se postupno smirivalo.

Poslijepodne se nad obzorom nazirao zaljev. U podne se usamljeno vrtio stup dima.

Kai se nasmijao Lilian Dunquerke.

»Iskoristimo svaki sat jer su neponovljivi i nepovratni; kao da su to zadnji sati, osjetimo njihovu melankoliju i njihovu tugu, nijanse sreće. Što bi bila sreća bez rastanka.«

Zaljev je rastao i rastao. Postao je lanac i rastrgavši se na obje strane plava magla je oblikovala rub i kopno. U terasama se uzdizao grad: Napulj. Ostavili su ga, kliznuo je u more. Zatim je došumjela raskošna obala Sicilije. Bila je drukčijih obrisa: izgledala je afrički, gotovo tropski. Jahta je usporavala vožnju.

Malo riječi. Lilian Dunquerke je samo mahnula rukom i viknula:

»Doći ću na natjecanje.« Mali čamac je odmaglio, a kopno, palme i ljudi su odvajali Kaia od jahte.

XIV

Kai se zadržao u Palermu samo nakratko. Uzeo je auto i odvezao se u Termini. Za dvadesetpet minuta je prešao trideset-sedam kilometara.

Velika prozirna dvorana; ispred nje su se nalazila trkaća kola prekrivena prašinom. Kai je pogledao pažljivije; činilo se da pripada Murphyju. Zaustavio se i prepoznao Murphyja, koji je pogledao prema njemu i uz nekoliko jakih gesti pokazao prema dvorani. Izašla su dva montera i ugurali vozilo.

Murphy se obratio Kaiu. Izmijenili su nekoliko nevažnih riječi. Kai je kod Murphyja osjetio otpor, koji je jedva nešto odgovorio i bio zatvoren.

Susreo je Hollsteina koji mu je trčao u susret držeći u rukama svjećice. Morao se prisjetiti: Kako dugo ga nije vidio? Prošlo je manje od mjesec dana od posljednjeg susreta, a moglo je biti i godinu dana. Ali dok je sada stajao pred njim samo su nastavili gdje su bili stali. Događaj s Lilian Dunquerke je nestao poput otoka u moru. Kai se obradovao i pitao:

»Što se dogodilo sa svjećicama?«

»Mijenjamo ih već danima. Našli smo otporne svjećice koje mogu dugo izdržati velike ture. Ima pošte za tebe.«

Donio je svežanj pisama i časopisa. Kai ih je brzo pregledao. Hollstein je rekao da ima pismo od Barbare.

Barbara!

I u svežnju pošte su bila njezina pisma. Ipak su ga pogodile Hollsteinove riječi. Začudio se samome sebi; kako je srce bilo čudnovato: vratio se od jedne žene i uz nju je zaboravio drugu, mislio je na drugu i zaboravio onu od koje se vratio. Ali niti jedna nije izašla iz njegova života. Ne postoji ništa o čemu se više mašta od ljubavi.

Ona je puno aforističnija nego što se misli. Ne može se dugo podnositi nekažnjeno. Zahtijevala je stanke kako bi dulje trajala. Kai je mislio da su termini za utrke skrojeni upravo metafizičkom mudrošću po mjeri njegove psihologije. Dolazili su točno na vrijeme, kao i kod zadnje utrke.

Pogledao je prema planinskom masivu, cestama i nebu.

»Jeste li često vozili, Hollstein?«

»Gotovo svaki dan.«

»I po kiši?«

»Nije padala kiša. Promijenili smo kočnice i mislim da se po mokru vremenu može brzo smanjiti brzina.«

»Je li Lieven stigao?«

»Da, i već je bio vani.«

»Često?«

»Ne, ne prečesto.«

»Monteri.«

»Svi su tu.«

»Krenut ćemo s tri vozila. Koliko je Murphyevih vozila krenulo?«

»Četiri.«

»Četiri?«

»Veoma je oprezan.«

»To sam primijetio. Razdražljivo je oprezan.«

»Tek odnedavno. Prije je bio povjerljiv. Dolazio je svaki dan i čak mi davao savjete koji su bili dobri. Nisam točno znao što hoće. Onda sam primijetio da se zaobilazno interesira za naš popravak rasplinjača. Kada sam mu ozbiljno objasnio da se vara, da nam to nije uspjelo, povukao se. Imam osjećaj da je požalio što je davao savjete za izgubljenu stvar. Ne mogu drukčije objasniti njegovo ponašanje.«

Kai je to mogao i te kako objasniti. Pitao je:

»Je li Maud Philby na Siciliji?«

»Da, u Palermu je.«

»Je li bila ovdje?«

»Jednom s Lievenom.«

Kai je lupkao prstima po poklopcu hladnjaka. Svidjelo mu se i drugom je rukom imitirao bubanj. Onda je krenuo.

»Hollstein, svakako moramo pobijediti.«

»To moramo svakako.«

»Sutra započinjemo oštrim treningom.«

»Možemo već danas.«

»Bolje sutra, danas ću se oraspoložiti za to.«

Nije bilo teško naći nekog u Palermu. Već nakon nekog vremena je Kai telefonirao s Lievenom koji je inzistirao da odmah s njime razgovara. Kai je začuđeno odgodio sastanak za navečer jer Lieven nije naveo neki poseban razlog.

Bio je malo napet i slutio je zabavan zaplet koji se ticao Maud Philby. Kako bi ostavio bolji dojam dočekao je Lievena u blagavaonici i pozvao zajedno jesti. Primijetio je da je Lievenu bilo neugodno jer je to najprije razdražljivo odbio.

»Radije bih s vama o nečemu razgovarao, Kai.«

»Zato smo tu. Nije ohrabrujuće jesti sam. A ova mala predjela su odlična. Takva možete dobiti samo na moru.«

Lieven je oklijevao. Onda je uvidio da odbijanje ne bi ništa promijenilo i da je ipak bolje zajedno čekati i za to vrijeme nešto uraditi.

Kai je započeo. »Hollstein se izvrsno uvezio.«

»O da.«

»Stalno je na stazi?«

»Da.«

»Zašto ste tako šutljivi?«

»Razmišljam.«

»To se ne može poreći. Hoćete li kušati ovaj kolač od lisnatog tijesta?«

»Rado.«

»Ukusan je, zar ne?«

»Veoma.«

»Hoćemo li popiti kavu vani?«

»To bi mi bilo draže.«

»Dobro! Potražimo neki kutak. Kutak za čavrljanje, zar ne?«

Lieven se nasmijao.

»Izvodite to vrlo zgodno, Kai. Uopće niste radoznali zašto sam došao do vas. Ovdje su cigarilos i sa zelenim pokrivnim listom. Hajdemo zapaliti.«

Pili su kavu. Lieven je pjevušio. Prije se žurio razgovarati s Kaiom; sada se već primirio i razmišljao kako usmjeriti razgovor u mirnije vode. Kai ga je u tome prekinuo:

»Maud Philby je također u Palermu.«

»Da.«

»Dugo?«

»Nekoliko dana.« Lieven je pravio dimne krugove i pratio ih pogledom. Onda je dodao zamišljeno: »Došli smo zajedno.«

»Da«, rekao je Kai također kao usput, činilo se da je odsutan, ali u sebi se potajice smijao.

Lieven je šutio. Čekao je kakav će dojam ostaviti njegove zadnje riječi. Kai je znao da se time odnos između njega i Maud Philby promijenio. Zbog toga je Lievena pekla savjest jer nikada nije sasvim saznao kakav je bio Kaiov odnos prema Maud Philby. Pretpostavljao je da tu ima više nego se čini, u što su ga uvjerali njezini određeni migovi.

Iako nije mogao zamisliti da je ovim Kaiovim ravnodušnim »Da« stvar završena, bio je dovoljno iskusan smatrati da je u pogledu žena sve moguće i da sve vrijedi. Osim toga je kod Kaia bio uvijek spreman na iznenađenja i razmišljao o njegovu izostanku posljednjih tjedana.

»Šarmantna žena.«

Kai je promatrao cigaru među svojim prstima.

»Vrlo dobra cigara, Lieven. Tako je svježja kao da je malo prije smotana.«

»Dobio sam ih prije nekoliko dana direktnom poštom.«

»Sjajno. Zajedno ćemo ih pušiti.«

»Naravno, Kai.« Lieven je pažljivo slušao. Nešto se drugo skrivalo u Kaiovim rečenicama.

»To su pravi cigarilosi mira. Imaju u sebi nešto od sve, razumijevajućeg i ništa, neprašajućeg. Osobito prva polovica cigarilosa. Trebalo bi je, uz dužno priznanje kvaliteti, popušiti samo do tuda. Druga je polovica već nešto teža. Ne treba je popušiti, zar ne?«

»Sigurno?«

»Vi ste čudni. Naravno. Lijepo od vas što preuzimate obveze gdje ih nema. Jednom, kada smo bili znatno mlađi obećali smo u prijevremeno dozreloj spoznaji romantičnog raspoloženja da ne distanciramo naše poznanstvo zbog žena. Mislim da je to bila zdrava ideja. Dakle zašto uopće govorimo o tome.«

Lieven je odahnuo i rekao iznenada:

»Ta beštija ...«

Kai se nasmijao.

»Zašto?«

»To je zamršena priča.«

»Žene te vrste uzrokuju samo zamršene priče.«

»Razumijem ako to čine u početku; ali da tako završavaju? Čemu?«

»Moram vam razbiti iluziju: to je bilo prije. Niste mogli sve predvidjeti. Imam širi pogled na cjelinu i to je postalo zabavno. Da budem kratak: kod Maud Philby se radi o osobnom uzbuđenju gdje je europsko natjecanje zapravo natjecanje oko nje. Tu ima nešto zgodnog, ljupkog, osobnog pa i ljudskog, inače bi to bila glupost na koju ne treba trošiti riječi. Ali kako je to samo spretno isprepletano, osobito sada, to je oprostite, Lieven, pravi uspjeh. Sada kada ste i sami u tome, to je dapače odličan uspjeh.«

Lieven nije sasvim shvatio, ali je primijetio da njegova pobjeda nad

Maud Philby nije bila sasvim besprijeekorna; slutio je da to nije bila pobjeda nego zamka.

To ga je povrijedilo, no ravnodušnost se njegova životnog nazora brzo utješila lijepom filozofijom da je unatoč tome nekoga posjedovao.

Bijes zbog pretrpjele nepravde, jer je to sve mogao imati uz manju brigu, učinio ga je razgovorljivim. Da ga Philby nije tako zavarala, ne bi mu nikad palo na um započeti ovaj razgovor s Kaiom. Kako bi sprao sumnju, otvorio se i počeo pričati.

»Mislite li da nas je htjela razdvojiti? Rekla mi je prije nekoliko dana, ali to nije točno, ništa mi zapravo nije rekla. Među nama je nastalo nešto poput povjerenja i onda mi je spretno natuknula da se vi prilično interesirate za nju. Ne znam više kako je to učinila, no u svakom je slučaju to izvela tako uvjerljivo da sam smatrao kako moram s vama razgovarati.«

»To je jedina stvar na koju vjerojatno nije računala.«, rekao je Kai.

»Zašto ne?«

»Jer to onda ne bi imalo smisla. Htjela vas je natjerati na utrku kao Murphvija i mene. Tri potajna konkurenta, a od toga dva otvorena - tako doživjeti utrku je krajnje uzbudljivo. Morate priznati da vješto koketira.«

»A ja...«, tresao je glavom Lieven, »da mi to nije palo na pamet.«

»Ne očajavajte«, zadirkirao je Kai, » još dolazi utrka.«

Lieven je bio potresen. U početku je sve jasno iskalkulirao, a tako se i događalo. Trenutak slabosti za koji je kao praktičar znao da se uvijek pojavi jednom kod žene, dogodio se kada je Kai otputovao. To je na žalost bio samo trenutak, a na to Lieven nije računao. Kao Kaiov prijatelj bio je za povrijeđenu Philby pikantna epizoda. Budući nije poznavao prijašnje stanje stvari, sasvim je drukčije protumačio zbivanja. Umjesto da odustane, on se zagrijao i dok se njegova neodlučna lovina opet počela igrati, bio je tako glup sebi pripisati zasluge za nešto što je imalo sasvim drugi cilj. Kada je Maud Philby natuknula Kaia činilo mu se to dokazom stalne naklonosti i on je ovaj smiješan razgovor, zato sada samo isprovocirao. To se događa kada se čovjek da namamiti u zemlju istinskih osjećaja, ne mareći za iskušana načela: Lieven je osjećao da mora vratiti milo za drago. Bio je stvarno ogorčen i osjećao se prevarenim. Da je upravo njegov život bio ugodno namješten takvim prevarantskim pohodima samo je učvrstilo njegovo trenutačno ogorčenje. Djelovao je vrlo smiješno. Sada je sjao od čestitosti i od srca razveselio Kaia dok mu je objašnjavao kako će sebi pomoći.

Kai je skrenuo razgovor.

»Upravo se junačite. Zašto ste tako uvrijeđeni?«

Lieven je htio naširoko dokazati, da naravno, nije nimalo uvrijeđen.

»Da to shvatim onda kao ono što ste radili i do sada.«

Lieven je zanijemio. U tome i jest stvar koja ga je ljutila. U svojoj se nepažnji nehotice zaljubio. Ne pretjerano, ali dovoljno da ga to otkriće uznemiri.

Kai je nastavio:

»Bit će to najoriginalnija trka na kojoj sam ikada sudjelovao. Morate priznati da ovaj psihološki začim znatno podiže napetost.«

Lieven je kimnuo.

»Na žalost.«

»Murphy je danas bio vrlo hladan.«

»Potpuno ga razumijem. Tko zna što mu je sve odglumila!«

»Sigurno će se time složiti. To je za njega jasna šansa: utrka za Maud Philby. Nije dovoljno dekadentan da bi to shvatio kao rafiniranost, ali Amerikanci smatraju da je to kao sport potpuno ali right. Oni imaju zavidan stav prema čudnim stvarima. Mora se priznati da su praktični.«

Lieven se mrzovoljno igrao cigarom. Na njegove se licu rađala misao koja je onda provalila:

»Mislim da je bila vrlo nepristojna prema meni.«

Kai nije više mogao svladati svoju radost. Lieven ga je iznenađeno pogledao. To je samo pojačalo Kaiov smijeh. Veoma mu se svidio Lieven kako fantastično odvaja svoje postupke od drugih, a da mu nikad nije palo na pamet da je Philby na njemu primijenila ista sredstva koja je on sam uvijek primjenjivao. Samo ga je ovaj puta netko pretekao. Još se uvijek osjećao nelagodno i promijenio temu.

»Kada ćete započeti s treningom, Kai?«

»Sutra.«

»Murphy će biti nemilosrdan protivnik.«

»Osobito ako ga je Philby učinila očajnim.«

»To već vidite po četiri vozila koja su prijavljena.«

Kai je počeo izrazito simpatizirati Maud Philby. Ona je krajnje spretno iskoristila njegovu odsutnost. Kombinacija je bila besprijeekorna i sve je bilo sjajno pripremljeno. Gotovo je toga blefa bila vrijedna. Napeto je iščekivao susret s njom, osobito nakon zadnjeg rastanka koji je za nju ipak bio neugodan. Odlučio je otežati joj situaciju. Lieven je iz torbe izvadio papire.

»Vaš suvozač ipak ostaje Fiola?«

Kai je kimnuo.

»Obećao sam mu. On je vrlo dobar suvozač. Dobro poznaje stazu.«

»Dobro. Naš je plan slijedeći: Hollstein će pokušati preuzeti vodstvo i treba postići ubojitu brzinu. Dovoljno je ako stigne do četvrte runde. Trebao bi u prve dvije runde raščistiti put da se oslobodimo zone sudara. Slabiji tipovi vozila bit će pri takvu tempu brzo svladani. Hollstein vodi prve dvije runde, nas dvojica ostajemo iza u gomili i slijedimo ga, a da ga ne izgubimo. U trećoj se rundi približavamo našim vozilima i prelazimo Hollsteina koji se treba štedjeti i ostati u pričuvi. Ja vodim dalje, a vi vozite odmah iza mene. U četvrtoj me rundi prelazite i napadate ono što je pred nama.«

»Dakle, pokrivena utrka. Ekipe se uvijek drži zajedno. Je li Pesch zabrinut za vozila?«

»Kao i svaki konstruktor: jedino se boji slučajnosti.«

»Ne bismo li trebali ostaviti Hollsteina sprijeda? Možda će jednostavno svima pobjeći i pobijediti sa čelne pozicije.«

»Rizik je prilično velik. Sutra možemo još jednom razgovarati s Peschom.«

»Bilo bi zgodno kad bi baš Hollstein pobijedio.«

Lieven se nasmijao.

»To bi bilo barem iznenađenje za Maud Philby.«

Računao je. Pružila se prilika da na kraju ipak ne treba odustati. Još je trebalo mnogo toga izvući ako eksperiment uspije. Ovo neočekivano rješenje moglo je za Maud Philby biti samo korisno. Malo osvećivanja, a onda možda još mogućnosti.

Stavio je papire na stranu.

»Mislite li to ozbiljno, Kai?«

»Naravno. Zašto da ne pokušamo?«

Lievena je već pridobio.

»Što ćemo s Peschom? On je pristupačan samo za objektivne razloge.«

»Neće vam biti teško dokazati mu da bi to i objektivno bilo najbolje.«

»Pokušat ću.«

»Učinit ćemo to zajedno. Onda će povjerovati.«

»Osim toga može u nuždi napraviti neke promjene. Nakon svakog kruga se zaustavljamo kod depoa da promijenimo gume; jer Pesch ne želi riskirati s nezgodama pneumatike. Onda je moguće da ćemo drukčije

voziti, tko zna što se sve može dogoditi. Sadašnji je plan samo privremen. Najvažniji je raspored za vrijeme utrke.«

»Dobro. Hoćete i vi sutra voziti?«

»Da. Trenirat ću s Hollsteinom.«

Kai nije bio iznenađen ovom novom Lievenovom idejom kojem je očito bilo stalo dobro pripremiti Hollsteina. Ravnodušno je kimnuo glavom.

»Još ima dovoljno vremena.«

Lieven se brzo oraspoločio.

Slijedećih je dana Kai ostao u Termini ju. Spavao je s Hollsteinom kod vozila. Uvijek iznova su ih iskušavali. Radilo se do kasno u noć, proračunavalo se, mjerilo i ispitivalo.

Pesch je dolazio s Lievenom već rano ujutro. Čim su se otvorile ulice, vozila su kretala kako ne bi propustila niti minutu.

Gotovo je svaki dan Kai sretao Murphvia. Preticali su jedan drugoga, ali su pazili da previše ne otkriju. Iza žbunjeva i stijena su vrebali satovi koji su utvrđivali vrijeme vožnje. Svatko se čuvao ne odati previše od svoje tehnike. Suvozači su tražili pogledom skrivene uhode.

Na uzbrdici od Caltavature do Polizzija Kai je ugledao dvije glave. Mahnuo im je. Nestali su. Kai je doviknuo Fioli:

»Blef! Kladam se da su se pokazali samo kako bismo pomislili da su to oni. Drugi imaju satove, oni koji su ispred.«

Zaustavio se i polako prilazio stijenama. Netko je tamo ležao i tobože spavao. Kai je toj zbunjenoj osobi ljubazno zaželio dobro jutro.

Dva dana prije utrke je prestao trenirati.

Hollstein je nastavio trenirati. Kai je otputovao u Palermo.

Navečer je išao rano spavati, a ujutro je kasno ustajao. Onda je plivao sat vremena i doručkovao. Preko dana nije pušio više od pet cigareta. Satima je ležao na suncu, a ujutro i navečer je išao na masažu. Poslijepodne je čitao na terasi i išao u šetnju.

Dok je trajao trening nije popio niti kap alkohola. Ali je zato kupio francuske romane i časopise i započeo udvaranje s prodavačicom naranča. Nije mario za poštu niti su ga brinule misli.

Očekivao je nešto osobito od susreta s Maud Philby. Veoma ga je interesiralo kako će se ponašati nakon svega što se dogodilo. Očekivao je nelagodu ili barem zbunjenost.

Temeljito se prevario. Niti jedna kombinacija nije bila točna. Maud Philby mu je izašla u susret vedro, živo i potpuno iskreno.

Prvo je mislio da se radi o spretnoj samokontroli i pretpostavljao da će nestati. Na njegovo se iznenađenje to nije dogodilo, pa čak niti kada je započeo opasnije razgovarati. Začudio se, no njezina je sigurnost mogla biti samo umjetna. Razmišljao je što je tomu uzrok; nije ga našao. Ostala je slika velikodušnog, prilično osobnog, neobvezatnog prijateljstva koju je Maud Philby zadržala kao da se ništa drugo nije dogodilo.

Sada je Kai bio taj koji postaje zbunjen. Odgodio je to za kasnije, kada će biti sam i imati vremena za to. Nije mogao vjerovati da Maud Philby može tako odlučno vladati tim škakljivim područjem, iako ne bi nakon zadnje scene u Monte Carlu mogla biti objektivna prema njemu.

Za sada mu nije ništa drugo preostalo nego pretpostaviti da je ona zaboravila na naklonost prema njemu i divio se Lievenu kako je uspio brzo okončati stvar.

Nova je situacija dražila njegovu samosvijest. Imponirala mu je Philbvina nestalnost kao što godi nekomu kada se iznenada osjeti isključenim iz sigurnoga položaja.

Ono što ga je tjednima samo umjereno zanimao, sada je postalo veoma poželjno. Tada u Monte Carlu vodila ga je snobovska ideja odbiti Maud Philby i jM zadovoljiti se intelektualnom zloradošću. Kada je uvidio da takva gesta nije ostavila dojam i da je izgubio šanse, iznenada mu je stalo ne samo da ih opet dobije nego i da ih i iskoristi.

Navečer su bili zajedno. Kai se trudio i bio je duhovit, započeo je iskreno i ozbiljno udvaranje kojeg je izrazito forsirao. Činio je najbolje što može, ignorirao je prošlost kako u razgovoru tako i u svojim mislima, započeo sve iznova i svježije kao da je upoznao Maud Philby prije sat vremena.

Palme su se savijale na toplom vjetru. Jedan se tenor ušuljao u hotelski vrt i pjevao talijanske narodne pjesme. Protjerali su ga, ali se vratio i topio u razvučenim kantilenama uvijek iz drugih uglova. Konačno ga je osoblje ulovilo dok je neoprezno pjevao Santa Luciu i izbacilo ga.

Istog su trenutka kao po dogovoru odjeknule sinkope argentinskog sastava iz plesne dvorane, prigušeno, snažno, poticajno. Odmah su pokrenule Kaia i pratile razgovor. Nije više razmišljao, inače bi bio zatečen brzim razvojem događaja.

Cijelu je situaciju pratila izvjesna komičnost koju nisu primijetili; nije se odnosila na sadašnjost, nego na svjetlost koju je bacala prošlost. Obje su strane potrošile mnogo duha bez uspjeha. Sada je

najpotrošenijim sredstavima ostvareno iznenađenje čija draž leži u tome da je izazvano zabludama oba partnera.

Kaia je zapanjilo kako je Maud Philby lako zaboravljala; osim toga nije bio siguran kakvu je ulogu igrao Lieven, pa je zato inzistirao da to riješi kako bi mogao shvatiti. Zasad je prešutio da je tome pripomogla taština koja se maskirala u mušku samosvijest. Uvjeravao je sebe da je potcijenio Maud Philby.

Ona nije blefirala, ali iz razloga koji Kai nije slutio. Zadnja scena u Monte Carlu ne samo da ju je povrijedila, to bi još bilo podnošljivo, nego ju je učinila nesigurnom. Nije znala što učiniti i da nije bilo Lievena, Kai bi ju našao u rapoloženju kakvo je i očekivao.

Lievenove skrivene namjere su joj bile nepoznate. Znala je samo da je Kaiov prijatelj. Ta pikantna istovremenost je bila dovoljna da se odluči za njega i da tako izravna uvredu koju je Kai nanio. Kako je pretpostavila da će morati svladati Lievenov otpor, ne samo da joj je izrazito laka pobjeda vratila sigurnost, nego ju je naoružala slatkim tajnom prema Kaiu u kojoj je bilo pakosti. I to je išlo tako daleko da je u svoje olake intrige uvela Lievena i pobuđivala mu misli koje su ga navele na to, na što nije računala, da se razračuna s Kaiom. Budući o tome nije ništa znala, zadržala je ravnotežu.

»Hoćemo li zaplesati?«

»Rado.«

Glazba ih je povukla poput vrtloga. Nije bilo mnogo parova, pa su imali dovoljno mjesta na glatkom podiju.

Plesali su u blagoj paraleli koju nikad nisu prekidali, pod tankom svilom su se mogla osjetiti duga bedra, koja su dolazila, bježala poput srna i zapletena igra koljena. Ritmovi su ih slijedili i nakon što su se vratili na terasu i obavili ih blagim raspoloženjem, lijepim mirom i zadovoljstvom ugodnih osjećaja. Bilo je to površno sanjarenje, taktična ponesenost, išli su lagano gore dolje, zvijezde su bile velike, zrak je imao okus po vinu, napravili bi nehotice nekoliko plesnih koraka kada bi prošli uz plesnu dvoranu, a ruke bi nenamjerno ostale gdje su bile pri plesu, ramena su se doticala, a dok su stajali bio je potreban samo mali okret pa da se približe i oči.

Nije ih bilo briga što zvijezde, palme i glazba nisu bili neki novi rekviziti, a kako nisu mnogo govorili, nije bilo preuranjenih objašnjavanja. Večer je protekla harmonično i nalikovali su zaljubljenom paru koji se kasno pronašao.

Sljedeće su jutro započele komplikacije na plivanju. Maud Philby koja je prošlu večer shvatila na svoj način, smatrala je prikladnim razgovarati o utrci.

Kai je bio ravnodušan i nije htio ništa o tome čuti. Ona nije htjela odustati i izvodila je to istovremeno tako oprezno i drsko da ju nije htio ometati. Promatrao ju je iza poluzatvorenih očnih kapaka i zamišljeno zaključio da bi ona bila sjajan flert da ju slučaj nije poslao baš ove godine pune hirovitosti i kriza.

Njezina zabavna strategija da taktičnom ironijom govori o Murphyju omogućavala je Kaiu zaključiti što je htio. Odlučio je prekinuti i konačno se uvjeriti o čemu se radi. Smireno i kao usput je rekao:

»Naš tim želi da se Lieven bori za pobjedu.«

Nasmijala se.

»Ne vjerujem.«

»Zašto ne?«

»Da i želite ne biste to učinili. Zbog Murphyia.«

»A ako to želi Lieven?«

Odmah je shvatila, ali se nije htjela otkriti i odgovorila je bez stanke:

»Počinio bi glupost.«

Kai ju je htio natjerati u škripac. Pretekla ga je neočekivanim obratom što ga je iznenadilo. Umjesto da se diplomatski brani odustala je od dosadašnjeg stava. Nije se predavala, jer bi imala još tisuću izlaza, jednostavno je prešla u neprijateljski tabor tako da je učinila najneočekivanije što je mogla: rekla je istinu.

Pričala je smijući se Kaiu o planovima koje je imala - ne opširno nego u nagovijestajima kao kad s nekim razgovaramo tko je upućen. Time ga je učinila saveznicom i povjerljivom osobom. Otkrila se jedan dan prije ispunjenja njezinih častoljubivih hirova, čavrljala je o tome nevažno, kao da joj je to sada palo na pamet, poput djeteta koje je izazvalo smiješnu zbrku i sada ju otkriva.

Kai to ne bi nikad očekivao. Uvidio je da se prošlu večer prevario. Ali nije požalio, naprotiv, od srca je prihvatio postaju na koju je tamo stigao. Maud Philby ga je, a da ne zna, sada osvojila.

Razotkrila se i pokazala da njezino častoljublje nije bilo preozbiljno. Ostavila ga je na cjedilu i postala iskrena pred iskrenošću svojih osjećaja. To joj ne bi palo nikad na pamet da nije bilo prošle večeri. Njezin potez nije odavao samo šarm, nego i bitnu činjenicu: da je iznad flerta i sporta bila žena.

Tako je komedija zabluda prethodnog dana dovela do neobične kapitulacije objiju strana.

Kai je dobio obavijest od Fiole koji ga je zamolio da odmah dođe. Krenuo je žurno na put. Fiola je ležao dobro pokriven u krevetu. Na čelu je imao debele kapi znoja. Cvokotao je zubima.

»Napad malarije. Tjedan dana prerano. Ne mogu sudjelovati. Napad traje do sutra navečer.«

Kai je kimnuo.

»Ne brinite se, nije strašno.«

Rekao je to mehanički, tješeći, mada je zbog te iznenadne nesreće bio u samoubilačkom raspoloženju. Fiolin ga je glas prekinuo u razmišljanju.

»Morate voziti.« Kai je odsutno odgovorio:

»Da, sredit ćemo to.« Razmišljao je o mogućnostima. Možda mogu krenuti samo s dva vozila, tako da povede Hollsteina; ali to bi bilo riskantno, ili da si pripomogne s monterom.

Fiola se uspravio, ali se ubrzo zbog napada groznice opet srušio i rekao:

»Umjesto mene uzmite Courbissona.«

Pogledom je pokazao na stranu. Kai se okrenuo i tek je sada vidio da je Courbisson u sobi. Bio je blijed i izgledao poput dječaka. Kai se sjetio epizode pri gađanju golubova. Fiola je teškom mukom rekao:

»On poznaje stazu, često ju je sa mnom vozio i on želi s vama voziti.«

Kai se brzo odlučio. Svidio mu se Courbissonov stav na igralištu za golf; stajao je ovdje blijed, uzbuđen, spreman nešto izbrisati i dokazati. A Kai mu je obećao da će još jednom s njim razgovarati. Ovo je bila bolja prilika. Pružio je Courbissonu ruku.

»Vozimo«.

Odmah su krenuli po vozilo i vozili jedan krug umjerenom brzinom kako bi štedjeli vozilo. Kai je Courbissonu iscrpno davao podatke o svakoj pojediosti.

Zatim ga je vratio i savjetovao da spava od poslijepodneva do sljedećega jutra.

xv

Navečer je započela selidba naroda prema hotelima. Iznajmljivale su se čak kupaonice. Kade su se pretvarale u krevete. Svaki brod koji je stizao dovođio bi nove gomile ljudi.

Noć je bila ispunjena glasovima. Tko nije dobio mjesto prenoćio bi vani. Hotelske su dvorane bile prepune, pilo se do jutra i onda se odmah kretalo na put. Po vrtovima su se smjestili dovedeni jazz-sastavi. Nije vrijedilo protestirati.

Kai se jednom noću probudio i vidio kako ljudi plešu pod palmama i šarenim svjetiljkama; ispremiješali su se svjetla, glasovi i glazba.

Ujutro je natrpao džepove tabletama i rano krenuo. Unatoč tome dugo se vozio do Cerde, cesta je bila zakrčena vozilima iako je još bilo rano i vozili su posebni vlakovi iz Palerma.

Kai i Courbisson su krčili put. Monteri su još jednom pregledali vozila. Hrpa guma je bila spremna među kojima su se nalazile gume s zakovicama za zaštitu od klizanja sa sjajnim metalnim glavama.

»Ako padne kiša«; rekao je Pesch.

»Kiša?« Kai je pogledao prema vedrom nebu. »Bit će vruće.«

Stigli su Hollstein i Lieven. Na sebi su već imali dres za utrku i nosili široka, tanka odijela koja nisu pokrivala vrat. Kai se išao presvući. Smišljao je kombinaciju za utrku. Osjećao je da se ovaj puta treba više zalagati nego inače, na trenutak je uzbuđeno zgrabio hladnu tkaninu prije no što ju je pustio i obukao.

Sve se promijenilo u zadnji tren. Znalo se da Murphy vozi utrku za Maud Philby. Kai nije htio utrkom osvojiti Maud Philby, to bi mu bilo presmiješno. Ali nije htio dopustiti da pobijedi Murphy, htio je svakako spriječiti da Murphy na svoj energičan način postavlja zahtjeve na koje bi imao pravo pod sasvim drugim okolnostima.

Vozila su stigla do vage. Skinuto je šesnaest brojeva. Četiri crvena vozila, Murphvev tim. Tri vozila su krenula prije Murphyia, on je imao na hladnjaku broj deset i vozio posljednji u svom timu. Nakon Murphyija su slijedili Hollstein, onda Lieven, pa Kai.

Radilo se o stazi Coppa Florio, pet puta oko planinskog masiva Madonije. Svaki je krug bio stotinuosam kilometara dug i imao preko tisućpetsto krivina, znači svakih sedamdesetpet kilometara jedna krivina. Oklada je bila četiri prema jedan za Murphyia.

Vozila su se puštala svake dvije minute. Prvo je vozilo zabrujalo i

ostavilo za sobom oblak prašine.

Courbisson je postao nervozan i htio se već smjestiti na sjedalo.

»Samo polako«, rekao je Lieven. »Imate još vremena«.

Zabrujalo je vozilo za vozilom. Zrak je bio ispunjen neopisivom tutnjavom; razderan na komade je brujaio, ništa se nije moglo razumjeti, morali ste drugom vikati u uho, a ovaj bio čuo samo šapat.

Kai je počeo govoriti, no ometalo ga je brujanje motora koje je ulazilo direktno u krv.

Red se pomicao. Prvo crveno vozilo iz Murphyjeve ekipe je otpašilo, Hollstein je već sjedio za volanom, Lieven je ušao u vozilo. Kai je mahnuo Courbissonu. Sjedili su namještenih naočala, zavezanih kapa, zasukanih rukava, koža na koljenima i laktovima. Murphy se nije osvrnuo. Njegovo se vozilo provlačilo i nestalo. U tom je trenutku Kai poprimio drugi izraz lica.

Hollstein je krenuo; nakon njega Lieven. Kai je pogledao u zrak, iznenada ga je uhvatila groznica, gotovo su mu se tresle noge pred pedalama. Ugrizao se za usnicu, pogledao oko sebe, nije pomoglo, onda je pustio da sve ide svojim tijekom i čekao lud od nestrpljenja na znak za start, drhteći od trenutka kada nije stajalo niti jedno drugo vozilo ispred njegovoga.

Cesta koja se bijelila na suncu je iznenada zabrujala i praskala. Sjene i svijetli odrazi: izbočine i rupe, vozilo se zanjihalo, skočilo, jurilo prema naprijed. Zavoji, prašina žuta od sunca, kamenje, okolo i kroz, zavoj, zavoj, opet prašina, ispred kod zavoja juri nešto tamno, bijeli bljesak skreće poput munje u stotinki sekunde, Kai je duboko udahnuo: bio je to Lieven. Vozio je tik iza njega.

Maslinici srebrnih listova su projurili. Uzdizala se serpentina koja je virila iz prašine poput zmiije i nestala. Kamenje je praskalo iza vozila; tempo je bio oštar.

Hollstein je jurio za crvenim Murphyjevim vozilom, naganjao ga je bjesomučno i u ledenom ludilu, tako je jurio oštrim zavojima da se otkliznuo na rub ceste.

Iznenada je zaprijetio ponor, zatim je slijedio šljunak, kotači su bombardirali kamenje na sve strane, šake su grčevito držale volan koji je divlje poskakivao, vozilo je krivudajući preletjelo šljunak.

Pred svijetlećim je nebom sivo i smeđe izronio grad tvrđava Caltavuturo. Staza se uzdizala, kompresori su pištali, kamenje se lomilo, staza se uzdizala, prašina je gušila grlo, staza se uzdizala, iznenada se

ukazalo prvo vozilo ispred Hollsteina, svijetloplavo svjetlo u sivilu, ali ne crveno, ne crveno, škrgutalo je i preticalo na uskoj cesti, staza se dalje uzdizala, 800,900, 917 metara, Polizzi.

Nebo je otvorilo vidik, blago je puhalo svileni plavetnilo, u njemu uspravni dimni stupovi Etne, a ispred drugo vozilo, crveno, jedan pogled: Murphy? Hollstein je prolazeći vidio broj, devet, Murphy je još bio ispred.

Sada su slijedili zavoji nizbrdo, vozila su visila glavom prema dolje, kočnice su škripale, bijelo je vozilo išlo poput oluje, bez milosti. U dolini Fiume Grande Hollstein je opet pred sobom ugledao oblak prašine, jurnuo je, opet 900 metara uzbrdo, onda je pretekao protivnika kod Collesana, bio je to Francuz Balbot.

Palme, agave, more, zapadno od Campo Felicea vozilo se jedinom ravnom stazom na utrci, sedam kilometara duž plaže, preko rupa, žlijebova i kamenja. Hollstein je slijedio jedno talijansko vozilo. Tik pred tribinama Talijan je skliznuo i blokirao stazu. Hollstein je prošao mimo njega za širinu palca i ušao u drugi krug. Slijedio je Lieven s četiri minute razlike, Kai s dvije minute.

Pesch je naredio da se Murphyjevo vrijeme zajedno s vremenima Hollsteina, Lievena i Kaia napiše debelim brojkama na veliki bijeli karton. Dva montera su karton držali visoko u zraku ususret vozilima koja su dolazila. Kai je vidio da je Murphy dobio dvije minute, vozio je sat i trideset i šest minuta, Hollstein 1:38, a Kai 1:40.

Nakon Polizzija je Hollstein pretekao slijedeće vozilo, minutu kasnije drugo, a jedno je vidio kako se dimi na putu, uništeno, crveno vozilo, prvo iz Murphyjeva tima. Sad je igra bila izjednačena, tri vozila protiv tri.

Ubrzo je stiglo drugo crveno vozilo, ali cesta je bila tako uska da ga nije mogao preteći. Hollstein je pokušao proći na slijedećem zavoju, ali je vozač ušao u sredinu i nije imao mjesta. Primijetio je tko je iza njega i htio to spriječiti. Hollstein ga je morao malo pustiti jer od prašine nije mogao ništa vidjeti.

Slijedio je novi okret, cesta se proširila, kompresor je pištio, primaknuo se, bio je kraj zadnjih kotača; sada kraj volana, drugi ga je vozač pokušao potisnuti na stranu.

Hollstein je primijetio opasnost, htio je proći, ali crveno se vozilo više nije zaustavljalo, pogrešno je procijenio udaljenost, zapeo je za Hollsteinove zadnje kotače, oba su se vozila okrenula, preletjela rub ceste

i jako sudarila. Hollstein je iskočio, jednim pogledom je vidio je li lijeva stražnja osovina razbijena. Drugo je vozilo ležalo napola na stazi.

Lieven je morao stići svaki trenutak. Hollstein je sa svojim suvozačem dahćući gurao vozilo do ruba ceste, skočio na vozilo i davao znakove. Već se čulo brujanje, Lievenov suvozač je podigao ruku, shvatili su, Hollstein je ostao tako stajati dok ne prođe Kai.

Jedan je monter izašao iz grmlja. Vozač je slomio ruku i razderao lice.

Hollstein je izvadio iz vozila dasku, slomio i napravio letve, poderao jaknu na dva dijela i dok je ozljeđeniku pažljivo imobilizirao ruku ovaj ga je u lice psovao i psovao.

Kada je ustao osjećao se slabo.

Nogom je udario crveno vozilo, vičući je dozivao montera, kleknuo, vidio je da nema izgleda, sjeo je na pod s tupim osjećajem: utrka je izgubljena.

Lieven je prepoznao Hollsteina i vidio što se dogodilo; odmah je odlučno krenuo u vodstvo. Kada je Kai primijetio Hollsteina na rubu puta odlučio se za napad. Vozio je što je oštrije mogao jer je znao da će Lieven pokušati sve stići. Htio je biti tik iza njega tako da može u trećem krugu napasti. Stigao je do depoa u trenutku kada je Lieven opet kretao i doviknuo mu:

»Ja idem sada naprijed!«

Trebala su mu ukupno tri sata i dvanaest minuta, Murphyju 3:10, Amerikanac je bio dakle osam minuta ispred njega i imao dvije minute prednosti.

Kai je informirao Courbissona. Gotovo je ispio veliki kabao vode, ostatak je prolio po hladnjaku, promijenio rukavice i najjačim gasom ušao u treći krug.

Živica od kaktusa je obrublivala stazu poput okamenjenih prabića. Kamen je odletio pred želudac jednog gledatelja tako da je ovaj pao. Kai je ulazio u krivine a da nije smanjio brzinu. Pretekao je Lievena; na trenutak su oba vozila stajala gotovo nepokretno jedno uz drugo u najvećoj brzini. Lieven je mislio da ga slijedi takmac i nije ga htio pustiti; onda je vidio bijeli hladnjak i odmah oslobodio put.

O tribine su udarali valovi vrućine, uzbuđenja i očekivanja. Tablice s brojevima su se opet vinule u zrak i objavile vrijeme. Najbrži je bio Murphy s dvije minute prednosti, slijedio je Kai. Zatim Lieven, a onda drugi crveni Amerikanac s 50 sekundi razlike. Tri su vozila isključena.

Na vrhu polja gdje pucanj nakon svakog kruga najavljuje vozača koji vodi nalazio se ljamboni, zatim gomila u kratkim razmacima, a tik iza njih vuk koji ih je tjerao: Murphy.

Kai je pretekao Mannija, Willsa i Toskanija; ali nije stigao Murphyja. Na svaki novi oblak prašine tuklo je srce u rebrima, ali to nikad nije bilo crveno vozila Amerikanca. Kai je podigao naočale. Znoj je curio niz čelo, tekao po obrazima, kapao sa brade na ruke. Lice je posivilo od prašine, naborano pod debelim puderom ceste. Courbisson je tako visio iz vozila da je u jednoj krivini gotovo ispao. Kai ga je uhvatio za remen i povukao u vozilo.

Toplomjer je pokazivao četrdeset stupnjeva Celzija. Španjolac Rodieo je jurnuo prema tribinama, naglo je stao na suprotnoj strani, izišao iz vozila, na trenutak stajao uspravno, zateturao i onesvijestio se na rukama ljudi koji su pritrčali: toplotni udar.

Kaiu je pucala glava, osjećao je opasan pritisak krvi. Courbisson je izvukao tablete iz torbe, stavio ih Kaiu u usta i držao mu bocu na usnama. Kai nije vidio ništa osim ceste, staze, vrlo jasno, kao kroz divovska povećala koja su potekla u oči, svaki kamen, svaku izbočinu, svaku rupu, vidio je samo cestu, ali na rubovima je nestajala poput želeja, nejasno, a iza toga nije bilo ništa, nije više mislio, vidio je samo cestu, čuo samo motor, poput plamena je ulazilo brujanje cilindara u pore, vozio je četiri sata i nije to znao, vozio je peti krug, zauvijek će voziti.

Opet su se pojavili depoi, iz hladnjaka jednog vozila se dimilo kao iz Vezuva, poklopac je bio otvoren, a pod njim je napola virio čovjek. Zaustavili su se škripeći, Kai je iskočio, pio i pio i pio, zagrizao u limun i slušao što mu je Pesch vikao u uši:

»Lieven!«

»Lieven će odmah stići.«

»Prevrnuo se«, očajno je vikao Pesch i drmao Kaia. »Sami morate dovršiti utrku! Vozite kako želite.«

Bio je zbunjen, nije više vjerovao u uspjeh. Kai je zgrabio karton koji je donio monter:

»Koje je vrijeme?«

»Kai 4:48, Murphy 4:47.«

Jednim je skokom opet bio u vozilu i viknuo:

»Što se dogodilo s Lievenom?«

Monter koji je čučao uz prednji kotač je izvještavao:

»Nije teško ozlijeđen, ozlijedio je rame, vozilo je uništeno.«

Kai je nestao čim su matice bile pritegnute. Na jednoj je krivini vidio Hollsteina kako stoji uplakana lica, udarao je nogama i pružao ruke prema Kaiu.

Vozilo je postalo blijeda, grmljajuća sablast. Kai je bio izvan sebe. Courbissonove su ruke krvarile jer kad je vozilo bezumno ušlo u jedan zavoj tako je plesalo na dva kotača da su ruke okrznule cestu. Vozilo se ne razmišljajući, bila je to elementarna instinktivna jurnjava koju je magnetski privlačila nevidljiva točka na cesti:

»Murphy«.

U zavoje se ulazilo na život ili smrt, vozilo je treskalo po razvalinama, probijalo se kroz jame, povuklo sa sobom travu -onda je odjeknuo pucanj koji najavljuje prvog vozača i Kai se odmah zatim zaustavio pred depoima. Iskočio je i nastavio juriti u groznici utrke pješke sve dok se nije osvijestio, vratio i pitao za vrijeme.

Pesch ga je stojeći pred njim preklinjao:

»Jednu ste minutu ispred Murphvija, vodite, morate voziti oprezno da se ništa ne dogodi, onda ćemo se svakako plasirati.«

Kai ga upoće nije čuo. Monteri zaraženi njegovom groznicom postigli su rekord, zamijenili su gume za 48 sekundi. Počeo je zadnji krug.

Kai se približavao smeđem vozilu. Kada je bio dva metra iza njega doletio je kamen iz maglenog vrtloga i udario njegovo vozilo. Trgnuo se kao da je njega pogodio i izjedala ga je misao da je razbijen hladnjak.

Courbisson se ispružio duž vozila - kamen nije nanio štetu. Zadržali su tempo.

Opet to smeđe vozilo, već se nalazilo iza Kaia, crveno, pretekao je posljednje vozilo prije Murphyia, zeleno vozilo Boillotosa je ostalo na desnoj strani, mora da su sada već na čelu. Kai je trebao samo tako nastaviti i pobjeda je bila sigurna. Ali niti jednu minutu nije mislio tako promišljeno. Znao je da može pobijediti ako se u međuvremenu ništa ne dogodi, ali se time nije mogao zadovoljiti, htio je samo jedno: morao je preteći Murphyia!

Pred njim je drečalo zeleno vozilo, već je bilo iza njega, Zamboni, sad se uzbudio Courbisson i doviknuo:

»Pred nama još jedino može biti Murphy.« Vozili su kao mahniti. Tada se pred njima na tren stvorila sjena u gustoj prašini, Kai je zadržao dah, crveno, Murphy.

Nišanio je stisnutih očiju iznad hladnjaka. Vidio je samo teturanje

tanke sjene u prašini pred sobom i približavao joj se. Prašina je postala tako gusta da se nije mogao vidjeti rub ceste kada je šljunak u zavoju zahvatio stražnje kotače vozila, zavrtilo se jedanput, dvaput, lagano se nagnulo i prevrnulo. Pri padu se Kai čvrsto uhvatio za vrat volana, razderanih je ruku zgrabio vozilo za kotače. Courbisson je uhvatio prednje osovine, podigao, primio čvršće, oslonio lijevu ruku o metal hladnjaka, osjetio oštru bol, trzaj, vozilo se uspravilo, ali Courbissonov dlan je postao sirovo meso, vrući metal je opekao šaku, a trzaj na osovinama je razderao kožu.

Vozilo je opet zabrujilo, propustili su samo sekunde, ali dragocjene sekunde, nestao je oblak prašine, pogled je bio jasniji.

Vozilo se okretalo, skakalo, savijalo, letjelo u pravim skokovima po neravnu bazaltu lave, klizilo po plitkim jamama, bučno praskalo po uzbrdicama, širile su se nozdrve i pohlepno pile sivobijelu maglenu isparicu, prašina, divna prašina, inače najveći neprijatelj utrkiivača sada je bila izbavitelj jer je u prašini sjedio Murphy.

U Polizziju ga se moglo prepoznati. Kai više nije bio čovjek, stenjao je zajedno s bijesnim kompresorom, pomicao je ramena naprijed nazad kao da vozilu želi dati još veći zamah, sto puta su bili u opasnosti da se prevrnu ili razbiju o strminu, no primakli su se Murphyju.

Prošli su sedamstisuća zavoja, bili su iza njegovih kotača, kod Collesana su se primakli za metar, kod Campo Felicea su hladnjaci bili u istoj ravnini i započela je luda utrka na plaži.

Murphy je nesmetano vikao i psovao i vozio, iznenada smiren Kai se sve više nadnosio nad volan. Vozilo je udarilo o vodenu lokvu, Murphyjev hladnjak se tresao pokraj Courbissonovog sjedala, kliznuo je natrag, začuo se pucanj, na tribinama se orilo, bijelo vozilo se iz uzburkanog vrtloga probilo kroz cilj. Četiri metra iza njega Murphy.

Digla se bura. Publika je probila zapreke i opkolila vozila. Kai je pobijedio sa preko šest minuta prednosti. Cvijeće je padalo na sjedala, u ruke. Odlučna gospoda s trakama na rukama su se htjela dočepati vozača. Kai je vidio kako kroz vrevu pliva Pesch, uzbuđen, ozaren, sretan. Motoristi su jurili vozačima u susret s crvenim zastavama da ih upozore; nisu mogli zaustaviti publiku.

Kada je Kai izašao iz vozila morao se na tren oslonuti jer je osjećao snažne bolove pri hodu. Dignuo je stopala i pokazao ih Courbissonu; usijanost motora je nagorila potplate cipela u crno.

»Treat će nam zavoji, ali najprije...«

Gledao je oko sebe tražeći i učinio nekoliko koraka. Odmah je pao novinarima u ruke i jedva se mogao osloboditi. Okrenuo se na drugu stranu i pokušao stići iza depoa. Okružile su ga Amerikanke i morao se vratiti. Napetih i izmučenih crta lica nije se dojmio osobito sretnim na način kojim se izmicao čestitanju. Ustuknuo bi kada bi neočekivano naišao na nove ispružene ruke.

Bio je vrlo umoran, pun prljavštine, ulja i prašine i imao je viziju opuštajuće kupke i večer provedenu zavaljen u mekani naslonjač pijujući mnogo ledenog šampanjca kako bi nahranio svoju suhu i vruću kožu. Nije vjerovao da može toliko popiti jednu večer kako bi ugasio tu suhu vatru.

Sljedeća je želja bila vrlo primitivna i hitna jer je sjedio u vozilu neprekidno osam sati i jer je i on bio podložan biološkim zakonima.

Tako je lutao mrzovoljno u moru oduševljenja i tražio priliku nakratko ostati nezamijećen. Jedva mu je uspjelo. I dalje je bio potišten. Mislio je da je to zbog iscrpljenosti; posljednji su sati uzeli svu energiju koju je imao.

Odvezli su se u Palermo. Kai je sjedio na stražnjem sjedalu i nitko ga ne bi mogao nagovoriti da sad još primi i volan u ruke, zgražao se vožnje i odlučio da nikad više neće dotaknuti trkaća kola. Tako je mislio nakon svake teške utrke. Do njega je sjedio Courbisson povezanih šaka i pogledao ga. Kai mu je kimnuo. Obojica su mislili isto; ako Courbisson opet ode do Lilian Dunckerke ona će ga dočekati. Nije točno znao kako i zašto, ali će se djelomično dobro završiti. Kai je znao razlog, ali je štedio Courbissona i nije mu ništa rekao.

On neće više vidjeti Lilian Dunckerke. Ona ne bi došla jer bi tako rani ponovni susret sve pokvario. A oboje su voljeli gestu iznad svega; jer je bila dio forme, a forma je bila svetija od sadržaja.

U budućnosti je moguće jedno možda, jedno kasno blijedo možda, Kai nije htio o tome razmišljati, trudio se zaboraviti. Učili su ga junaštvu prirodnosti tako da nije ozbiljnije razmišljao o mogućnostima osjećaja.

Zato se prepustio potištenosti i nije se tješio nadama. Ona je bila tu i jedino ju se moglo svladati ne bježeći od nje.

Kada je umoran od kupke sjedio sam u sobi, potištenost se produbila do te mjere da je osjećao kako se nije radilo samo o jednoj kasnog, čistoj i lijepoj boli zbog jedne epizode koja je nosila sudbinli svega ljudskog: prolaznost, bol oslobođena tmurnih, sentimentalnih želja posjedovanja ide nužno uz svaki doživljaj kao što ide smrt uz život, ovdje se spremao

obuhvatniji kraj, ovdje se kružni luk zaokružio u prsten, ovdje je svitao veliki rastanak.

Ravnodušnost depresije nije bila okrutna, majčinska noć u kojoj se osjećao dah novoga rođenja. Kai nije znao kuda vodi, ali joj se potpuno prepustio kao što se dijete prepušta snu.

Polako je dolazila slika, rasplinula se i opet vratila; svaki puta sve jasnija dok se nije zaustavila. Kada je Kai kasno pošao na počinak stvorio se put: htio se vratiti kući na imanje s platanama i tamo gdje je Barbara. Mislio je da se odlučio. I sljedeći je dan tako mislio. Snaga se povratila i ostala je vedra, tiha, povučena, blaga tuga koja je istovremeno bila čudnovato pomiješana sa spokojnom radošću.

Budući da je Kai pretpostavio da skoro, a možda i nikada više neće sresti svoje prijatelje jednostavno i lako se od njih oprostio kao da se radi o kratkom hiru.

Nije znao što će biti s Maud Philby. Okolnosti su razvile njihov odnos od zamršenog mačevalačkog flerta u naklonost koja se više nije skrivala. Bila je još raspršena, ali zato raznolika, srdačna i otvorena.

Maud Philby će biti preko ljeta na francuskoj obali. Gotovo se zacrvenila, a njezina je koža toplo blistala kada je odgovorila na Kaiovo pitanje.

Courbisson je išao do Ženeve. Hollstein je obojicu otpratio do broda.

»Pozdravite...«

»Rado, Hollstein.« Kai je to rekao oprezno jer je u Hollsteinovim očima vidio više od pitanja i nije mu htio nanijeti bol. Zato je dodao: »Kad god trebate, možete odsjesti nekoliko tjedana u mojoj kući. Biste li to željeli?«

Hollstein ga je pogledao i brzo primio njegovu ruku:

»Da, vrlo rado.«

Kai nije ništa više rekao.

U Ženevi je napustio Courbissona i uzeo svoje vozilo.

Nije se osvrtao na nizinu, polja, drveće, sela, ljude koji su prolazili jer je htio što prije stići. Vozio je do duboko u noć kroz gorje i tek popustio kada su vlažne ceste postale opasne.

Kada je prošao planine ne htijući je usporio. U Münchenu je ostao jedan dan. Nije mogao shvatiti da u svom nemiru još oklijeva. Ali u srednjoj Njemačkoj je pustio motor da se dva dana odmara.

Tih je dana promatrao kako žive mali gradovi. Sjetio se jedne večeri u Ženevi, brz dolazak serpentinom do Miramare, zatim u dizalo, jedna

soba, širom otvorena vrata, a dolje luka nad kojim su zvona glasno zvonila. Sirene odlazećih brodova su se snažno glasale i tako su zavladale da je noć drhtala. Slijedeće jutro je isplovio za Singapur i Javu.

Nevoljko je ustao, što mu to treba kad je to svršeno. Nastavio je voziti. Ali još polaganije.

Uredio je to tako da je stigao po noći. Nitko nije znao za to.

Nije se odvezao do svoga imanja. Kada je stigao do ceste uz koju se nalazi park, ostavio je vozilo, uzeo Frute i krenuo s njom po aleji.

Stabla su imala miris po vlazi i lišću. Velike platane su stajale pod noćnim nebom. Kai je stao. Pred njim se nalazila kuća, obasjana mjesečinom; na prozorima su se zrcalili odrazi. Gore je spavala mlada Barbara. Njezine sobe nisu bile osvjetljene.

Kai je stajao i čekao. Njegovo je srce snažno obuhvatilo ovu sliku. Nikad nije izgledala poželjnije. Osjetio je kako se u zemlji pod njegovim nogama micao život s tajnovitim moćima. Jedna je grana platane visila tako nisko da ju je mogao uhvatiti; listovi su bili hladni i vlažni.

Tišina je rasla. Bio je to vječni krug između zemlje, života i noći. Kai je iznenada shvatio da se prerano odlučio. Borba za promjenu života nije odlučena; odlučit će se ovdje licem u lice. Samo je zbog toga morao doći.

Nemir koji se nepobjedivo gomilao zadnjih dana i bio bolniji od svega dosad došao je na cilju do spoznaje da je taj cilj zauvijek izgubljen.

Nikad neće moći živjeti smireno kako je čeznuo. Snaga želje bila je mjera za beznadnost; jer ništa čovjek ne želi žarko i bolnije od tuđine koja se nikad ne može stopiti sa suštinom.

Iz epizode ne raste sudbina: povratak nije povratak kući. Kai je sada znao: ovo ovdje je bilo istovremeno blizu i daleko, i u trenutku odustajanja je osjećao kako je s time u zagonetnom neskladu pobratimljen, kako ga voli.

Njegov je život prošao kao u igri, mnogo toga je okrznuo i nešto posjedovao, ali malo izgubio i nikada se nije predao. Sada se prvi puta dogodilo da je odricanje postalo nenadoknativ gubitak.

Kai je htio poći; ali još nije mogao. Tiho je govorio prema prozoru. Mnogo riječi. Dugo vremena. Iz dvorišta se čuo lavež pasa; Frute je pozdravila prijatelje. Kai se preplašio. Tiho je zafučkao psu i vratio se alejom držeći ruku na glavi životinje koja je tiho dahtala i često gledala oko sebe.

Otišli su do usnulog poštanskog ureda. Kai je morao dugo kucati dok se službenik nije probudio i izašao.

Poslao je dug brzoglav Hollsteinu i pozvao ga da sljedeće mjesec provede na njegovu imanju. On želi ići na put, vjerojatno i preko ljeta.

Kada je tražio razlog, oklijevao je i dodao sa smiješkom da će možda otići na francusku obalu.

Hollstein bi došao i bio s Barbarom.

Kai je pažljivo i nešto šeptrljivo smjestio Frute na sjedalo do sebe. Bilo je hladno i kako je drhtala zamotao ju je u deku. Mislio je na zadnju rečenicu u brzoglavu. Kako život brzo ide ako ne previdimo svoje cenzure! Još maloprije je budućnost bila neizvjesna; sada je već imao brzi pregled: život je pružao velike doživljaje i potrese samo u prolazu; tko se za to čvrsto hvata uništava sebe ili doživljaj. Tko vidi sredinu kao trajnost i uvijek se na nju vraća, ostaje kod elementarnog.

Barbara i Lilian Dunckerke bile su jednokratne; Maud Philby je ostala.

Mirnim i odlučnim pokretima je Kai uključio motor.

To jutro je bila jaka rosa; tako da je vozilo pri izlasku sunca bilo mokro kao nakon kiše iako je nebo bilo jasno i vedro.

ZAR SAMO KREDO JEDNOG SNOBA?

Napomene uz roman Postaja na obzorju

Roman *Postaja na obzorju* koji je prvi puta objavljen 1927/28. u nastavcima u berlinskom časopisu Sport u slici (Sport im Bild) pastorče je recepcije Remarquua, a time i međunarodne rasprave s autorom. Dok su svi drugi Remarqueovi romani objavljeni za autorova života i posthumno prevedeni na, najmanje, pet jezika, ovaj tisak je prva publikacija romana u obliku knjige uopće. Mišljenje je izdavača da je *Postaja na obzorju* bila zanemarena.

Razlozi sigurno nisu u tome da je izdavač »Ullstein« pokušao nakon objavljivanja *Im Westen nichts Neues* (Na zapadu ništa novo), kao i kod prvog djela *Die Traumbude* (Soba iz snova), vjerujemo li glasinama, potkrasti ovo djelo nakupom ukupne naklade, što bi se moglo teško realizirati kod časopisa poput Sport im Bild koji je izlazio upravo u koncernu konkurenta Hugenbergu. Štoviše, izdavačka je kuća uz prava na *Na zapadu ništa novo* u kolovozu 1928. istovremeno stekla i prava na *Postaju na obzorju*, a da ih nikada nije iskoristila. *Postaja na obzorju* nije odgovarala novom imidžu autora Remarquea koji je kreirao koncern »Ullstein« za *Na zapadu ništa novo*: jednostavan vojnik mučen depresijama, »koji nije bio po zanimanju pisac«, koji je pisanjem knjige svladao i obradio traumatične ratne doživljaje.

Nasuprot Remarqueovu prvom romanu *Soba iz snova* ili eseju *O miješanju dragocjenih rakija* (Über das Mixen kostbarer Schnapsee) roman o vozaču formule i hedonistu Kaiu nije bio predmet napada na Remarquea u diskusiji oko *Na zapadu ništa novo* koja nije pružila mogućnost difamacije, iako bi tekst mogao sigurno ponuditi dovoljno »materijala« nacionalističkim i nacionalsocijalističkim protivnicima autora i protivnicima te ratne knjige.

Jedino je Salomo Friedlaender alias Mynona upotrijebio *Postaju na obzorju* u svom opsežnom eseju *Je li Erich Maria Remarque doista živio?* (Hat Erich Maria Remarque wirklich gelebt?) - kako bi polemizirao protiv koncerna »Ullstein«. Nakon toga je roman pao u zaborav.

Također, o ovom drugom objavljenom romanu nisu poznati stavovi niti samog autora Remarquea; ne spominje ga u pismima prijateljima ili izdavaču; nema opaski o njemu u - kasnijim - dnevnicima. Jedino se spominje Kai u dnevniku od 3. rujna 1950. koji se odnosi na kratku priču Kai o vozaču na sjeverni pol za vrijeme Remarqueove psihoterapije s

Karen Horney:

Razgovarali smo o: ranijim pjesmama, ranijim skicama, Kaiu (Sjeverni pol) - približavanju smrti, smrti kao foliji, smrti kao pozadini; u mnogim je odlukama, uvijek krećemo od nje.

Manuskript i ostaci tiposkripta romana koji se najprije trebao zvati »Doga i ljetni oblak« nalaze se uz nekoliko bilješki u ostavštini autora u New Yorku, te jedan kompletan tiskani primjerak.

Trebamo li kasniju autorovu šutnju nakon *Na zapadu ništa novo* shvatiti kao sud o kvaliteti? Važnost *Postaje na obzorju* za Remarqueovo kasnije književno stvaralaštvo jasno se vidi iz nekih drugih aspekata.

Roman se nalazi između drugog romana *Gam*, neobjavljena za autorova života i svjetskog hita *Na zapadu ništa novo*. Nudi drugu osnovu koju je Remarque dobro iskoristio u kasnijem stvaralaštvu i koja je polazna točka crvene niti unutar radova koja seže trideset godina kasnije do romana *Nebo nema ljubimaca* (*Der Himmel kennt keine Gunstlinge*). Njegovim se djelom osobito provlači ženski lik Lilian Dunquerque, od kratke priče *Vanderveldova utrka* (*Das Rennen Vanderveldes*) (tu piše Danguergue) preko *Postaje na obzorju* i neobjavljen skiciran treatment za film *The Other Love* (Druga ljubav) 1947 godine (režija Andre de Toth - u glavnim ulogama Barbara Stanwyk, David Niven i Richard Conte kao vozač formule Paul Clemont - u treatmentu se još zove Clerfayt) koji je Remarque razradio 1959. u roman *Geborgtes Leben* (Posuđen život). Roman je trebao pomoći deficitarnom hamburškom časopisu *Kristali* da opet stane na noge. Iz »*Posuđenog života*« je 1961. na zapadnoj hemisferi nastao *Nebo nema ljubimaca*, dok su prevoditelji i izdavači u srednjoj i istočnoj Europi bili toliko nestrppljivi i već su 1960. objavili »*Posuđen život*« u obliku knjige. Vozač formule koji se odlučuje između nekoliko žena je lajtmotiv u Remarquovu stvaralaštvu.

Književna se kritika uglavnom nije bavila *Postajom na obzorju*, želeći pokazati navodni lom u Remarqueovu stvaralaštvu između ranih romana i »glavnog djela« *Na zapadu ništa novo*. Za Alfreda Antkowiaka, koji je doduše pisao iz DDR-ovske perspektive »socijalističkog realizma«, *Postaja na obzorju* je samo kredo jednog snoba. Likovi se kreću u blještavom mondenu svijetu u kojem konobari u fraku serviraju odabrana jela, flert i automobilski sport su nadomjestak za sadržajni život koji nedostaje. Tu i tamo čavrljaju blazirano o filozofiji, a sve se svodi na to da se čitatelju napiše jeftin recept za život.

Antkowiak interpretira roman kao popularno opšivanje životne filozofije jednog Wilhelma Diltheyja i jednog »modernog« Oswald Spenglera koji se orijentira na Schopenhauera i Nietzschea. Sigurno su rana djela Remarquea obvezana na filozofiju, no *Postaja na obzorju* je i *Entwicklungsroman* (roman razvoja), opis samopronalaženja vozača formule i »snoba« Kaia koji se nalazi između tri žene koje istovremeno predstavljaju različite mogućnosti oblikovanja života.

Jedan od tih ženskih likova je Lilian Dunquerke, samouvjeren, tajnovita žena koja je dostiže, »doživljaj«, ali koju se ne može trajno osvojiti, koja nepredvidljivo dijeli svoju naklonost na temelju hira ili poradi hira.] U kratkoj priči Vanderveldova utrka iz koje je Remarque uzeo jedan od središnjih motiva u *Postaji na obzorju* može se Lilian Dunquerke još osvojiti: vozač formule Vandervelde odustaje od sigurne pobjede u utrci jer se njegov pas opekao o iznenadni plamen motora. Briga za biće nasuprot svim »običnim« osvajanjima u životu pomaže Vanderveldeu da dobije ženu. Pripovijedač rezimira u Vanderveldovoj utrci:

Skeptik sam i ne znam je li Vanderveldov osjećaj bio impulzivno iskren ili je to ipak bio prokleta proračunan trik koji mu je u zadnji trenutak pao na pamet kako bi zadržao Dunquerke. No, to je sada i svejedno; jer ljubav je jedna od najčudnijih stvari: ako se poslužimo i varkom da je pridobijemo, ona ostaje, čak i ako se to kasnije otkrije.

U *Postaji na obzorju* »osvaja« Kai Lilian Dunquerke na temelju sličnog ponašanja za vrijeme utrke u Monzi, no kratki dani sreće dok zajedno jedre prema Siciliji samo su epizoda:

Nemojmo izgubiti niti jedan sat; jer znamo da je bilo jednom i da je neponovljivo. Osjetimo da su to posljednji sati, njihova melankolija i njihova sjeta, nijanse sreće. Što bi bila sreća bez rastanka -

Preko Lilian Dunquerke i prizemljene Barbare Kai konačno spoznaje svoj budući životni put iz »epizode ne nastaje sudbina«. Kai se odlučuje »za sredinu«, a time i za sigurnost:

Život je pružao prolazne doživljaje i potrebe: tko se za njih uhvati uništava sebe ili doživljaj. Tko vidi sredinu kao trajnost i uvijek se na nju poziva, ostaje kod elementarnog.

Kai, vozač formule, je istovremeno izraz moderniteta i nije predstavnik kulturnog pesimizma kao Oswald Spengler; vozač formule koji se u odlučujućim trenucima stapa s mašinom, »Kai više nije bio čovjek« i tako se uči samosvladavanju i spoznavanju sebe, koji se nalazi

između žena: između »prizemljene« Barbare i »doživljaju« Lilian, a obje su »jedinствене« i između »srednje« Maud Philby i koji u njihovu odabiru nalazi put do sebe, pri čemu osvaja utrku i Maud Philby. Kai stiže na kraju romana kada više nije »snob« na Postaju na obzorju koja je bila dugo neodređena i nedostiživa.

Da bi se roman *Postaja na obzorju* mogao vrednovati i uvrstiti u Remarqueovo djelo mora se uzeti u obzir kontekst publikacije. Remarque je radio od siječnja 1925. kao novinar u berlinskom časopisu Sport im Bild. Das Blatt der guten Gesellschaft (Sport u slici. List dobrog društva), koji je izlazio u izdavačkoj kuci »Scherl« nacionalno konzervativnog koncerna »Hugenberg« svakih 14 dana. Od 1894. kada ga je osnovao sportski novinar Kurt Doerry, list se Remarqueovim zapošljavanjem razvio iz čistog sportskog časopisa u skup, bogat blještav magazin u kojemu su »društvene vijesti« i modni savjeti stajali neposredno uz izvještaje sa utrka i književnih tekstova. Ta usporednost jet-seta i trkaćeg sporta označuje i roman koji je tako bio predusretljiv čitalačkim navikama i očekivanjima čitalačke publike Sporta u slici.

Promjenom na čelu redakcije, Kurta Doerryja je zamijenio Dr. Konrad Elert 1926., potpuno se promijenio karakter časopisa. Elert se očito trudio da Sport u slici pretvori u zahtjevan kulturni magazin koji cilja na profinjenu zabavu. Književni i umjetnički prilozi išli su na račun sporta. Automobil je bio i dalje predmet redakcijskog interesa jer je »Herrenfahrer« (vozač gospodar) koji više ne treba šofera još bio manjina. Voziti auto se tada (još) smatralo luksuzom i nešto što ide uz »visoko društvo«. No to je područje u časopisu pokrивao Remarque kratkim, istovremeno informativnim, poluironičnim pričama poput *Mali autoroman* (Kleiner Auto -Roman) ili *Gwen i automobili* (Gwen und die Automobile).

Robert Walser, Franz Theodor Csokor, Alexander Lernet Holenia, Hermann Kasack, Kasimir Edschmid, Karl Federn, Axel Eggebrecht, Karl Zuckmaver, Robert Musil i Bertolt Brecht bili su autori koje je pridobio Elert da pišu priloge, među njima ravnopravno Erich Maria Remarque. Njegov roman *Postaja na obzorju*, tiskan u nastavcima, stajao je uz najnovije romane Ernsta Weissa, Boetius von Orlamunde, i Hansa Jacoba, Christina. U okviru sofisticirane zabavne književnosti Remarque pripada najkasnije 1927/28. kremi književne scene Weimarske republike. U *Sportu u slici* kontaktirao je s velikanima književnosti svoga doba, a ne tek kada je postigao uspjeh s *Na zapadu ništa novo*.

No (danas zaboravljen) procvat *Sporta u slici* kao magazina za umjetnost i književnost trajao je kratko. Remarque je zamijenio odgovornog urednika Elerta u srpnju 1928. Umjetnički i književni udjeli su u to vrijeme znatno pali; Remarque se popeo na vrh karijerne ljestvice u *Sportu u slici*, ali je sjedio na brodu koji tone što se tiče sadržajne, prije svega umjetničko-književne kakvoće časopisa.

To se jasno vidi iz pisma kojeg je autor 10. studenog 1928. napisao konstruktivističkom umjetniku Friedrichu Vordemberge-Gildewartu kojega je Remarque poznavao još od vremena kada je bio urednik časopisa *Echo Continental* (1922-24) u Hannoveru:

Mislim da su fotografije izrazito zgodne. Ne mogu za njih trenutačno u »*Sportu u slici*« više učiniti jer dižem sidro. Ukupan karakter časopisa se u posljednje vrijeme tako promijenio da više ne objavljujemo tako ekstremne radove.

Formulacije jasno ukazuju na to da Remarque nije odobravao promjenu »karaktera časopisa«, ali vjerojatno nije mogao ništa poduzeti. U to je vrijeme Remarque već odavno napustio *Sport u slici*, brod koji tone, i u kolovozu iste godine potpisao ugovor kod izravnog konkurenta Ullsteina za *Na zapadu ništa novo* čiji je prvi otisak započeo toga 10. studenog. Pet dana kasnije je urednik Remarque dobio trenutni otkaz u *Sportu u slici*. A roman *Postaja na obzorju* je kao i sve Remarqueove publikacije za *Sport u slici* preko *Na zapadu ništa novo* pao u zaborav. Da li zasluženno ili ne, neka prosudi čitatelj.

Shvatio je da je lako napraviti nestašluk, ali je teško nakon toga zadovoljiti okolinu uvjerljivim objašnjenjima. Za sve postoji razlog, razlozi, inače ne vjeruju. Razlozi, razlozi, oni su nesreća u svijetu.

Osnabriick, veljača 1998, Thomas F. Schneider